

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเล และแนวทางการจัดการ
เลี้ยงปลาช่อนทะเล เพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่ง
ขนาดเล็ก ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2”

โดย

นายวินัย เนตรวงศ์ และคณะ

กันยายน 2558

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเล และแนวทางการจัดการ
เลี้ยงปลาช่อนทะเล เพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่ง
ขนาดเล็ก ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2”

คณะผู้วิจัย

1. นายวินัย	เนตรวงศ์	9. นางภัทริรา	มาฆทาน
2. นางลาวัลย์	เนตรวงศ์	10. นายสมศักดิ์	มาฆทาน
3. นายศักดิ์ชัย	เนตรวงศ์	11. นายกิตติ	สวัสดิ์นาค
4. นายยมนา	เนตรวงศ์	12. นางภัทราพรรณ	สักจันทร์
5. นางสาวสุภาภรณ์	ดำแดง	13. นายสรายุทธ์	ณ ตะกั่วทุ่ง
6. นายสมบัติ	สวัสดิ์นาค	14. นางสาวศิริญา	เพชรรัตน์
7. นางสาววิไลพร	เจริญวงศ์	15. นายจเร	มาฆทาน
8. นางสาวศิริพร	หิตสมุย	16. นายประเชาว์	เนตรวงศ์

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเองและสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ช่างราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่าการเขียนรายงานเป็นปัญหาที่

สร้างความสนใจให้นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สูการเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทคัดย่อ

โครงการ “ปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเล เพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2” สัญญาเลขที่ RDG56S0013 มีนายวินัย เนตรวงศ์ เป็นหัวหน้าโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในช่วงเวลาที่ผ่านมา 2) ศึกษาวงจร พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของปลาช่อนทะเล 3) ศึกษาการจัดการด้านการจัดหาลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลจากธรรมชาติมาเลี้ยง และปฏิบัติการทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเลในกระชัง 4) ศึกษาความต้องการปลาช่อนทะเลของท้องตลาด และเส้นทางการตลาดปลาช่อนทะเล 5) หาแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยมีโจทย์วิจัยว่า ปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเป็นอย่างไร และแนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของชาวประมงชายฝั่งขนาดเล็ก ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ควรเป็นอย่างไร

กระบวนการทำงานที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้เน้นในเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ และปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่ การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีประสบการณ์การเลี้ยงปลาช่อนทะเลจากนอกพื้นที่ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คุณ เสน่ห์ รัตนสำเนียง เจ้าหน้าที่จากสำนักงานประมงอำเภอยา ศาลาจารย์ ดร.นพ.บุญเสริม วิทยชำนาญกุล ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้งอำเภอยา เพื่อขอความร่วมมือในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาช่อนทะเล ทั้งนี้ได้มีการประชุมทีมวิจัยร่วมกันอย่างต่อเนื่องเพื่อสรุปผลวางแผนการทำงานร่วมกัน

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาทำให้ทีมวิจัยได้ทราบ ในเรื่องความรู้ทั่วไป การเพาะฟัก การอนุบาล และการเลี้ยงปลาช่อนทะเล รวมถึง ด้านคุณค่าทางอาหาร และการตลาดของปลาช่อนทะเล รู้พื้นที่เลี้ยง และแหล่งจำหน่ายลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล รวมถึงมีเครือข่ายที่จะปรึกษาหารือในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลมากขึ้น ประกอบกับการถอดบทเรียนการทำงานร่วมกัน ทำให้ทีมวิจัยได้เข้าใจปัญหา เห็นโอกาส และข้อจำกัดของการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่มากขึ้น สามารถนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการเลี้ยงปลาช่อนทะเลให้สอดคล้องกับ

พื้นที่ได้ โดยข้อจำกัดในเรื่องลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลที่มีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทีมวิจัยสามารถประสานขอซื้อลูกพันธุ์จากศูนย์วิจัยฯ เกิดได้ โดยรวมตัวกับผู้เลี้ยงในพื้นที่จังหวัดกระบี่ เพื่อส่งลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลให้ได้ยอดรวมตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่ศูนย์วิจัยฯ กำหนดไว้ คือ ไม่น้อยกว่า 10,000 ตัว ส่วนในอนาคตก็มีโอกาสที่ศูนย์วิจัยสายพันธุ์กึ่งอำเภอยะลาจะทดลองเรื่องการเพาะฟักและผลิตลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล ซึ่งถ้าทำสำเร็จทีมวิจัยจะมีแหล่งลูกพันธุ์ที่ใกล้และเหมาะสมกับการเลี้ยงในพื้นที่มากขึ้น

ส่วนในเรื่องของสภาพแวดล้อมของพื้นที่คลองพุมเรียง พบว่าการเลี้ยงที่ผ่านมา นอกจากปัญหาน้ำท่วมใหญ่เมื่อปลายปี 2553 ที่ทำให้ปลาช่อนทะเลทั้งหมดตายอย่างเฉียบพลัน เมื่อได้รับน้ำจืดแล้วก็ไม่เคยประสบปัญหาด้านสุขภาพของปลา แต่ก็ควรหาพื้นที่ที่มีน้ำถ่ายเทได้สะดวกในการเลี้ยงเพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับปลา และถ้าเลี้ยงในปริมาณมากก็ควรลดความเสี่ยงโดยการวางแผนการเลี้ยงระยะสั้น และจับผลผลิตขายก่อนถึงช่วงฤดูฝน แต่ก็ไม่ควรเลี้ยงในปริมาณมากเกินไปเนื่องจากยังไม่มีข้อมูลชัดเจนเรื่องการตลาด ปัจจุบันยังมีผู้บริโภคเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการบริโภคเนื้อปลาช่อนทะเลสำหรับคนทั่วไป ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้ปลาช่อนทะเลได้รับความนิยมมากขึ้นในอนาคต

วินัย เนตรวงศ์ และคณะ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเล เพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็ก ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี ระยะที่ 1 ดำเนินการผ่านไปด้วยดีแม้จะล่วงเลยเวลามาพอสมควร แต่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มชุมชนและทีมวิจัย ตลอดจนผู้เข้าร่วมในการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี การดำเนินงานจะไม่สำเร็จลงได้หากปราศจากความร่วมมือจาก ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องขอขอบคุณ ศ.ดร.นพ.บุญเสริม วิทย์ชำนาญกุล ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ กุ้งอำเภอไชยา และนายสเนห์ รัตนสำเนียง ผู้ช่วยประมงอำเภอไชยา เป็นอย่างสูง ที่คอยเป็นที่ปรึกษา และเติมเต็มประสบการณ์ให้กับทีมวิจัย ขอขอบคุณศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งภูเก็ต และกระบี่ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและสถานที่ในการศึกษาดูงาน และทุกคนที่เกี่ยวข้องในการช่วยให้งานฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี ต้องขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณทีมวิจัยทุกคนที่ได้ร่วมกันทำงานมาโดยตลอด ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ จนเสร็จสิ้นโครงการ ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น ที่ให้โอกาสดำเนินงานโครงการนี้โดยการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม และขอขอบคุณศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเจ้าหน้าที่ทุกคนที่คอยเป็นที่เลี้ยงให้คำปรึกษา จนงานวิจัยสำเร็จลงได้ด้วยดี

วินัย เนตรวงศ์ และคณะ

คำนำ

ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่ตั้งติดทะเล มีอาชีพการทำประมงมาช้านาน ทั้งการออกทะเลไปจับสัตว์น้ำและการเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง จากการประกอบอาชีพประมง พบว่าจะมีลูกปลาช่อนทะเลติดมากับเครื่องมือประมงเสมอ หากลูกปลาช่อนทะเลไม่ตายชาวประมงก็จะนำมาเลี้ยงต่อในกระชัง วันเวลาผ่านไปทำให้ชาวประมงได้ทราบว่าการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเลี้ยงง่าย และทนต่อสภาพน้ำได้พอสมควร ทั้งเนื้อปลามีรสชาติ เป็นที่ต้องการของตลาดพอสมควร จึงคิดว่าการเลี้ยงปลาช่อนทะเลน่าจะเป็นทางเลือกใหม่แก่ชาวประมงในแถบนั้นได้ และได้มีแนวคิดที่จะหาความรู้ใหม่เพิ่มเติม จึงได้ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ โดยมีเจตยวิสัยว่า “ปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเป็นอย่างไร และแนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของชาวประมงชายฝั่งขนาดเล็ก ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ควรเป็นอย่างไร” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมจาก สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

เนื้อหาในงานวิจัยเล่มนี้ เป็นการบอกเล่าเรื่องราวการทำงานที่ผ่านมา ทั้งด้านกระบวนการ และความรู้ที่ได้จากการทำงาน ในเรื่องบริบทของชุมชนซึ่งได้เน้นข้อมูลเกี่ยวกับบริบททางทะเลเป็นหลัก ข้อมูลเกี่ยวกับปลาช่อนทะเล ทั้งเรื่องการเพาะฟัก อนุบาล การเลี้ยง การตลาด และคุณค่าทางอาหาร และข้อมูลประสบการณ์การเลี้ยงทะเล และปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลของพื้นที่คลองพุมเรียงและพื้นที่อื่นๆ รวมถึงแนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เหมาะสมกับพื้นที่ ทีมวิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้ไม่มากนักน้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใดต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

วินัย เนตรวงศ์ และคณะ

สารบัญ	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 บริบทชุมชนและปัญหาที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	43
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	47
บทที่ 5 สังเคราะห์ผลการดำเนินงาน	64
ภาคผนวก	

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีลักษณะภูมิประเทศอยู่ติดทะเลและมีคลองพุมเรียงไหลผ่าน มีทรัพยากรสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา นานา ชนิด ทำให้ชุมชนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับอาชีพประมงชายฝั่งมาอย่างช้านาน โดยอาชีพหลักของคนในพื้นที่ คือ ประมงชายฝั่ง

เมื่อเวลาผ่านไปชุมชนขยายตัว ประชากรในพื้นที่มีจำนวนมากขึ้น เทคโนโลยีด้านเครื่องมือการจับสัตว์น้ำสูงขึ้น และมีการทำลายล้างทรัพยากรทั้งสัตว์น้ำและป่าชายเลน ทำให้แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนลดน้อยลงอย่างรวดเร็วประกอบกับช่วงหน้ามรสุม คลื่นลมแรง เป็นข้อจำกัดให้ชุมชนไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพในท้องทะเลได้ตามปกติได้

ประมาณ ปี 2552 ชาวประมงชายฝั่งบางรายได้ทดลองนำปลาช่อนทะเลขนาดเล็กที่ติดมากับอวนในขณะที่จะออกไปทำอาชีพประมงซึ่งมีราคาถูก มาทดลองเลี้ยงโดยปล่อยลงในกระชังที่ทำไว้สำหรับเลี้ยงปลากะพง และให้อาหารพวก ปลาสด หรือเศษชิ้นส่วนปลา กุ้ง และปู จากการวางอวน ซึ่งปกติจะทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ จากการสังเกตการณ์เลี้ยงที่ผ่านมา พบว่า ปลาช่อนทะเลจะกินง่าย และมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยปลาที่เริ่มต้นเลี้ยงขนาด 300-400 กรัม/ตัว เมื่อเวลาผ่านไป 1 ปี จะได้ปลาขนาด 6-7 กิโลกรัม/ตัว สามารถขายได้ในราคา กิโลกรัมละ 120-150 บาท ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าเนื่องจากมีต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ ทางชุมชนจึงได้ศึกษาสภาพปัญหาและหาแนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ได้ จากการดำเนินงานโครงการในระยะที่ 1 ทำให้ทราบวงจรชีวิตของปลาช่อนทะเล โดยตัวผู้จะสมบูรณ์เพศเมื่อ 2 ปี ส่วนในตัวเมียจะสมบูรณ์เพศเมื่ออายุ 3 ปี ปลาช่อนทะเลเป็นปลาที่ที่อายุไขประมาณ 15 ปีหรือมากกว่าสามารถวางไข่ได้ตลอดปี จากการทบทวนประสบการณ์เลี้ยงที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ทำให้ทราบถึงวิธีการเพาะพันธุ์ฟักลูกปลาช่อนทะเล แต่โดยส่วนใหญ่ปัจจุบันชาวบ้านในพื้นที่จะใช้

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

วิธีการจับจากแหล่งธรรมชาติ ในบริเวณที่มีน้ำกร่อย โดยส่วนใหญ่พบบริเวณ สันดอนทรายและ ริมน้ำต่างๆและพบว่าปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญในการเลี้ยงปลาช่อนทะเล คือ เรื่องคุณภาพน้ำที่ใช้เลี้ยง เช่นน้ำจืด น้ำเสียซึ่งชาวบ้านได้หาแนวทางการแก้ไขปัญหามาไว้ 2 ทางเลือก คือ 1. การนำขึ้นมาเลี้ยง ในบ่อปูนซีเมนต์หรือบ่อปูนในช่วงที่น้ำหลาก 2. วางแผนการเลี้ยงและการขาย ก่อนช่วงปลายปี ซึ่ง จะมีความเสี่ยงในเรื่องน้ำหลากผู้คลองพุมเรียง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆในการตัดสินใจเลี้ยงปลา ช่อนทะเลในอนาคต เช่น เรื่องลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล หากมีการเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมการรวบรวม จากธรรมชาติอาจจะไม่เพียงพอต่อความต้องการเลี้ยงเรื่องการตลาด จากการเลี้ยงที่ผ่านมาเป็น การทดลอง ซึ่งมีปริมาณไม่มาก จึงยังไม่มีปัญหาเรื่องการตลาดแต่หากมีการเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม อาจจะมีปัญหาเรื่องการตลาด ซึ่งผู้เลี้ยงจะต้องมองช่องทางการตลาดที่กว้างขวางขึ้น การ ดำเนินงานในระยะที่ 2 จะเป็นการปฏิบัติการทดลองเลี้ยงและบันทึกข้อมูลการเลี้ยงปลาช่อนทะเล รวมถึงการศึกษา เส้นทางและแหล่งตลาดของปลาช่อนทะเล รวมถึงการศึกษาเส้นทางและแหล่ง ตลาดของปลาช่อนทะเล อันนำไปสู่แนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อเป็น อาชีพทางเลือกให้กับประมงชายฝั่งต่อไป

คำถามวิจัย

ปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเป็นอย่างไร และแนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อ เป็นอาชีพทางเลือกของชาวประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในช่วงที่ผ่านมา
2. เพื่อศึกษาวงจรชีวิต พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของปลา ช่อนทะเล
3. เพื่อศึกษาการจัดการด้านการจัดหาลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลจากธรรมชาติมาเลี้ยง และ ปฏิบัติการทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเลในกระชัง

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

4. เพื่อศึกษาความต้องการปลาช่อนทะเลของท้องตลาด และเส้นทางการตลาดปลาช่อนทะเล
5. เพื่อหาแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิจัย

1. ได้ทราบปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในช่วงเวลาที่ผ่านมา
2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวงจรชีวิต พฤติกรรมและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเลี้ยงปลาช่อนทะเล
3. ได้ข้อมูลด้านการจัดการลูกพันธุ์ การจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เหมาะสมกับพื้นที่
4. ได้ข้อมูลความต้องการปลาช่อนทะเลของท้องตลาดและเส้นทางการตลาดปลาช่อนทะเล

เชิงพัฒนา

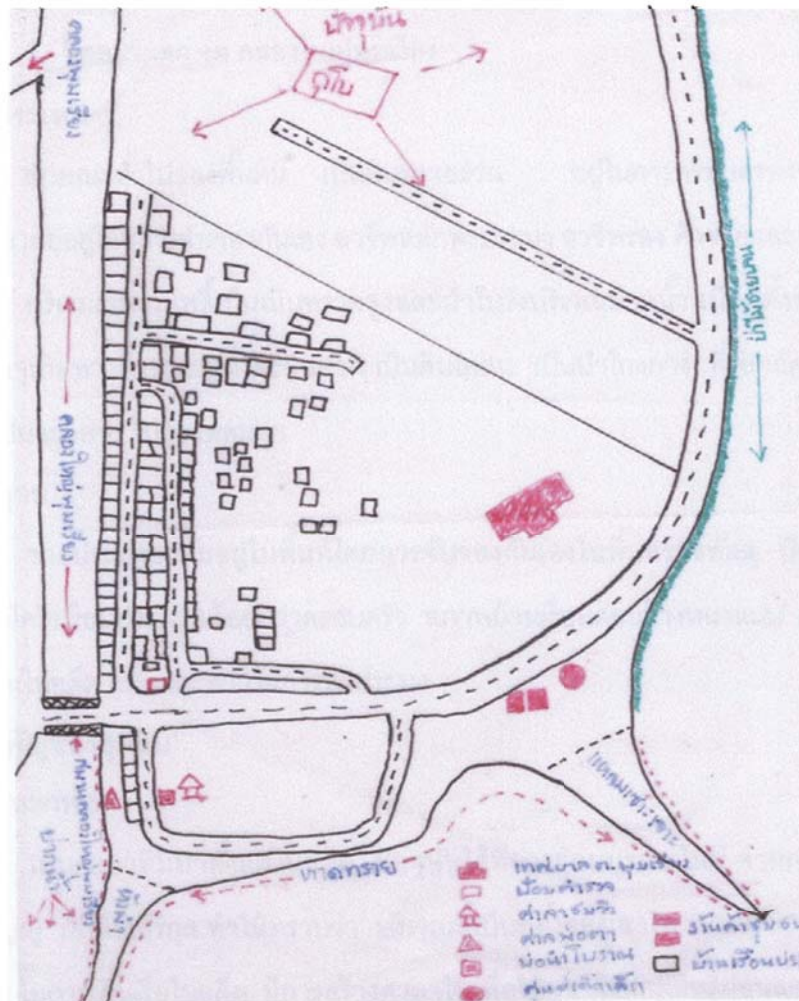
1. เกิดกลุ่มชาวประมงชายฝั่งในการร่วมกันเลี้ยงปลาช่อนทะเลในกระชังเพื่อเป็นอาชีพเสริม และสามารถถ่ายทอดความรู้ที่มีไปสู่ผู้ที่สนใจได้
2. เกิดนักวิจัยท้องถิ่นอย่างน้อย 7 คน

บทที่ 2

บริบทชุมชนและปัญหาที่เกี่ยวข้อง

2.1 ชุมชนแหลมโพธิ์

ชุมชนแหลมโพธิ์ในปัจจุบัน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ห่างจากเมืองโบราณไชยา ประมาณ 7 กิโลเมตร

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

อาณาเขต

ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ของตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่บ้านแหลมทราย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ทะเล

ทิศใต้ ติดต่อกับ กุโบร์ (บริเวณที่ฝังศพของหมู่บ้านอิสลาม)

ทิศตะวันตก จด คลองใหญ่พุมเรียง

สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะทั่วไปของพื้นดิน เป็นดินทรายร่วน อยู่ในการครอบครองของราชพัสดุ ชาวประมงอาศัยอยู่โดยการจับจองกันเอง อาชีพหลักทำประมง อาชีพรอง ค้าขายและรับจ้างทั่วไป บริเวณแหลมโพธิ์เป็นเนินทรายสูงและป่าโปร่งบริเวณปากน้ำ เป็นที่ตั้งของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ทางด้านทะเลฝั่งตะวันออก เป็นดินโคลน เป็นป่าโกงกาง ที่งอกถุดออกมาจากหาดทรายเป็นแนวยาว ไปถึงแหลมชุย

การตั้งถิ่นฐาน

ชาวประมงอาศัยอยู่ในพื้นที่โดยการจับจองกันเองในพื้นที่ราชพัสดุ ปัจจุบันชุมชนแหลมโพธิ์ มีครัวเรือนประมาณร้อยละ ๖๐ ครอบครัวยุคใหม่ สภาพบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น ตั้งอยู่ใกล้ลำคลองเหมือนในอดีต เพราะสะดวกในการทำประมง

สถานที่สำคัญของชุมชน¹

1) หลาพ่อตา

เป็นศาลาที่มีมาตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันได้มีการซ่อมบูรณะใหม่ จากการสอบถามอาจารย์ภิญญ ภิญโญศิริกุล ทำให้ทราบว่า บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของเสาไฟ (ประภาคาร) ใช้ในการบอกร่องน้ำ ในการเดินเรือในอดีต มีการสร้างศาลาไว้ เพื่อใช้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนออกทะเล และเป็นที่หลบลมมรสุมในการออกทะเล

¹ อาจารย์ภิญญ ภิญโญศิริกุล นักวิชาการชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

2) บ่อน้ำโบราณ

บ่อน้ำนี้มีมานาน ไม่สามารถบอกได้ว่า มีมาในพ.ศ. หรือสมัยใด เพราะไม่มีหลักฐานแน่ชัด จากการพูดคุยกับ อาจารย์ภิญญ ฤทธิโยสิริกุล นักวิชาการชาวบ้าน ทราบว่า ในยุคที่มีการค้าขาย เครื่องถ้วยโบราณ ลูกปัด ก็มีการขุดบ่อน้ำที่แหลมโพธิ์ และสมัยที่พระเจ้าตากสิน ยกทัพมารบรวมนหัวเมืองตอนใต้ ก็ได้มาประทับที่แหลมโพธิ์ ก็มีการขุดบ่อน้ำ ที่แหลมโพธิ์ และในยุคต่อมา ชาวประมงในที่ใกล้เคียง เมื่อมาพักอาศัยที่แหลมโพธิ์ ก็ได้ใช้น้ำบ่อน้ำมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 อ่าวพุมเรียง

2.2.1 สภาพอ่าวพุมเรียง

อ่าวพุมเรียงเป็นส่วนหนึ่งของอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นลักษณะอ่าวปิดน้ำตื้น ในช่วงเดือนเมษายนถึงตุลาคม น้ำทะเลจะลงแห้งชวดช่วงกลางวัน เป็นเวลา 6-12 ชั่วโมง สามารถมองเห็นสันดอนต่างๆ บริเวณอ่าว ที่มีลักษณะเป็น ดินเลน โคลน หทราย และร่องน้ำ จากนั้นน้ำก็จะค่อยๆ สูงขึ้น โดยระดับน้ำจะขึ้นสูงสุดในเวลากลางคืนซึ่งสูงเพียง 3-4 เมตร แล้วน้ำจะค่อยๆ ลงจนแห้งชวดอีกครั้งในตอนกลางวัน ลมมรสุมในฤดูนี้เป็นลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หรือ “ ลมพัดยา ” จะพัดตะกอนดินเลนออกนอกอ่าวพุมเรียง น้ำทะเลจะเค็มที่สุดในรอบปีเนื่องจากฝนตกน้อย

ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม น้ำทะเลจะขึ้นสูงสุดในช่วงกลางวัน ระดับน้ำสูงสุด 6-7 เมตร เป็นช่วงที่เรียกว่า น้ำเต็มฝั่ง น้ำทะเลจะท่วมสันดอนทั้งกลางวันและกลางคืน เป็นเวลา 18-20 ชั่วโมง ในช่วงน้ำลงต่ำสุด สันดอนจะโผล่เพียงร้อยละ 50 ของจำนวนสันดอนที่มี โดยจะโผล่ในตอนกลางคืนเป็นระยะเวลาสั้นๆ เพียง 2-4 ชั่วโมง ฤดูนี้ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ “ ลมนอก ” จะพัดตะกอนเข้าสู่ อ่าวพุมเรียง ความเค็มน้ำทะเลจะค่อยๆ ลดลงจนถึงลดความเค็มต่ำสุดของรอบปี เพราะฝนตกมากและอิทธิพลของลมและกระแสน้ำมีความแรง เนื่องจากระดับน้ำสูง ทำให้น้ำทะเลผสมกับน้ำฝนได้เร็วขึ้น ความแรงและทิศทางของกระแสน้ำในอ่าวจะแรงและมีทิศทางตามการขึ้นลงของน้ำทะเล

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ฤดูลมนอกกระแสน้ำแรง ทิศของกระแสน้ำไปตามแนวเหนือ-ใต้ เข้าและออกจาก
อ่าว เนื่องจากมีลมแรงและระดับน้ำสูงกว่าฤดูลมพัดยา ส่วนฤดูลมพัดยาซึ่งมีการแห้งขอดของ
น้ำเค็มจนสันดอนในอ่าวโผล่ขึ้นมา ทำให้กระแสน้ำขึ้น-น้ำลง มีการไหลไปตามทิศทางของร่องน้ำ
ทำให้มีความแรงน้อยกว่าช่วงลมนอก ช่วงนี้น้ำทะเลจะแห้งขุดนานมาก และได้รับอิทธิพลจากลม
น้อย ทั้งนี้ความสูง-ต่ำ ของระดับน้ำขึ้น-น้ำลงในแต่ละฤดูกาล จะมีผลต่อความแรงและ
ทิศทางของกระแสน้ำ จะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลต่อทรัพยากรที่เข้ามาในพื้นที่ ชาวประมงต้อง
ปรับเปลี่ยนเครื่องมือประมง เพื่อให้สอดคล้องกับชนิดของทรัพยากรที่เข้ามาในพื้นที่ และสภาพ
คลื่นลมในทะเลที่เป็นอยู่ ณ ขณะนั้น

ทั้งนี้ ลักษณะพื้นที่ที่มีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่มีในพื้นที่อ่าวพุมเรียง
และการประกอบอาชีพของชาวประมง สำคัญ คือ พื้นที่มีปากคลองพุมเรียงที่เป็นคลองที่ส่งน้ำ
จืดลงสู่อ่าว สภาพได้ผิวน้ำของอ่าวพุมเรียงมีลักษณะเป็นที่ลุ่ม และดอน สลับกันไป มีสภาพเป็น
ทรายแข็ง ทรายขี้เป็ด และโคลนเลน นอกจากนี้ยังมีดอนใหญ่ที่ชาวบ้านในพื้นที่เรียกว่าเกาะเสร็จ
ซึ่งเป็นเกาะที่เกิดตามธรรมชาติ อยู่ห่างจากฝั่ง ประมาณ 3 – 3.5 กิโลเมตร ใกล้ร่องน้ำใหญ่
ชาวประมงนิยมมาพักอาศัยในช่วงออกทำการประมง และช่วงมรสุม ลักษณะที่กล่าวมาเป็น
ลักษณะที่เอื้อให้พื้นที่มีทรัพยากรสัตว์น้ำที่หลากหลาย แต่การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในปัจจุบันทำ
ให้สัตว์น้ำในอ่าวพุมเรียงลดความอุดมสมบูรณ์ลงอย่างมาก โดยรายละเอียดที่ส่งผลต่อความ
สมบูรณ์ของทรัพยากร จะกล่าวถึงอีกครั้งในหัวข้อถัดไป

2.2.2 เหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรในอ่าวพุมเรียง

ประมาณปี พ.ศ.2520 – 2530 ได้มีการทำลายป่าชายเลน เพื่อทำนาุ้ง ในตำบล
พุมเรียง และใกล้เคียง ส่งผลให้น้ำเริ่มเน่าเสียในอ่าวพุมเรียง แหล่งอาหาร และแหล่งอาศัยหลบ
ภัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนหายไป

ประมาณปี พ.ศ.2530 – 2535 เริ่มมีนาุ้งเพิ่มขึ้นในตำบลพุมเรียงและพื้นที่
ใกล้เคียง ส่งผลให้น้ำในอ่าวพุมเรียงเสียมากขึ้น เพราะอ่าวพุมเรียงเป็นพื้นที่ต่ำ มีทั้งร่องและสัน
ดอนจำนวนมาก สัตว์น้ำหลายชนิดต้องหนีออกนอกพื้นที่ บางส่วนก็ตายเพราะปรับสภาพเข้ากับ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด
เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้โดยเฉพาะสัตว์น้ำวัยอ่อนที่จะต้องอาศัยหลบภัยอยู่บริเวณชายฝั่ง นอกจากนี้ยังสังเกตเห็นได้ชัดว่า สาหร่าย หอยกระพัง หอยกระพง ลดจำนวนลงอย่างมาก ซึ่งนอกจากเกิดจากสภาพน้ำเสีย แล้วยังพบว่าช่วงดังกล่าวมีการหาหอยกระพัง หอยกระพังขายด้วย ก็ยังเป็นการซ้ำเติมให้อาหารของสัตว์น้ำลดน้อยลง และเกิดความเสื่อมโทรมที่หนักกว่าเดิม

ประมาณปี พ.ศ.2530–2540 เกิดพายุเก ในอ่าวไทย ส่งผลกระทบถึงอ่าวพุมเรียง ส่งผลให้เครื่องมือประมงบางชนิดถูกทำลายอย่างกะทันหัน ประกอบกับผลจากการทำลายป่าชายเลนเพื่อทำนาเกลือในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ไม่มีแนวกันคลื่นลม จนเกิดตลิ่งพังในหลายพื้นที่ของอ่าวพุมเรียง

ประมาณปี พ.ศ.2530–2540 มีการขุดลอกร่องน้ำ ตั้งแต่เกาะเสรีจนถึงคลองพุมเรียง ทำให้ป่าชายเลน และสัตว์น้ำอาศัยบริเวณริมคลองต้องตายลง เพราะถูกดินจากเรือลอกคลองทับถม เกิดน้ำเสียบริเวณที่ขุดลอก และบริเวณใกล้เคียง ผู้เลี้ยงปลาในกระชังต้องขาดทุนเพราะปลาตาย และน้ำเริ่มเขียวมากขึ้นในช่วงน้ำขึ้น-น้ำลง

ประมาณปี พ.ศ.2538–2545 เริ่มมี อวนลาก อวนรุน อวนรั้ง เริ่มมีมากขึ้นในอ่าวพุมเรียง ห่วงโซ่อาหารถูกทำลาย ส่งผลให้สัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

ประมาณปี พ.ศ.2538–2545 มีการเลี้ยงหอยในอ่าวพุมเรียง โดยนายทุนและชาวประมงเอง เป็นจำนวนหลาย 10,000 ไร่ ส่งผลให้พื้นที่ทำการประมงของประมงพื้นบ้านลดลง และหอยแครงที่เลี้ยงไม่โตเพราะอาหารไม่เพียงพอ และมีตัวเพรียงตามธรรมชาติเกาะตัวหอยเลยขายไม่ได้ จึงต้องหยุดกิจการไป

ประมาณปี พ.ศ.2538–2545 ลอบปูม้าเริ่มเข้ามาในตำบลพุมเรียง และมีมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้ชาวประมงที่ทำลอบปูม้าในขณะนั้นมีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีเหยื่อในการลอบปูเข้ามากินเหยื่อ และ ลอบมีตาถี่จึงสามารถจับสัตว์น้ำได้ทั้งตัวเล็กและตัวใหญ่ซึ่งชาวประมงมองว่า ได้ผลคุ้มค่าจึงทำลอบมากขึ้นในปีต่อๆ มา ทำให้ปูม้าในอ่าวพุมเรียงลดลงอย่างรวดเร็ว สร้าง

ความเดือดร้อนให้กับชาวประมงที่ทำวนลอยปูม้าเป็นอย่างมาก เนื่องจากลอบปูด้วงจระเข้วิดปูม้า ไม่เหลือปูตัวใหญ่เข้ามาติดวน

ประมาณปี พ.ศ.2545-2546 ชาวประมงวนลอยตั้งกลุ่มประท้วงลอบปู โดยยึดสะพานแหลมโพธิ์ และลำคลองโดยใช้เรือ ส่งผลให้ เกิดความขัดแย้งระหว่างเรือวนลอยกับเรือลอบปูม้า มีการเดินขบวนไปที่ศาลากลาง และเริ่มเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรขึ้นในพื้นที่ และในช่วงเดียวกันชาวประมงเรือวนลอยทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชื่อโครงการว่า การจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพื่อเพิ่มปริมาณปูม้า ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งเพิ่มขึ้น ปริมาณปูม้าเหมือนจะเพิ่มขึ้นในช่วงทำโครงการ แต่การดำเนินงานของชุมชนก็ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ปริมาณปูม้าก็ลดน้อยลง เพราะวนลาก วนรุน วนรัง ลอบปูก็มีเพิ่มขึ้น

ประมาณปี พ.ศ.2545-2548 มีปลาทะเลไปติดวนรังของชาวประมง บริเวณแหลมเกาะ เจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจากจังหวัดชุมพรและจังหวัดตรัง จึงลงพื้นที่ใช้เครื่องมือออกตรวจหาปลาทะเลในอ่าวชุมเรียง และออกตรวจเครื่องมือที่ผิดกฎหมายในพื้นที่ ทำให้อ่าวชุมเรียงมีชื่อเสียงเรื่องพะยูน มีการตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรมากขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปเรื่องก็เงียบหายไป วิถีชีวิตชาวประมงก็กลับมาเหมือนเดิม และเครื่องมือที่ผิดกฎหมายก็เริ่มกลับมาเหมือนเดิม

ปี พ.ศ. 2548-2550 ได้มีการจัดตั้งกลุ่มของชาวประมงในชุมชนแหลมโพธิ์ และประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งพบว่าในช่วงปี 2540-2548 การใช้เครื่องมือประมงของชาวประมงที่เข้ามาใช้ประโยชน์บริเวณพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจับสัตว์น้ำมากขึ้น เรือขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิม เครื่องยนต์มีกำลังสูงขึ้นกว่าเดิมจาก 1 สูบ เป็น 4 สูบ และมีอุปกรณ์ประมงเพิ่มขึ้นกว่าเดิม 2-3 เท่า มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำให้รู้พิกัดที่ปลาอาศัยอยู่อย่างชัดเจน เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำมากขึ้นทั้งชนิด ขนาด และปริมาณ ทำให้มีทรัพยากรน้อยลง และยิ่งทรัพยากรน้อยลงการจับสัตว์น้ำก็จะเป็นแบบ ไล่ล่า มีการแย่งชิง ซึ่งถือเป็นการเอาเปรียบทั้งต่อทรัพยากรธรรมชาติ และชาวประมงกันเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ชาวประมงกลุ่มดังกล่าว จึงได้ร่วมมือกันทำโครงการการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลชุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ในอำเภอมะนัง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เน้นการศึกษาหารูปแบบ และแบบอย่างของการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับอำเภอมะนัง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ปี พ.ศ. 2550-2555 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากกว่าเดิม โดยเฉพาะในเรื่องของจำนวนเรือ และเครื่องมือประมงที่ใช้ในเรือ รวมถึงช่วงฤดูกาลก็เปลี่ยนไป ดังจะกล่าวได้ดังนี้

- **เรือประมงเพิ่มขึ้น** ประมาณ 10% ทั้งลำใหญ่ และลำเล็ก สังเกตได้ชัดจากความหนาแน่นจากการจอดเรือในคลองมะนัง และเครื่องมือประมงที่มีก็เพิ่มขึ้นด้วย โดย เรือประมงขนาดใหญ่ มีประมาณ 70 % ของเรือในพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นเรือที่ออกหากินนอกเขต 3,000 เมตร ส่วนใหญ่เป็นเรือวางอวน โดยเจ้าของเรือจะสร้างอวนไว้ 2 ชุด วางสลับกัน เก็บชุดเก่า วางชุดใหม่ เนื่องจากมีแพรับซื้อสัตว์น้ำในพื้นที่ เมื่อเรือเข้าฝั่งก็จะสามารถขายให้แพได้ทันที ซึ่งนอกจากจำนวนเครื่องมือจะเพิ่มขึ้นแล้ว ยังมีเครื่องมือที่ทันสมัย เช่น มีวิทยุสื่อสาร มีGPS ที่สามารถรู้ตำแหน่งที่ชัดเจนว่าตรงจุดไหนมีฝูงปลาบ้าง และมีเครื่องกว้านอวน ที่เป็นเครื่องทุ่นแรงสามารถแบ่งเบาแรงงานคนในการทำงาน และย่นระยะเวลาในการทำงานได้ ส่วนเรือประมงขนาดเล็ก มีประมาณ 20 % ของเรือที่มีในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่หากินชายฝั่งในเขต 3,000 เมตร เครื่องมือที่ใช้ไม่ทันสมัยมากนักส่วนใหญ่จะเป็นวางอวนปลาทราย เบ็ดปลาตุก อวนล้อม ปลากระบอก อวนปลาเกะ อวนปู กลุ่มหาหอยโดยใช้มือ และยังมีอวนสามชั้นที่เน้นจับกุ้งเป็นหลัก แต่ทรัพยากรอย่างอื่นก็ติดมาบ้าง ปัจจุบันเหลือประมาณ 10 ลำ เนื่องจากทรัพยากรมีน้อยไม่คุ้มทุน
- **อวนประกระเบน** มีเพิ่มขึ้น โดยเริ่มมีในพื้นที่ตั้งแต่ปี 2548 โดยเริ่มแรกมีคนจากชุมพรเข้ามาหาในพื้นที่ โดยใช้อวนประมาณ 20 ผืน พบว่าได้ปลากระเบนค่อนข้างเยอะ คนในพื้นที่จึงทำตามโดยช่วงแรกมีคนในพื้นที่ใช้เครื่องมือชนิดนี้ ประมาณ 20 รายแต่ละรายมีจำนวนอวน ประมาณ 40-50 ผืนต่อลำ (1 ผืน ยาวประมาณ 50เมตร) ซึ่งทำได้ผลดีอยู่ประมาณ 2 ปี พบว่าปลากระเบนลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเครื่องมือชนิดดังกล่าว

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอมะนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เป็นเครื่องมือทำลายล้าง สามารถจับปลากะเบนได้ตั้งแต่ขนาด 2 กิโลกรัม จนถึง 70 กิโลกรัม นอกจากนี้บางครั้งยังมีเต่าทะเลติดอวนมาด้วย ทำให้เบียดยีสาน เครื่องมือประมงในอดีตหมดไปจากพื้นที่ ส่วนเบ็ดเหยื่อปลากะเบนยังมีใช้อยู่เล็กน้อย ประมาณ 5-6 ราย และปัจจุบันอวนปลากะเบนก็มีผู้ทำน้อยลง เหลือประมาณ 7-8 ราย

- **ลอบจิ้น** มีตั้งแต่ปี 2552 และเพิ่มขึ้นมาในปี 54-56 มีลักษณะเป็นถุงเนื้ออวน ยาว มีโคลง มีงา(ทางให้ปลาเข้าแต่ออกไม่ได้) ทั้งด้านหน้า และหลัง ความยาวประมาณ 60 เมตร ราคาประมาณ ลูกละ 7000 บาท เป็นเครื่องมือในการจับกุ้ง แต่สัตว์น้ำขนาดเล็กชนิดอื่นๆ ก็เข้าไปติด ปลากะบอก ปลาทูราย ปูม้า ปูดำ เป็นต้น ถือว่าเป็นเครื่องมือทำลายล้างทรัพยากรอีกชนิดหนึ่ง ปัจจุบันคนในพื้นที่ประกอบอาชีพวางลอบจิ้นประมาณ 15 ราย แต่ละรายจะมีลอบจิ้นประมาณ 15-20 ลูก
- **เรือคลาดหอยด้วยตะแกรงเหล็กในธรรมชาติ** โดยเฉพาะในคลองพุมเรียง ทำลายแหล่งหอยไฟไหม้ เชื้อหอยขนาดเล็กได้รับความเสียหาย และระบบนิเวศได้ดินเสีย ปัจจุบันมีประมาณ 5-6 ลำ เป็นคนในพื้นที่
- **มีคนต่างถิ่นมาร่วมใช้ทรัพยากรในคลองพุมเรียงเพิ่มขึ้น** เช่น คลาดหอยไฟไหม้ได้น้ำ โดยใช้ปั๊มออกซิเจนช่วยให้สามารถเก็บหอยได้น้ำได้นานขึ้น เป็นต้น
- **ทรัพยากรบางชนิดเพิ่มขึ้น** พบว่า มีลูกหอยแครงธรรมชาติมากขึ้น มีการเพิ่มพื้นที่คอกหอย โดยปักแนวเขตคร่อมดอนหอยเกิด ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรในอ่าวบ้านดอน เนื่องจากพื้นที่ที่ปักเพิ่มส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นอกเขตอนุญาต นอกจากนี้ยังมีหอยไฟไหม้ที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้ผู้เลี้ยงหอยในพื้นที่จับหอยไฟไหม้มาเลี้ยงด้วยโดยจะเลี้ยงในพื้นที่ที่เป็นทรายชั้เปิด ซึ่งพบว่าการเลี้ยงหอยไฟไหม้จะใช้เวลาในการเลี้ยงน้อยกว่าหอยแครง เลี้ยงง่ายกว่า ความเสี่ยงน้อยกว่า แต่ราคาหอยไฟไหม้ถูกกว่าหอยแครง ซึ่งผู้เลี้ยงหอยบางราย ก็จะจัดสรรพื้นที่ในแปลงของตัวเอง โดยพื้นที่ที่เป็นดินทรายชั้เปิดจะเลี้ยงหอยไฟไหม้ ส่วนพื้นที่ที่เป็นดินเลน จะเลี้ยงหอยแครง ซึ่งการจับจองพื้นที่เพื่อเลี้ยงหอยนั้นมุมหนึ่งชาวประมงบางส่วนก็มองว่า เป็นการป้องกันเรืออวนรุนอวนลากเข้า

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะที่ 2

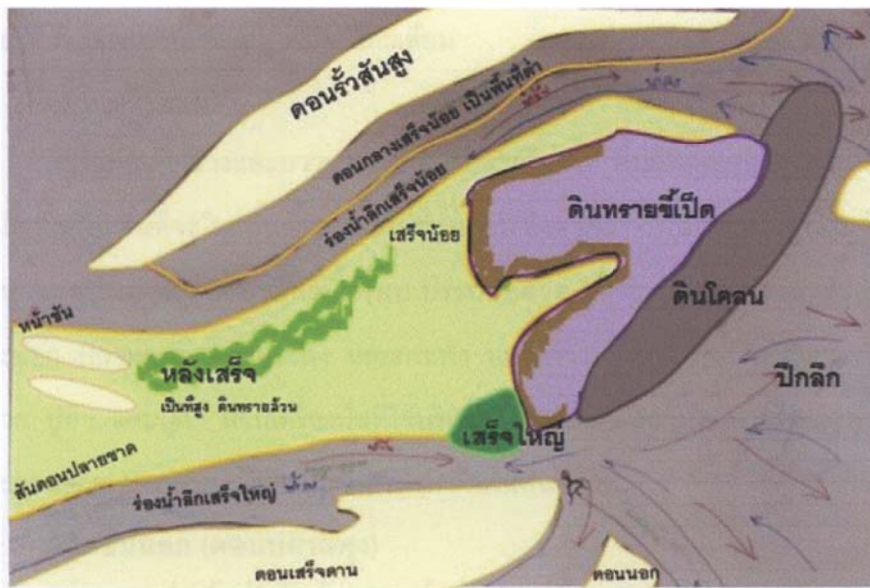
- ฤดูกาลเปลี่ยนแปลง พบว่าในช่วงที่ผ่านมา สภาพอากาศแปรปรวน ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น มีมรสุม มาไม่ตรงฤดูกาลเหมือนในอดีตที่ผ่านมา อากาศร้อนขึ้น มรสุมจากปกติมาปีละครั้ง ในช่วงเดือนธันวาคม ปัจจุบันมาช้ากว่าเดิม เป็นต้น

[illegible]

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

1) ดอนเสรีจ

เป็นสันดอนที่ใหญ่และสูง มีดินไม่อยู่หลายชนิด เป็นสันดอนที่ขึ้นอยู่กลางทะเล มีเนื้อที่หลายร้อยไร่ เวล่าน้ำขึ้นเหลือเนื้อที่ประมาณ 4 – 8 ไร่ ทิศเหนือเป็นที่ลาดเอียง ทิศตะวันออกจรดร่องน้ำใหญ่ ทิศใต้พื้นที่ลาดเอียง ทิศตะวันตกจรดร่องน้ำใหญ่และลึก อดีตเป็นแหล่งที่มี หอย ปู ปลาอุดมสมบูรณ์มาก และเป็นแหล่งที่ชาวประมงในพื้นที่ใกล้เคียงมาพักอาศัยเวลามาทำการประมงและเป็นที่พักพิงในช่วงมรสุม

ภาพแสดงบริเวณและลักษณะพื้นดินบริเวณเกาะเสรีจ

เกาะเสรีจเป็นเกาะที่มีร่องน้ำขนาบทั้งสองข้าง ในช่วงฤดูน้ำแห้ง เดือนกรกฎาคม – สิงหาคม - กันยายน พื้นที่หลังเสรีจจะโผล่เหนือน้ำมาก โดยพื้นที่ที่โผล่พ้นน้ำนั้นเป็นพื้นที่ดินทราย (พื้นที่สีเขียวอ่อน) ซึ่งเป็นแหล่งของหอยสับเค็ด หอยไฟไหม้ หอยราก(หอยปากเปิด) หากเป็นช่วงน้ำมากสัตว์น้ำจำพวก ปลาทุ ปลาทราย ปูม้า จะไหลมากับน้ำและอาศัยในบริเวณนี้

ในช่วงฤดูน้ำมาก เดือนตุลาคม-พฤศจิกายน-ธันวาคม พื้นที่หน้าเกาะเสรีจจะมีสภาพแวดล้อมเป็นทรายขี้เป็ด(ในแผนภาพสีม่วง) มีสัตว์พวก กุ้งกิ้ง กุ้งกุลาดำ เป็นมีสภาพที่ไม่เค็มและจืดเกินไป อีกทั้งเป็นแหล่งที่มีสาหร่ายสีเขียวเกิดขึ้น จึงเป็นที่กำบังตัว เป็นแหล่งเพาะพันธุ์

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ทั้งยังสามารถช่วยป้องกันเครื่องมือประมงที่เข้าไปหากินด้วย เพราะสาหร่ายจะติดพันกับเครื่องมือ ทำให้เสียหาย ทรัพยากรที่พบ ประกอบด้วย ปลาจะละเม็ด ปลาเกะ ปลาอินทรี และปลาสระ ปลากะเบน ปลาทู ปลากระบอก ปลาซีเกะ หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยย่ำ หอยราก หอยสับเค็ด หอยกระพง หอยกระพัง หอยคราง กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแชบ๊วย ปูม้า ปูดำ กระพง หอยกระพัง หอยคราง ปูลม ปูเปี้ยว จะมีมาก จะชุกชุมอยู่บริเวณริมหาด นอกจากนี้ยังมีนกหลายชนิดอาศัยอยู่จำนวนมาก เครื่องมือที่ใช้บริเวณนี้จะเป็นเครื่องมือจำพวก อวนลอย อวนล้อม อวนเข็น คราดมือ และเสียม

2) ดอนเสรีจาดาน

เป็นดอนที่กว้างและยาวมาก มีพื้นที่หลายร้อยไร่ พื้นที่ติดต่อกับร่องน้ำใหญ่ พื้นที่สูงต่ำไม่เสมอกัน พื้นที่จะไหลลงน้ำเฉพาะในช่วงเดือน สิงหาคม - กันยายน เท่านั้น มีสาหร่ายอยู่เป็นหย่อมๆ ในบางฤดูกาล สัตว์น้ำที่พบ ประกอบด้วย ปลาเกะ ปลาอินทรี ปลาสระ ปลากะบอก ปลาทู หอยกระพง หอยกระพัง หอยคราง กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแชบ๊วย ปูม้า และปูดำ ส่วนเครื่องมือที่ใช้บริเวณนี้ ประกอบด้วย เบ็ด อวนล้อม อวน ลอบปูม้า และอวนลอย นอกจากนี้ยังมีอวนรุนเข้ามาหากินในพื้นที่ด้วย

3) สันดอนนอก (ดอนปลายทุ่ง)

เป็นดอนที่มีพื้นที่หลายร้อยไร่ พื้นที่ไหลลงน้ำทุกฤดู น้ำลดเต็มที่สันดอนจะไหลตลอดแนว สันดอนจะไปเชื่อมกับดอนหัวโหม่ง ดอนนอกเป็นดอนที่อุดมสมบูรณ์มาก ๆ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติ และเป็นแหล่งห้วงโซ่อาหารชั้นดี สัตว์น้ำที่พบ ประกอบด้วย ปลาทราย ปลากะบอก ปลาดุก ปลากด ปลาหวี ปลาซีเกะ ปลากะพงขาว หอยหลอด หอยกระพัง หอยกะพง หอยราก(หอยปากเปิด) หอยสับเค็ด กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแชบ๊วย หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยเม็ดขนุน หอยย่ำ ปลาทราย ปลากะบอก ปลาดุก ปลากด ปลาหวี ปลาซีเกะ ปลาพงขาว ปลาพงแดง ปูม้า และปูดำ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย อวนล้อม อวนเข็น ปูขาว เสียม และลอบปูม้า นอกจากนี้ยังมีอวนรุนเข้ามาหากินในพื้นที่ด้วย

4) ดอนหัวโหม่ง

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลชุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เป็นดอนที่มีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ เมื่อน้ำลดดอนจะโผล่ เชื่อมยาวไปถึงดอนนอก สัตว์น้ำที่พบในพื้นที่ ประกอบด้วย ปลากระบอก ปลาทวาย ปลาดุก ปลากด ปลาเกง หอยราก หอยสับเค็ด หอยไฟไหม้ ปูม้า ปูดำ กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งแชบ๊วย กุ้งหัวมัน และกุ้งกุลาดำ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย อวนล้อม อวนเข็น เสียม อวนปู และ ลอบปูม้า นอกจากนี้ยังมีอวนรุนเข้ามาหากินในพื้นที่ด้วย

5) ดอนผู้

เป็นดอนที่ไม่กว้างแต่ยาว และเชื่อมต่อไปถึงดอนแมลงวัน ในดอนน้ำลดเต็มที่ดอนนี้จะโผล่ ในส่วนของสันดอน สัตว์น้ำที่พบในพื้นที่ประกอบด้วย ปลาทวาย ปลากระบอก ปลากด ปลาดุก ปลากระเบน ปลาหิว ปลาชีงู ปลาเก๋า ปลากระพงขาว ปลากระพงแดง ปลาเกรา ปลาสระ ปลาอินทรี ปูม้า ปูดำ หอยกระพง หอยกระพัง หอยครง หอยเม็ดขนุน หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยยำ หอยราก และหอยสับเค็ด ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในพื้นที่ประกอบด้วย อวนล้อม อวนเข็น เบ็ดตก ลอบ อวนลอย อวนลอยปู และเสียม

6) ดอนแมงวัน

เป็นดอนที่มีเนื้อที่กว้างมาก มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอท่าช้าง พื้นที่โดยทั่วไปจะราบ น้ำแห้งเต็มที่ ดอนนี้จะโผล่ให้เห็น สัตว์น้ำที่พบในพื้นที่ ประกอบด้วย กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งแชบ๊วย กุ้งหัวมัน กุ้งกุลาดำ หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยยำ หอยเม็ดขนุน หอยราก หอยสับเค็ด หอยหลอด ปลาเกรา ปลาอินทรี ปลาสระ ปลากระบอก ปลาทราย ปลากวด ปลากดขาว ปลากดขมิ้น ปลาชีงู ปลาหิว ปลากดซีลิ่ง ปลากระเบน หอยกระพง หอยกระพัง ปูม้า และปูดำ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในพื้นที่ประกอบด้วย อวนลอย เสียม ปูนาขาว อวนล้อม อวนเข็น และอวนลอยปู นอกจากนี้ยังมีอวนรุน อวนลากเข้ามาหากินในพื้นที่ด้วย

7) ดอนแหลมเกาะ

เป็นสันดอนที่ติดกับชายฝั่งที่เป็นป่าชายเลนตลอดแนว มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ บริเวณนี้จะเป็นที่พักไข่ของสัตว์น้ำวัยอ่อน เพราะเป็นน้ำกร่อยอยู่ใกล้ปากคลองพุมเรียง คลองไชยา และแนวป่าชายเลน สัตว์น้ำที่พบในพื้นที่ ประกอบด้วย หอยขาว หอยไฟไหม้ หอยยำ หอย

โครงการปฎิภาณการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เม็ดขนุน หอยราก หอยกระพง กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งแสบัว กุ้งหัวมัน กุ้งกุลาดำ ปลาพะยูน ปลากะบอก ปลาทราย ปลาดุก ปลาเกด ปลาเบน ปลาดังกา ปลาซีเกะ ปลาหวี ปลากะพงขาว ปลากะพงแดง ปูม้า และปูดำ นอกจากนี้ยังมีบางพื้นที่มีการเลี้ยงหอยแครง ทำให้มีน้ำทะเลโดนทำลาย ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในพื้นที่ ประกอบด้วย ตะแกรงคราด เสียม อวนรุน ไม้ อวนล้อม อวนเข็น หว่า และอวนลอยปูม้า

8) คอนแหลมโพธิ์ (แหลมเขาเจ๊ะ)

เป็นคอนที่ติดกับชายฝั่ง เป็นป่าชายเลนครึ่งหนึ่ง เป็นหาดทรายอีกครึ่งหนึ่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยธรรมชาติ สัตว์น้ำที่พบในพื้นที่ประกอบด้วย ปลากะบอก ปลาทราย ปลาดุก ปลาซีเกะ ปลาหวี ปลากะพงขาว ปลากะพงแดง หอยไฟไหม้ หอยย้า กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งแสบัว กุ้งหัวมัน กุ้งกุลาดำ ปูม้า และปูดำ ในอดีตพื้นที่นี้เคยพบ พะยูน แต่ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว เพราะชาวประมงได้เลี้ยงหอยแครงในบริเวณนี้ เลยทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนไป ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในพื้นที่ประกอบด้วย อวนล้อม, อวนเข็น อวนรัง อวนลอยปูม้า และอวนรุนจากนอกพื้นที่

9) คอนปลายแหลม

เป็นคอนที่ติดกับชายฝั่ง(กระโจมไฟ) เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติเป็นปลายคอนที่อยู่สุดเขตของอ่าวบ้านดอนทางทิศเหนือ ทรัพยากรที่มีในพื้นที่ประกอบด้วย ปลากะบอก ปลาทราย ปลาดุก ปลาซีเกะ ปลาหวี ปลากะเบน ปลาทุ ปูม้า ปูดำ หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยย้า กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งหัวมัน กุ้งกุลาดำ และกุ้งแสบัว ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในพื้นที่ประกอบด้วย อวนล้อม อวนเข็น อวนลอย ลอบปูม้า ไม้ และอวนรุนอวนลากจากนอกพื้นที่

10) ร่องน้ำใหญ่

เป็นร่องน้ำที่อยู่ลึกและยาว และเป็นที่อยู่อาศัยของปลาหลายชนิด โดยเฉพาะปลาทูใหญ่ๆ จะพบมากในบริเวณนี้ เช่น ปลาโลมา(มีน้อยมาก) ปลาฉลาม(มีน้อยมาก) ปลากะพงขาว ปลากะพงแดง ปลาช่อนทะเล ปลาเก๋า ปลากะเบน ปลาเกวรา ปลาสร้อย ปูม้า และปูดำ เป็นต้น ส่วนเครื่องมือที่ใช้ จะเป็นเครื่องมือประเภท อวนลอย

11) คอนขวาง

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เป็นสันดอนที่ไม่กว้างและยาวเท่าไร มีเนื้อที่ประมาณ 100 - 150 ไร่ เมื่อน้ำแห้ง
ขอจะมองเห็น สันดอนไปเชื่อมกับดอนแมลงวัน มีสาหร่ายทะเลในบางช่วงฤดูกาล เป็นพื้นที่ที่มี
ทรัพยากรชุม เช่น ปลาหวี ปลาเก๋า ปลากด ปลาดุก ปลาเกง หอยกระพง หอยไฟไหม้
หอยย่ำ หอยรอก กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งหัวมัน และกุ้งแชบ๊วย เป็นต้น เครื่องมือที่ใช้ในพื้นที่
ประกอบด้วย อวนล้อม อวนเข็น เสียม และมีอวนรุนจากนอกพื้นที่เข้ามาด้วย เป็นต้น

12) ดอนหลักขาว

เป็นสันดอนที่มีขนาดเล็ก มีเนื้อที่ประมาณ 50 - 80 ไร่ น้ำไม่ค่อยแห้ง สัตว์น้ำที่
พบในพื้นที่ประกอบด้วย ปลากระบอก ปลาทูราย ปลาเกง ปลาหวี ปลาเก๋า ปลากด ปลาดุก
กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งหัวมัน กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย ปูม้า ปูดำ หอยกระพง และหอยกระพัง ส่วน
เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยอวนล้อม อวนเข็น อวนลอยปูม้า ลอบปูม้า อวนรุน อวนลาก จากนอก
พื้นที่

13) คลองพุมเรียง

เป็นลำคลองที่กว้างประมาณ 100-150 เมตร ตรงปากคลองกว้างประมาณ 300-400
เมตร ลำคลองยาวไปถึงตำบลตะกอบ ส่วนปลายลำคลองจะแคบลงเรื่อย ๆ ตลอดลำคลองจะมีป่า
ชายเลนจำนวนมาก ทรัพยากรในพื้นที่ ประกอบด้วย ปลากระบอก ปลาทูราย ปลาเกง ปลาดุก
ปูม้า ปูดำ ปลากะพงขาว ปลากะพงแดง ปลาเก๋า หอยไฟไหม้ หอยย่ำ กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้ง
หัวมัน กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย และสาหร่าย มักจะมีในช่วงปากคลอง มีอยู่เป็นบางจุดและบางฤดู
เครื่องมือที่ใช้จะเป็นจำพวก อวนล้อม เบ็ดตก อวนปูม้า ลอบปูม้า ตะแกรงคราด ทอดแห และ
เบ็ด

14) คอกหอยนายทุน

เป็นพื้นที่ที่นายทุนเข้าไปจับจองเป็นเจ้าของ เพื่อเลี้ยงหอยแครงเป็นหลัก บางพื้นที่ก็
คร่อมดอนต่างๆ ไปด้วย มีเนื้อที่หลายพันไร่ ในพื้นที่มีทรัพยากรในพื้นที่ ประกอบด้วย
ปลากระบอก ปลาทูราย ปลากะพงขาว ปลากะพงแดง ปลาช่อน ปลาหวี ปลาเก๋า ปลากด
ปลากวด ปลาเกวรา ปลาสร้อย ปูม้า ปูดำ กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งหัวมัน กุ้งกุลาดำ และ กุ้งแชบ๊วย แต่

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็ก
กลุ่มชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เป็นพื้นที่ที่ชาวประมงชายฝั่งไม่สามารถเข้าไปประกอบอาชีพได้ และการตลาดหอยต้องใช้ ตะแกรงเหล็ก ทำให้เกิดตะกรฟุ้งกระจาย น้ำเสีย แม้ว่าในช่วงที่ไม่ได้เลี้ยงหอย ก็ไม่สามารถเข้าไป จับสัตว์น้ำได้ เนื่องจากเจ้าของคอกหอยหวงพื้นที่ไว้ประกอบอาชีพกันเองในหมู่เครือญาติเท่านั้น

15) คอนเรือขุด

เป็นสันดอนที่เกิดขึ้นโดยฝีมือของคน ได้ขุดลอกร่อง และได้นำทรายไปกองที่เดียวกัน จึงเกิดสันดอน แต่พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่ไม่มีทรัพยากรใดๆอยู่เลย

นอกจากพื้นที่ต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีคอนเล็กๆ ที่ไม่มีชื่อเรียก อีก 2 คอน เนื้อที่ ประมาณ 50-70 ไร่ เป็นคอนที่ไม่ค่อยมีผลผลิตน้ำ แต่ก็เป็แหล่งประกอบอาชีพที่สำคัญของประมง ชายฝั่ง ปลากระบอก ปลาทราย ปลาหาว ปลาเก๋า ปลากด ปลาดุก หอยกระพง ปูม้า ปูดำ กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งหัวมัน กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย ซึ่งชาวประมงจะเข้าหากินโดยใช้วนล้อม และวนปูม้า นอกจากนี้ยังมีเรือวนลาก วนรุน จากนอกพื้นที่เข้ามาหากินด้วย

ชื่อสันดอนแต่ละชื่อ เป็นชื่อที่ชาวประมงเรียกติดปากต่อ ๆ กันมาถึงปัจจุบัน โดยใช้ ลักษณะของสันดอน และการทำประโยชน์ โดยไม่ทราบที่มาที่ชัดเจน ส่วนในเรื่องเครื่องมือในการ จับสัตว์น้ำ พบว่า แม้จะเป็นทรัพยากรชนิดเดียวกัน แต่เครื่องมือที่ใช้ก็อาจต่างกัน เนื่องจาก ลักษณะของสันดอนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน มีระยะห่างจากฝั่งแตกต่างกัน ทำให้ ความเร็วของ น้ำ ความลึก ความตื้นของน้ำ และได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้น – น้ำลง ที่แตกต่างกัน การใช้เครื่องมือ ในการจับสัตว์น้ำจึงแตกต่างกัน นอกจากนี้ลักษณะดังกล่าวยังส่งผลให้ความหนาแน่นของชนิด และปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่แตกต่างกันด้วย โดยแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นหอยกระพง หอยกระพัง หอยควาง และสาหร่าย ชนิดต่างๆ ดังนั้นสังเกตได้ชัดว่า พื้นที่ที่มี ทรัพยากรสัตว์น้ำเหล่านี้อาศัยอยู่มาก ก็จะมีสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ อยู่มากเช่นกัน

สำหรับ ปลาช่อนทะเล จะพบกระจายอยู่ทั่วไป แต่ที่พบบ่อยๆ คือ บริเวณพื้นที่หลัง เกาะเสร็จ ดอนรั้ว ดอนสังขยา และมักจะอยู่กันเป็นฝูง เพราะจุดที่พบมักมีปลาช่อนติดเครื่องมือ ประมงมาอย่างน้อย 2-3 ตัว คาดว่าพื้นที่ดังกล่าวจะมีแหล่งอาหารที่ค่อนข้างสมบูรณ์ของปลา ช่อนทะเล

โครงการปฎิรูปการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ทั้งนี้ทรัพยากรแต่ละชนิดที่กล่าวถึง บางชนิดจะมีตลอดทั้งปีแต่จะหนาแน่นในบางช่วงฤดูกาล และบางชนิดก็จะมีในบางช่วงฤดูกาลเท่านั้น ชาวประมงชายฝั่งส่วนใหญ่จึงต้องมีเครื่องมือประมงหลายชนิด เพื่อปรับเปลี่ยนในการจับสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ที่เข้ามาแต่ละฤดูกาล ดังตัวอย่างในตาราง

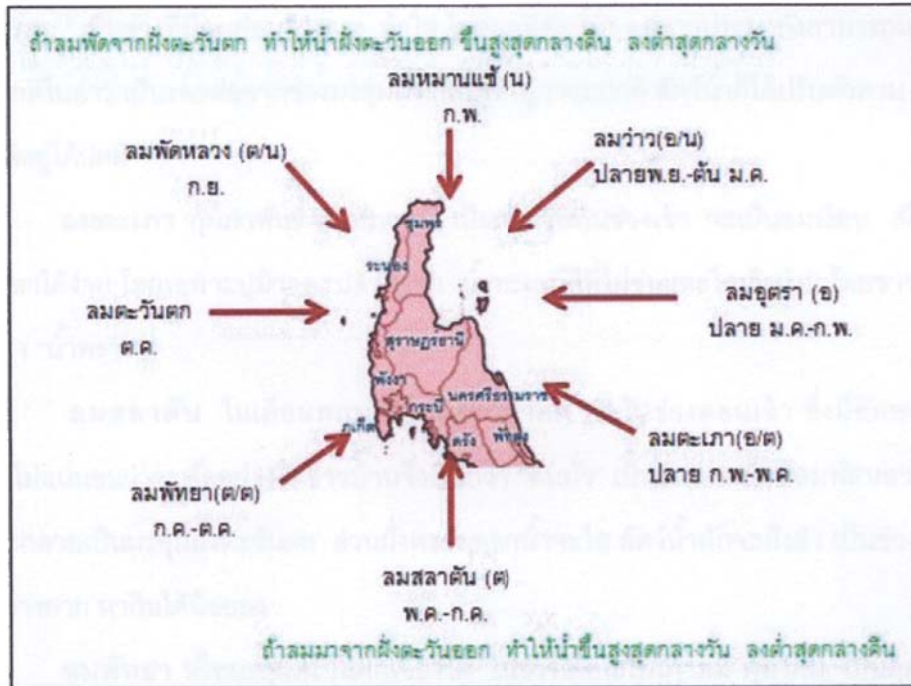
ตารางแสดงการใช้เครื่องมือประมงในพื้นที่อ่าวพุมเรียง

เดือน	เครื่องมือ	หมายเหตุ
มกราคม	อวนปลา เบ็ด	ช่วงลมมรสุม
กุมภาพันธ์	อวนปลา เบ็ด	ช่วงลมมรสุม
มีนาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ	คลื่นลมเริ่มสงบ
เมษายน	อวนปลา อวนปู ลอบ	คลื่นลมสงบ
พฤษภาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาดอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน (ลมตะวันตก)
มิถุนายน	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาดอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน (ลมตะวันตก)
กรกฎาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาดอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน (ลมตะวันตก)
สิงหาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาดอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน (ลมตะวันตก)
กันยายน	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาดอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน ลมเริ่มเปลี่ยนทิศ
ตุลาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ	ย่างเข้าช่วงลมมรสุม
พฤศจิกายน	อวนปลา อวนปู ลอบ	ช่วงลมมรสุม
ธันวาคม	อวนปลา อวนปู	ช่วงลมมรสุม

จากตารางจะเห็นว่าเครื่องมือหลักที่ชาวประมงนิยมใช้ในพื้นที่ คือ อวนปู และอวนปลา ที่สามารถใช้ได้ในทุกช่วง ทั้งในช่วงที่มีมรสุม และไม่มีมรสุม ส่วนช่วงที่ไม่มีมรสุม จะมีเครื่องมือ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

การทำประมงที่ลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่กล่าวถึงส่วนหนึ่ง มีผลมาจากทิศทางลมทั้ง 8 ทิศ โดยลมที่พัดมาจากแต่ละทิศ จะมีลักษณะ และมีผลต่อทรัพยากรแตกต่างกัน ดังนี้

ภาพแสดงทิศทางลม ที่สัมพันธ์กับช่วงเดือน

ลมหนาว มักพัดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นลมหลัง พัดกระโชกในระยะสั้นๆ มาจากทางทิศเหนือ บิดครั้งถึงสองครั้ง ในช่วงที่มรสุมเริ่มหมด และกำลังจะเปลี่ยนเป็นลมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรในทะเล

ลมว่าว หรือลมตะวันออกเฉียงเหนือ จะเป็นลมมรสุม ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม คลื่นในทะเลแรง มีระดับน้ำที่สูง แต่เป็นช่วงที่เหมาะสมกับการวางอวนปู เนื่องจากว่าคลื่นได้น้ำนั้นจะทำให้สัตว์ทรงตัวไม่ได้ พังกระจายไปทั่ว และติดอวนไป คลื่นได้น้ำไม่ได้ส่งผลอันตรายต่อเรือประมงของชาวประมง เนื่องจากไม่ใช่คลื่นที่มีวนเข้ามา ในช่วงนี้บริเวณเกาะเสร็จจะมีสาหร่ายเกิดขึ้นมากมาย สาหร่ายเหล่านี้เป็นแหล่งเพาะฟักสัตว์น้ำที่ดีแห่งหนึ่ง แต่เมื่อเจอกับลม

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

มรสุมคลื่นได้นำจะพัดสาหร่ายเหล่านี้หมดไป รอการงอกใหม่ในปีต่อไป ซึ่งจะเป็นวัฏจักรแบบนี้ทุกปี

ลมอุตรา ลมตะวันออกเฉียงใต้ จะพัดในช่วงปลายเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ เป็นช่วงปลายของลมมรสุม เป็นช่วงที่มีลมค่อนข้างแรง น้ำใส ไม่ค่อยมีสัตว์น้ำ แต่ชาวประมงยังสามารถหากินได้ตามปกติในอ่าว เป็นรอยต่อจากช่วงมรสุมเริ่มกลับเข้าสู่ภาวะปกติ สัตว์น้ำก็ได้ปรับตัวตามธรรมชาติอยู่ได้ปกติ

ลมตะเภา กุมภาพันธ์-พฤษภาคม เป็นลมที่พัดในช่วงเช้า จะเป็นลมเจียบ สัตว์น้ำสามารถหาได้ง่าย โดยเฉพาะปูม้าและปลาทราย น้ำทะเลมีสีที่ไม่ขุ่นและใสเกินไป โดยชาวบ้านจะเรียกว่า “น้ำพราว”

ลมสลาตัน ในเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม พัดในช่วงตอนเช้า ซึ่งมีลักษณะที่ค่อนข้างไม่แน่นอนว่าจะพัดอย่างไร ชาวบ้านจึงเรียกว่า “ลมมั่ว” เป็นลมนอกบั้ง ลมพัดหลวงบ้าง น้ำเริ่มจะกลายเป็นมรสุมฝั่งตะวันตก ส่วนฝั่งตะวันออกน้ำจะใส สัตว์น้ำมักจะฝังตัว เป็นช่วงที่หา กินค่อนข้างยาก หากินได้น้อยลง

ลมพญา หรือมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วงเดือนกรกฎาคม-ตุลาคม เป็นฤดูที่น้ำแห้งในตอนกลางวัน และน้ำใหญ่(มาก)ในตอนกลางคืน ปลาเข้าชายฝั่ง ดอนโผล่ หากินได้ตลอดฤดูกาล จะมีสัตว์น้ำที่หาได้ ทั้งในน้ำ และในดิน และเป็นช่วงที่มีสาหร่ายสีเขียว หญาพะยูน ที่เป็นทั้งอาหาร ที่กำบัง และที่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ เครื่องมือประมงไม่สามารถเข้าไปทำการได้ เพราะจะทำให้เครื่องมือประมงเสียหาย

ลมตะวันตก ในช่วงเดือนกันยายน จะเกิดขึ้นกับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดแทรกในช่วงปลายลมของลมพญาเป็นลมกระโชก จะพัดแรงมากแต่ไม่นาน คือพัดช่วงบ่าย อาจทำให้เรือจมได้ และเจียบในตอนเย็น จากนั้นจะเป็นลมพญา สัตว์น้ำในช่วงนี้ก็ยังคงเหมือนกับช่วงลมพญา

ลมพัดหลวง ช่วง ต.ค. เป็นช่วงลมกำลังจะเปลี่ยนทิศ จากลมพญา เป็นลมว่าว เป็นลมที่กระโชกแรง แต่ไม่นาน น้ำเริ่มเปลี่ยน จะพบหมึกหลอด หมึกกระดอง มาก

โครงการปฎิภาณการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ลมที่มีผลต่อพื้นที่หลักๆ คือ ลมตะวันตกเฉียงใต้ (ลมพายุ) และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (ลมว่าว) ส่วนลมอื่นๆ จะพัดแทรกเข้ามาในช่วงลมเปลี่ยนทิศ ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรมากนัก โดยภาพรวม คือ ถ้าลมที่พัดมาจากทิศตะวันตก จะทำให้ทะเลฝั่งอันดามันเกิดมรสุม ส่วนฝั่งอ่าวไทย จะเจียบสงบ น้ำขึ้นสูงสุดในตอนกลางคืน และลงต่ำสุดในตอนกลางวัน ชาวประมงฝั่งอ่าวไทย สามารถออกประกอบอาชีพได้ดี ส่วนลมที่พัดมาจากทิศตะวันออก จะทำให้ ทะเล ฝั่งอ่าวไทยเกิดมรสุม น้ำขึ้นสูงสุดในตอนกลางวัน และลงต่ำสุดในตอนกลางคืน

2.2.4 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในอ่าวพุมเรียง

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในอ่าวพุมเรียงมีมาเป็นเวลานาน มีพื้นที่อนุญาตในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จำนวน 3 ครั้ง² คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2524 พื้นที่ 2,000 ไร่ บริเวณอ่าวกันตุง (เลียงหอยแครง) ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2530 พื้นที่ 2,680 ไร่ บริเวณอ่าวแหลมเกาะ (เลียงหอยแครง) ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2532 พื้นที่ 225 ไร่ บริเวณคลองพุมเรียง (เลียงปลาในกระชัง) รายละเอียด ดังต่อไปนี้

การเพาะเลี้ยงหอย การเลี้ยงหอยในอ่าวพุมเรียง มีมาตั้งแต่ก่อนประกาศพื้นที่อนุญาต ปี 2524 ซึ่งในขณะนั้นเป็นของนายทุนใหญ่จากนอกพื้นที่ ต่อมา มีการเลี้ยงหอยหนาแน่นเกินไป จนประสบปัญหา หอยไม่โตจนต้องเลิกเลี้ยงไปช่วงหนึ่ง ในขณะที่พื้นที่หลังจากนั้นก็เกิดการเปลี่ยนมือมาเรื่อยๆ จนประมาณ ปี 2547 ผลจากนโยบาย SAE FOOD BANK ทำให้มีการจับจองพื้นที่เพื่อเลี้ยงหอยแครงเพิ่มขึ้นอีกครั้ง และการจับจองพื้นที่ออกนอกเขตอนุญาตมากขึ้นจนก่อให้เกิดปัญหา การแย่งชิงพื้นที่กับประมงชายฝั่ง เนื่องจากประมงชายฝั่งมีพื้นที่ในการประกอบอาชีพน้อยลง ข้อมูลจากประมงอำเภอ พบว่า ปัจจุบัน (มีนาคม 2556) มีผู้ขึ้นทะเบียนเลี้ยงหอยในพื้นที่อนุญาต จำนวน 57 ราย แต่ก็ยังมีกลุ่มที่เลี้ยงหอยในพื้นที่นอกเขตอนุญาตอีกจำนวนมาก

² สำนักงานประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี (http://www.fisheries.go.th/fpo-suratthani/images/downloads/permit_st.pdf)

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

การเลี้ยงปลาในกระชัง มีการประกาศอนุญาตเลี้ยงในปี 2532 แต่การเลี้ยงปลาในกระชังในคลองพุมเรียงนั้นมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 แต่ขณะนั้น มีผู้เลี้ยงจำนวน 2 ราย โดยเลี้ยงปลากะพงขาว และปลาเก๋า รายละประมาณ 20 กระชัง รายละเฉลี่ยด เป็นดังนี้

- ปลากะพง ช่วงแรกเป็นการทดลองเลี้ยง ประสบปัญหาขาดทุน เนื่องจากไม่มีประสบการณ์ การไปซื้อลูกพันธุ์มาจากพื้นที่ภาคกลาง ไม่ได้ศึกษาประวัติของลูกพันธุ์ปลาโตช้า ไม่เป็นไปตามกำหนด เช่น ปกติ ปลาขนาด 6-8 นิ้ว เลี้ยง 8 เดือน ได้ปลาขนาด 9 ซีด ถึง 1 กิโลกรัม แต่จากการเลี้ยงในตอนนั้นได้ปลาน้อยกว่า 9 ซีด นอกจากนี้ยังมีในเรื่องของดูแลกระชังไม่ดี กระชังขาด รายหนึ่งหยุดเลี้ยง อีกรายยังเลี้ยงต่อ และก็มีสมาชิกคนอื่นๆ สนใจอยากเลี้ยงมากขึ้น ในขณะที่ราคาปลาในแต่ละปีก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งพัฒนาการเรื่องราคาปลาที่เลี้ยง และปลาเหยื่อ เป็นดังนี้

ตารางแสดงราคาปลากะพง และปลาเหยื่อตั้งแต่ปี 2527 จนถึงปัจจุบัน

ช่วง พ.ศ.	ราคาปลากะพง (บาท/กิโลกรัม)	ราคาปลาเหยื่อ	เหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อ ราคาปลา
2527	60	20 บาท/เซ่ง	
2528-2532	90	20 บาท/เซ่ง	ราคาปลาสูงขึ้น ทำให้คนสนใจเลี้ยงมากขึ้น
2532-2545	100-120	50-60 บาท/เซ่ง	ปี 2532 มีการสร้างสะพานข้ามคลองพุมเรียง การสัญจรไปมา สะดวกขึ้น
2546-2549	140	100 บาท/เซ่ง	
2550-2552	14-160	110-120 บาท/เซ่ง ปี 2552 เปลี่ยนเป็นชั่ง ขาย ราคา 6 บาท / กิโลกรัม	

โครงการบูรณาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ช่วง พ.ศ.	ราคาปลากะพง (บาท/กิโลกรัม)	ราคาปลาเหี่ยว	เหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อ ราคาปลา
2553-2554	180-200	6 บาท /กิโลกรัม	เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ ทำให้ ปลาขาดตลาด และแพงขึ้น
2552-2556	130-140	6 บาท /กิโลกรัม	

หมายเหตุ ปลาเหี่ยว 1 เซ่ง หนักประมาณ 25 กิโลกรัม

- **ปลาเก๋า** เป็นปลาที่เริ่มทดลองเลี้ยงมาพร้อมๆ กับปลากะพง แต่มีการเลี้ยงในปริมาณที่น้อยกว่า เนื่องจากการเลี้ยงปลาเก๋านั้น เป็นการเลี้ยงเสริม ไม่ได้เลี้ยงกันอย่างจริงจังมากนัก ซึ่งผู้เลี้ยงจะรวบรวมลูกพันธุ์ปลาเก๋าจากธรรมชาติมาเลี้ยง โดยการรับซื้อจากชาวประมง ส่วนใหญ่ได้จากลอบ เป็นเครื่องมือหลัก เป็นปลาที่เลี้ยงง่าย กินอาหารน้อย ราคาแพง แต่ต้องใช้เวลาดูแลค่อนข้างนาน ในอดีตการรับซื้อจะมี 2 แบบ ขึ้นอยู่กับขนาดของปลา คือถ้าปลา มีน้ำหนัก 1.2 กิโลกรัม จะซื้อเป็นปลายก ตัวละ 300-400 บาท เป็นปลาที่ได้ขนาดส่งขายต่างประเทศ หรือภัตตาคาร ส่วนปลาที่มีน้ำหนัก นอกเหนือจากนี้จะชั่งขาย กิโลกรัมละ 180 บาท แต่ปัจจุบัน การซื้อเป็นปลายกไม่มีแล้ว ส่วนใหญ่จะชั่งขายทั้งหมด ในราคา กิโลกรัมละ 210 บาท โดยการเลี้ยงปลาเก๋าจะเลี้ยงเสริมในกระชังปลากะพงได้

ทั้งนี้ ข้อมูลจากสำนักงานประมงอำเภอไชยา พบว่า จำนวนผู้ขึ้นทะเบียนการเลี้ยงปลาในกระชัง จำนวน 34 ราย จำนวนกระชังรวม จำนวน 621 กระชัง ขนาดกระชังที่เลี้ยง จะมี 2 ขนาด คือ ขนาด กว้าง*ยาว*ลึก 4*4*2 เมตร และ ขนาด 3.5*3.5*2 เมตร

สำหรับปลาช่อนทะเล แม้ว่าจะมีอยู่ในพื้นที่มานานแล้ว ส่วนใหญ่จะพบตัวขนาดเล็ก 300-500 กรัม ซึ่งก็ไม่ได้ได้รับความสนใจมากนัก และคนในพื้นที่ก็ไม่นิยมกิน จนกระทั่งปี 2551 ชาวประมงในพื้นที่เริ่มทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเล โดยนำปลาที่ติดมากับอวน ซึ่งยังมีขนาดเล็ก ขายไม่ได้ราคา มาทดลองเลี้ยงในกระชัง โดยให้เศษชิ้นส่วน กุ้ง ปู ปลา สดๆ เป็นอาหาร พบว่า ปลาช่อนทะเลกินง่าย และมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยปลาที่เริ่มต้นเลี้ยงขนาด 300 - 400 กรัม/ตัว เมื่อเวลาผ่านไป 1 ปี จะได้ปลาขนาด 6-7 กิโลกรัม/ตัว สามารถขายได้ในราคา

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

กิโลกรัมละ 120 -150 บาท ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าเนื่องจากมีต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ จากนั้นเมื่อได้ปลาช่อนทะเลติดมากับอวน ก็จะนำมาเลี้ยงในกระชังเพื่อเพิ่มมูลค่า แต่การเลี้ยงในพื้นที่ที่มีปัญหาในเรื่องน้ำจืด ในช่วงที่น้ำป่าไหลหลาก ทำให้ปลาช่อนทะเลตาย เนื่องจากไม่สามารถทนอยู่ในสภาพน้ำจืดได้ และการรวบรวมลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล จากธรรมชาติมาเลี้ยงยังไม่สามารถหาได้ตามจำนวนที่ต้องการ สมาชิกจึงต้องการศึกษาเรื่องปลาช่อนทะเลให้ชัดเจนขึ้น เพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่ง โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการศึกษาข้อมูลความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปลาช่อนทะเล การเพาะฟัก การเลี้ยง และการตลาด จากรายงานใน
ระยะที่ 1

4.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปลาช่อนทะเล

ปลาช่อนทะเล (อังกฤษ: Cobia, Black kingfish, Black salmon, Ling, Lemon fish, Crabeater, Aruan tasek) เป็นปลาทะเลขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Rachycentron canadum* เป็นปลาที่นิยมตกกันเป็นเกมกีฬา ลักษณะนิสัยชอบติดตามสัตว์ขนาดใหญ่ เช่น ปลาฉลาม เต่า ปลากระเบน เพื่อกินซากเนื้อที่เหลือ เป็นปลาที่ค่อนข้างแปลกคือไม่กลัวต่อเรือประมง สัตว์ที่เป็นผู้ล่าปลาช่อนทะเลไม่มีข้อมูลแน่ชัด แต่เป็นที่ทราบกันดีว่าปลาโลมากินปลาช่อนทะเลขนาดเล็ก ส่วนปลาฉลามกินปลาช่อนทะเลขนาดใหญ่ ในช่วงผสมพันธุ์ ปลาช่อนทะเลจะมารวมกันตามแนวหิน ซากปรักหักพัง ท่าเรือ แนวก่อสร้าง บางครั้งยังอพยพไปปากแม่น้ำและป่าชายเลนเพื่อหาอาหาร นอกจากนี้ยังเป็นปลาเศรษฐกิจที่นิยมบริโภคกันด้วยมีเนื้อรสชาติอร่อย สามารถปรุงได้ทั้งสดและแปรรูปเป็นปลาแห้ง ปัจจุบันปลาช่อนทะเลเป็นปลาที่ กรมประมงสนับสนุนให้ชาวประมงเลี้ยงกันในเชิงพาณิชย์ ซึ่งในต่างประเทศมีการเพาะเลี้ยงกันมาอย่างยาวนานแล้ว ทั้งนี้จากการประสานขอข้อมูลจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเคยทำโครงการวิจัยนำร่องเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาช่อนทะเลน้ำจืด เพื่อหาทางช่วยเหลือเกษตรกรผู้เคยเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่ได้รับความเสียหายจากคลื่นยักษ์ สึนามิพัดทำลายพื้นที่แนวชายฝั่ง โดยมีรัฐบาลนอร์เวย์ให้การสนับสนุนซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลด้านการเลี้ยงของศูนย์วิจัยภูเก็ต ได้ข้อมูลต่างๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

รูปร่างลักษณะเฉพาะ (distinctive features) ปลาช่อนทะเล มีรูปร่างยาวคล้าย
ตอร์ปิโด ส่วนหัวแบน ตามีขนาดเล็ก ปากกว้าง ส่วนปากด้านล่าง (lower jaw) ยื่นเลยปากบน
โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

(upper jaw) มีเกล็ดขนาดเล็กฝังอยู่ใต้ผิวหนัง มีหนามแหลมสั้น 7-9 อัน อยู่หน้าครีบท้องส่วนแรก ส่วนครีบท้องที่สองจะยาวและยกสูงขึ้นทางด้านหน้า ปลาขนาดเล็กครีบท้องจะกลม ตรงปลายจะมีซี่ขาวหรือเหลือง และจะค่อยๆ ตรงขึ้นเมื่อโตขึ้น และจะเป็นรูปเสี้ยวเมื่อโตเต็มวัย โดยหางส่วนบนจะขยายออกมากกว่าส่วนล่าง ฐานของครีบท้องจะอยู่ต่ำกว่าปลายครีบท้องที่สอง และครีบท้องจะแหลม ปลาช่อนทะเลจะไม่มีถุงลม (air bladder) ฟันจะเป็นแบบ villiform teeth (ปุ่มเล็กๆ) บนขากรรไกร และบนเพดานปากและลิ้น

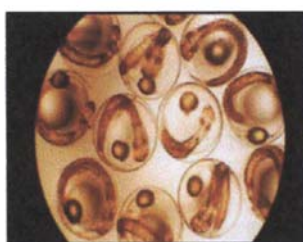
ขนาด อายุ การเจริญเติบโต (size, age and growth) โดยทั่วไปมักพบปลาช่อนทะเลในแหล่งน้ำธรรมชาติ มีน้ำหนักประมาณ 23 กิโลกรัม ความยาวระหว่าง 50-120 เซนติเมตร เท่าที่มีการบันทึกพบน้ำหนักสูงสุด 75 กิโลกรัม ยาว 180 เซนติเมตร (Svennevig, n.d.) ปลาช่อนทะเลมีการเจริญเติบโตเร็วมาก มีอายุขัยปานกลางประมาณ 15 ปี ปลาเพศผู้สมบูรณ์เพศประมาณ 1 ปี ยาวประมาณ 60-65 เซนติเมตร ปลาเพศเมียสมบูรณ์เพศมีอายุประมาณ 2 ปี ขนาดความยาวประมาณ 80 เซนติเมตร (Hammond, 2001 cited after Smith, 1995)

นิสัยการกินอาหาร (food habitat) ปลาช่อนทะเลชอบกินอาหารที่อยู่ตามพื้น เช่น ปู กุ้ง หมีก และปลา เป็นปลาที่กินไม่รู้จักอิ่ม (voracious eater) ส่วนใหญ่จะกินเหยื่อทั้งหมดลงไป อาหารที่ชอบ คือ ปู จึงทำให้มีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า crab eater ปลาช่อนทะเลจะว่ายน้ำเป็นฝูงประมาณ 3-100 ตัว เพื่อล่าเหยื่อ

การสืบพันธุ์ (reproduction) ปลาช่อนทะเลเป็นปลาชอบอยู่เป็นฝูง วางไข่ตอนกลางคืนจนถึงรุ่งอรุณ ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม (ในบริเวณมหาสมุทรแอตแลนติกใกล้อ่าว Chesapeake) ส่วนบริเวณ North Carolina วางไข่ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน บริเวณอ่าวเม็กซิโกจะวางไข่ในช่วงเดือนเมษายน ถึงกันยายน ความถี่ในการวางไข่แต่ละครั้งจะห่างกันประมาณ 4-12 วัน ปลาช่อนทะเลจะวางไข่ประมาณ 15-20 ครั้ง ตลอดฤดูวางไข่ จะวางไข่ประมาณ 377,000-1,980,500 ฟอง/ครั้ง (Hammond, 2001 cited after Burus *et al.*, 1998) เป็นปลาที่วางไข่ผิวน้ำ โดยเป็นไข่ลอยขนาดเล็ก ล่องลอยเป็นอิสระตามกระแสน้ำจนกว่าจะฟักเป็นตัว ไข่จะมีลักษณะกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.24 มิลลิเมตร จะฟักออกเป็นตัว

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลชุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ประมาณ 24-36 ชั่วโมง ลูกปลาวัยอ่อนก็มีสภาพเหมือนแพลงก์ตอน ซึ่งในช่วงสัปดาห์แรกลูกปลา ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ รอจนกว่าตาและปากได้พัฒนา ลูกปลามีขนาด 2.5 มิลลิเมตร ไม่มีจุดสีตามลำตัว หลังจากออกเป็นตัว 5 วัน ปากและตาจะพัฒนาขึ้นเพื่อหาอาหาร และจะมีวิธรรอยสีเหลืองเกิดขึ้นตามความยาวของลำตัว อายุ 30 วันจะเข้าสู่ระยะ juvenile และจะมีแถบสี 2 แถบ จากหัวสู่โคนหาง ในประเทศไทยถ้ามีการจัดการเลี้ยงที่ดี พ่อแม่ปลาช่อนทะเลจะสามารถวางไข่ได้ตลอดปี ในตัวผู้จะสมบูรณ์เพศเมื่ออายุ 2 ปี ส่วนในตัวเมียจะสมบูรณ์เพศเมื่ออายุ 3 ปี เป็นปลาที่มีอายุขัยประมาณ 15 ปี หรือมากกว่า

ระยะเอ็มบริโอ

อายุ 1 วัน

อายุ 2 วัน

อายุ 6 วัน

อายุ 25 วัน

อายุ 45 วัน

(Juvenile)

ภาพลูกปลาช่อนทะเลในช่วงอายุต่างกัน

ศัตรู (predator) ของปลาช่อนทะเลมีไม่มากนักส่วนใหญ่จะถูกกินโดยปลาที่ว่ายอยู่ผิวน้ำหรือกลางน้ำ เช่น ปลาโลมา ปลาฉลาม หรือปลาฉลาม

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลหุ้มเรียง อำเภอสายาว จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

โรค (disease) ถึงแม้ว่าปลาซ่อนทะเลจะเป็นปลาชนิดหนึ่งที่มีความแข็งแรงก็ตาม แต่ก็มี ความอ่อนแอต่อโรคแบคทีเรีย ไวรัส และปรสิต ได้แก่ พวกแบคทีเรียก่อให้เกิดโรค เช่น pasteurellosis, vibriosis และ streptococcosis โรคที่เกิดจากไวรัส เช่น lymphocystis พวกปรสิต เช่น myxosporidia, trichodin, neobenedenia และ *Amyloodinium infestations* ปลาซ่อนทะเลเป็นปลาที่อ่อนแอ เจริญเติบโตเร็ว สิ่งที่ทำให้เกิดโรคอาจไปยับยั้งหรือลดการถ่ายเทออกซิเจนผ่านเหงือก สามารถทำให้เกิดอันตรายกับปลาได้ โดยเฉพาะ parasite (*Amyloodinium infestations*) ซึ่งสามารถฆ่าลูกปลาระยะ juvenile ได้ภายใน 1 วันหรือ ทำให้ราคาแพง โดยการดูแล การให้อาหาร ในได้วันได้มีการรายงานว่า ปลาที่เลี้ยงใกล้ชายฝั่งที่มีปริมาณการไหลของน้ำน้อยมาก จะมีปัญหาเรื่องโรคมากกว่าปลาที่เลี้ยงนอกฝั่ง การตรวจติดตามและการกำจัดโรคจะทำให้ ประสิทธิภาพสำเร็จต่อการเลี้ยง (Bester, 2004)

4.2 การเพาะฟักและอนุบาลปลาซ่อนทะเล³

ในเรื่องการเพาะฟัก และการอนุบาลปลาซ่อนทะเล พบว่า ในต่างประเทศ มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 นักวิจัยชาวสหรัฐ ได้รวบรวมไข่ปลาซ่อนทะเลจากธรรมชาติในบริเวณ North Carolina มาอนุบาลจนสำเร็จ ต่อมาปี พ.ศ. 2533 ประเทศไต้หวันได้ประสบความสำเร็จเป็นครั้งแรกของโลก ในการเพาะและอนุบาล โดยเลี้ยงปลาให้วางไข่เองตามธรรมชาติในบ่อ และประสบความสำเร็จในการผสมเทียมในปีพ.ศ. 2535 และพัฒนาเทคนิคการเพาะแบบ มหมวลสำเร็จในปี 2540 ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในปีพ.ศ. 2539 (Kaiser and Jean Holt, 2005; Yeh et al., n.d.) ในประเทศเวียดนามได้เริ่มศึกษาการเพาะเลี้ยงปลาซ่อนทะเลในปีพ.ศ. 2538 ประสบความสำเร็จในการเพาะปีพ.ศ. 2540

ส่วนประเทศไทยได้มีการศึกษาการเพาะและอนุบาลลูกปลาซ่อนทะเลสำเร็จครั้งแรกในปี พ.ศ. 2533 โดยนักวิชาการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งพังงาและภูเก็ต ร่วมกัน

³ ข้อมูลจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาซ่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาซ่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

รวบรวมพ่อแม่พันธุ์ปลาจากธรรมชาติมาเลี้ยงในกระชัง จนได้ขนาดประมาณ 8-10 กิโลกรัม จึงนำขึ้นมาวางไข่ในบ่อคอนกรีต โดยวิธีธรรมชาติและรวบรวมไข่มาอนุบาลประสบผลสำเร็จ แต่ยังไม่ได้ส่งเสริมการเลี้ยงอย่างจริงจัง เนื่องจากในระยะนั้นปลาช่อนทะเลยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีผู้บริโภคน้อยและยังไม่มีตลาดรองรับ

4.2.1 การเตรียมพ่อแม่พันธุ์ และการเพาะฟักปลาช่อนทะเล

การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ เดิมทีพ่อแม่พันธุ์ได้จากการรวบรวมจากธรรมชาติแล้วนำมาเลี้ยงต่อในกระชังเพื่อให้ได้ขนาดประมาณ 8-10 กิโลกรัม จึงนำขึ้นมาเพาะพันธุ์ ปัจจุบันพ่อแม่พันธุ์สามารถขุนเลี้ยงจากลูกพันธุ์ที่ได้จากโรงเพาะฟัก โดยการเลี้ยงในกระชังในทะเลหรือในบ่อดิน ซึ่งใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 2 ปี สำหรับพ่อแม่พันธุ์ที่ได้จากโรงเพาะฟักนี้จะต้องคัดพันธุ์ตามหลักพันธุศาสตร์ และต้องระวังเรื่องสายเลือดชิด การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์สามารถเลี้ยงได้ทั้งในกระชัง บ่อดิน และบ่อคอนกรีต ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงในกระชัง เนื่องจากคุณภาพน้ำดีกว่าในบ่อดินและบ่อคอนกรีตและประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่า

ภาพ การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ในกระชัง(ซ้าย) และบ่อคอนกรีต (ขวา)

- การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ในกระชัง กระชังเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์มีขนาดประมาณ 3x6x3, 5x5x3 และ 10x10x3 เมตร หรือเล็กกว่านั้น ขนาดตาอวนประมาณ 5 เซนติเมตร การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์อาจแยกเพศหรือรวมเพศก็ได้โดยใช้พ่อแม่พันธุ์ในอัตรา 1 ตัว/2 ลูกบาศก์

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลหุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เมตร) คุณภาพน้ำควรมีความเค็มประมาณ 25-32 ppt ความขุ่นใสมากกว่า 2 เมตร กระแสน้ำประมาณ 0.2-0.5 เมตร/นาทึ

- **การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ในบ่อดิน** บ่อดินที่ใช้เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์มีขนาดอย่างน้อยประมาณ 800 ตารางเมตร ลึก 1.5 เมตร มีเครื่องตีน้ำหรือเครื่องเติมออกซิเจนในน้ำ ในกรณีนี้น้ำมีออกซิเจนต่ำกว่า 5 มิลลิกรัม/ลิตร ใส่พ่อแม่พันธุ์ในอัตราความหนาแน่นเช่นเดียวกับการเลี้ยงในกระชัง จัดการคุณภาพน้ำในบ่อให้มีคุณภาพน้ำเหมาะสมต่อการเจริญเติบโต โดยมีค่าอุณหภูมิไม่สูงกว่า 33°C ความเป็นกรด-ด่างระหว่าง 7.0-8.5 ความเค็มให้มีค่าเปลี่ยนแปลงจากธรรมชาติไม่เกินร้อยละ 10 ความเป็นด่าง 80-120 มิลลิกรัม/ลิตร ปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำไม่น้อยกว่า 4 มิลลิกรัม/ลิตร ปริมาณแอมโมเนีย-ไนโตรเจน ไม่ควรมากกว่า 0.4 มิลลิกรัม/ลิตร (กรมควบคุมมลพิษ, 2538)
- **การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ในบ่อกอนกรีต** ใช้บ่อกอนกรีตกลมหรือเหลี่ยมขนาดประมาณ 50 ตัน ลึกประมาณ 2 เมตร อยู่ในโรงเรือน หากบ่ออยู่กลางแจ้งควรมีวัสดุพรางแสงเพื่อป้องกันแสงแดดตอนบดุม ให้พองอากาศ เปลี่ยนน้ำทุกวันประมาณ 200-300% ความหนาแน่นพ่อแม่พันธุ์ประมาณ 1 ตัว/2 ลูกบาศก์เมตร

อาหารพ่อแม่พันธุ์และการให้อาหาร ใช้ปลาสด เช่น ปลาหลังเขียว ปลาข้างเหลือง และเสริมด้วยปลาหมึก ให้กินจนอิ่มหรือในอัตรา 3-5% ของน้ำหนักตัว/วัน ให้กินวันละครั้ง นอกจากนี้ยังให้อาหารสำเร็จรูปแทนปลาสดได้ โดยอาหารสำเร็จรูปจะต้องมีคุณค่าทางโภชนาการที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของรังไข่ การพัฒนาตัวอ่อนและอัตราการรอดตายของลูกปลา โดยเฉพาะกรดไขมันโอเมก้า-3 กรดไขมันไม่อิ่มตัว (PUFA) วิตามินซีและโปรตีน โดยกรดไขมันโอเมก้า-3 และโปรตีนจะมีผลต่อตัวอ่อนและอัตราการรอดของลูกปลา PUFA จะช่วยเพิ่มผลผลิตในเรื่องคุณภาพไข่ การพัฒนาตัวอ่อน และมีผลต่อรอบฮอริโมนเอนโดรเจนของพ่อแม่พันธุ์ปลา วิตามินซีจะมีผลต่ออัตราการรอดของสเปิร์ม ความชื้นและการปฏิสนธิ (Schwarz *et al.*, 2007) ในประเทศเวียดนาม ได้มีการเสริมวิตามิน เกลือแร่ และกรดไขมันในอาหารเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์โดยเสริม วิตามินเอ 1000-

โครงการปฎิบัติการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

2000 ไอยู แคลซินัน 2-5 มิลลิกรัม วิตามินบี 10-20 มิลลิกรัม วิตามินรวม 30-80 มิลลิกรัม
วิตามินซี 200-400 มิลลิกรัม วิตามินเอตี 20-100 ไอยู วิตามินอี 10-20 ไอยู แร่ธาตุ 100
มิลลิกรัม กรดไขมัน 200 มิลลิกรัม และ 17 แอลฟา แมททาลิซ 0.5-1 มิลลิกรัม ในอาหารให้กินทุก
4 วัน/ครั้ง

การคัดพ้อแม่พันธุ์ ส่วนใหญ่ปลาเพศผู้จะมีขนาดเล็กกว่าปลาเพศเมีย ในฤดู
วางไข่ปลาเพศผู้เมื่อจับต้องรัดเบาๆ น้ำเชื้อจะไหลออกมามีสีขาวเห็นได้ชัด ส่วนปลาเพศเมียต้อง
จะดมหากจะตรวจสอบการเจริญเติบโตของรังไข่จะต้องใช้ท่อ I.D ขนาด 1.0 มิลลิกรัม สอดเข้า
ร่างกายเพื่อดูไข่ให้นำมาตรวจกับกล้องจุลทรรศน์ (ภาพที่ 4) ขนาดไข่จะมีขนาด 0.8-0.9 มิลลิเมตร
กลมและมีช่องว่างระหว่างเปลือกไข่กับเซลล์เด่นชัด (putamina clear)

ภาพแม่พันธุ์และการตรวจสอบการเจริญเติบโตของรังไข่ (ที่มา:

<http://www.tfrin.gov.tw/english/ot.htm>)

การวางไข่ ปลาช่อนทะเลที่สมบูรณ์เพศเมื่อนำขึ้นบ่อเพาะฟักจะสามารถวางไข่ได้
เองตามธรรมชาติภายในอาทิตย์แรกของการนำขึ้นมาวางไข่ และสามารถวางไข่ได้ทุกสัปดาห์หรือ
ทุกเดือนตลอดปี หากมีการดูแลและจัดการที่ดีโดยเฉพาะคุณภาพน้ำและคุณภาพอาหาร หาก
การดูแลและจัดการไม่ดีพอแม่พันธุ์มีโอกาสตายได้ง่ายเช่นกัน การวางไข่จะวางไข่ในช่วงกลางคืน
จนถึงรุ่งอรุณ ให้ไข่ประมาณ 300,000-2,000,000 ฟอง/ครั้ง ไข่เป็นไข่ลอยมีขนาด 1.2-1.5
มิลลิเมตร จะฟักออกเป็นตัวภายใน 24 ชั่วโมง ที่อุณหภูมิ 27-29 °C ลูกปลามีขนาด 3.4-3.6

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด
เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลชุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

มิลลิเมตร นอกจากการเพาะพันธุ์โดยวิธีธรรมชาติแล้ว ยังสามารถเพาะพันธุ์โดยใช้ฮอร์โมน ซึ่งปกติปลาเพศผู้ไม่จำเป็นต้องฉีดฮอร์โมน เนื่องจากมีน้ำเชื้อดี จะฉีดเฉพาะปลาเพศเมีย

การฉีดฮอร์โมน ฉีดเพียง 1 ครั้ง หลังจากนั้น 28-52 ชั่วโมง ปลาจะวางไข่ การเพาะ โดยวิธีฉีดฮอร์โมนสามารถทำได้ในบ่อคอนกรีต บ่อดิน หรือในกระชัง หากวางไข่ในกระชังจะใช้ กระชังผ้าในล่อนล้อมรอบกระชังอีกทีหนึ่ง เพื่อกันไข่ปลาหลุดออกนอกกระชัง การจับปลาขึ้นมา ฉีดส่วนใหญ่จะใช้วัสดุที่นุ่มไม่ทำให้เกิดบาดแผลกับตัวปลาเป็นตัวลอคไม่ให้ปลาตื่น เช่น เปล ลำเลียง และปิดตาปลาด้วยผ้าชุบน้ำทะเล ในบางครั้งอาจใช้ยาสลบ ซึ่งนิยมใช้น้ำมันกานพลู (eugenol) ความเข้มข้น 20 ppm สลบปลา

การรวบรวมไข่และการเพาะฟัก ไข่ที่ได้รับการผสมจะลอยผิวน้ำเป็นกลุ่มทำให้ง่าย ต่อการรวบรวม โดยใช้ผ้าลากไข่ปลา ขนาดตา 800 ไมครอน ซึ่งส่วนใหญ่นิยมใช้ผ้าโอล่อน รวบรวมไข่จากบ่อวางไข่หรือบ่อดินหรือในกระชังใน ตอนเช้า รวบรวมไข่ 3-4 ครั้ง จนหมด นำไข่ มาเพาะฟักในถังเพาะฟัก หากมีสิ่งสกปรกหรือไข่เสียปะปนมากับไข่ซึ่งเกิดจากการรวบรวมไข่ ให้ แยกตะกอนและไข่เสียออกจากถังเพาะฟัก โดยกรองตะกอนและสาหร่ายด้วยสวิงวอนในล่อน ส่วนไข่เสียจะตกที่พื้นก้นถังเพาะฟักใช้สายยางดูดออก ไข่ปลาอ่อนทะเลก่อนนำมาใส่ถังเพาะฟัก ควรทำความสะอาดด้วยน้ำสะอาดหรือฆ่าเชื้อด้วย glutaric dialdehyde 400 ppm แช่ไข่นาน 10 นาที (Harboe, *et al.*, 1993) หรือใช้สารละลายฟิโวน ไโอไดน 100 ppm แช่ไข่นาน 10 นาที ก่อน (ภาพที่ 5) นอกจากนี้ การรวบรวมไข่ปลาจากบ่อวางไข่สามารถใช้วิธีเปิดน้ำให้ไหลออก จากบ่อตลอดเวลาในช่วงกลางคืน โดยปากทางออกของน้ำมีถังและผ้าโอล่อนรองรับไข่ที่ออกมา กับน้ำ ซึ่งจะสะดวกและประหยัดแรงงาน

การเพาะฟักไข่ในถังเพาะฟัก ในบางครั้งการใส่ไข่ในปริมาณมากอาจทำให้น้ำเน่า เสีย เพื่อควบคุมคุณภาพน้ำให้สะอาดอาจใช้วิธีการเปิดน้ำไหลผ่านถังเพาะฟักเบาๆ ประมาณ 2-3 ลิตร/นาที ปากท่อน้ำออกหุ้มด้วยผ้ากรองป้องกันไข่ออก ใกล้เคียง ท่อน้ำออกควรใส่หัวลมเบาๆ เพื่อไล่ไข่ไม่ให้ติด ผ้ากรอง นอกจากการเพาะฟักในถังแล้ว อาจเพาะฟักในบ่อดินที่มีความเค็มน้ำ 32-34 ppt โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

35 ppt ก็ได้ โดยทางกระชังอวนมุ้งลงในบ่อดินและให้หัวลม พลังแสงด้วยผ้าสแลน ซึ่งนิยมทำกันในประเทศจีน

รวบรวมไข่ปลา

ถังเพาะฟัก

บ่อดิน

ภาพ การรวบรวมไข่ปลามาเพาะฟัก ถังเพาะฟักและบ่อดิน

4.2.2 การอนุบาลปลาช่อนทะเล

การอนุบาลปลาช่อนทะเล จะสามารถอนุบาลได้ทั้งในบ่อคอนกรีตและบ่อดิน โดยมีรายละเอียด การจัดการที่แตกต่างกัน ดังนี้

- การอนุบาลในบ่อคอนกรีต ใช้บ่อคอนกรีตขนาดประมาณ 5 ลูกบาศก์เมตรขึ้นไป ใส่ น้ำทะเลที่สะอาด วางระบบลมเบาๆ ที่กลางบ่อ รวบรวมลูกปลามาปล่อยลงบ่อโดยมีความหนาแน่น 70-80 ตัว/ลิตร (ลูกปลาอายุ 1-10 วัน) เมื่อลูกปลา มีอายุ 11-20 วัน จะลดความหนาแน่นลงเหลือ 20-30 ตัว/ลิตร และปลาขนาดอายุมากกว่า 20 วัน จะมีความหนาแน่นน้อยกว่า 10 ตัว/ลิตร เมื่อลูกปลา มีอายุประมาณ 1 เดือน ขนาดความยาวประมาณ 5-6 เซนติเมตร ลูกปลาจะเจริญเติบโตถึงระยะ post metamorphosis สามารถย้ายไปอนุบาลในบ่อคอนกรีต ถังไฟเบอร์กลาส บ่อดิน หรือในกระชัง เพื่อทำเป็นปลาวัยรุ่นขนาด 12-15 เซนติเมตร เพื่อนำไปเลี้ยงในกระชังต่อไป ซึ่งระยะนี้ใช้เวลาประมาณ 1-2 เดือน

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

การให้อาหาร ลูกปลาจะใช้อาหารจากไข่แดง (yolk sac) หมดภายในระยะเวลา 5-8 วัน ปกติภายใน 3 วัน ปากจะเปิดและสามารถให้อาหารได้ ลูกปลามีขนาดประมาณ 5.0-5.2 มิลลิเมตร การให้อาหารหลังจากฟักจากไข่ 3 วัน จะให้โรติเฟอร์เสริมกรดไขมัน (enriched rotifer) 3-5 ตัว/ซีซี จนถึงอายุ 10 วัน ในช่วงวันที่ 7 จะเริ่มให้อาร์ทีเมียเสริมกรดไขมัน (enriched artemia) เพื่อให้ปลาหัดกินอาร์ทีเมีย จนถึงอายุ 25-26 วัน โดยจะค่อยๆลดโรติเฟอร์ ในช่วงอายุ 17-18 วัน ถึงปลาขนาดความยาว 5-6 เซนติเมตร จะเสริมด้วยโคพีพอดตัวอ่อนและตัวเต็มวัย ซึ่งระยะนี้สามารถให้อาหารหลายอย่างปนกันได้ จากระยะอายุ 25-26 วันเป็นต้นไป จะเริ่มให้กินอาหารสำเร็จรูปจนลูกปลากินอาหารสำเร็จรูปได้ดี จึงหยุดให้อาหารมีชีวิต

การจัดการทั่วไปในการอนุบาลลูกปลาในบ่อคอนกรีต ในระยะแรกของการอนุบาลประมาณ 1-7 วัน จะใส่แพลงก์ตอนพวก *Chlorella* sp. หรือ *Isochrysis* sp. หรือ *Tetraselmis* sp. ลงในบ่ออนุบาลเพื่อเป็นอาหารโรติเฟอร์ ในระยะนี้จะไม่มีการเปลี่ยนถ่ายน้ำ เพื่อหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำที่จะทำให้ปลาอ่อนแอได้ ควรควบคุมคุณภาพน้ำให้คงที่ โดยเฉพาะปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำไม่ควรต่ำกว่า 6 มิลลิกรัม/ลิตร อุณหภูมิน้ำต้องควบคุมให้คงที่ไม่เปลี่ยนแปลงมากกว่า 1°C ตลอด 24 ชั่วโมง แอมโมเนียไม่เกิน 0.02 มิลลิกรัม/ลิตร ความเป็นกรด-ด่าง 7.8-8.0 การเคลื่อนย้ายลูกปลาลงบ่ออนุบาลจะต้องทำในช่วงที่ยังมีถุงไข่แดง ซึ่งยังไม่กินอาหาร การเปลี่ยนถ่ายน้ำครั้งแรกจะกระทำในช่วงลูกปลามีอายุประมาณ 11-20 วัน โดยเปลี่ยนถ่ายน้ำประมาณ 10-50% ขึ้นอยู่กับคุณภาพน้ำ น้ำที่นำมาเปลี่ยนควรมีอุณหภูมิใกล้เคียงกับน้ำในบ่ออนุบาล ลูกปลาอายุมากกว่า 20 วัน จะเปลี่ยนน้ำประมาณ 50-100%

การให้อาหารจะให้อาหารวันละ 3-4 ครั้ง โดยอาหารที่ให้โรติเฟอร์จะมีความหนาแน่น 10-15 ตัว/ซีซี อาทิเมีย 1-2 ตัว/ซีซี และโคฟีพอด 1 ตัว/ซีซี ส่วนอาหารสำเร็จรูปจะให้ทีละน้อยๆแต่บ่อยครั้ง เมื่อปลาหยุดกินอาหารจะต้องหยุดให้ทันทีเพื่อป้องกันการให้อาหารมากเกินไป

เมื่อปลามีอายุประมาณ 25 วัน หรือมากกว่านี้จะเริ่มคัดแยกขนาดและแยกบ่อเพื่อหลีกเลี่ยงการกินกันเอง ลูกปลาในระยะนี้จนถึงขนาด 5-6 เซนติเมตร (ประมาณ 1 เดือน) ยังไม่สามารถใช้ตะแกรงคัดขนาดได้ จะคัดโดยใช้สวิงตักออก เมื่อลูกปลาโตกว่านี้จะคัดขนาดด้วยตะแกรงคัดขนาดโดยจะคัดทุกๆ สัปดาห์

ทุกวันหลังจากให้อาหาร อาหารที่เหลือหรือมีปลาตายจะต้องเอาออกโดยใช้สายยางดูดออก และจะต้องทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการอนุบาลให้สะอาด ปราศจากเมือกและสิ่งสกปรกต่างๆ

- การอนุบาลในบ่อดิน นิยมอนุบาลกันในประเทศจีนหรือไต้หวัน ดำเนินการโดยรวบรวมไข่มาเพาะฟักในถังเพาะฟักหรือในบ่อดินขนาด 200-300 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งบ่อดินผนังจะฉาบปูน พื้นบ่อเป็นดิน ความลึกน้ำ 1-1.2 เมตร และให้ฟองอากาศ ความหนาแน่นของไข่ 1-2 ล้านฟอง/บ่อ ไข่จะฟักออกเป็นตัวภายในเวลา 30 ชั่วโมง ที่อุณหภูมิ 24-26°C เมื่อลูกปลาฟักออกเป็นตัวแล้วจะถูกย้ายไปบ่อดิน ซึ่งเติมน้ำเขียวเพื่อควบคุมคุณภาพน้ำและความโปร่งแสง และเลี้ยงด้วยโรติเฟอร์และโคฟีพอด จนถึง 20 วัน อัตรารอด 5-10% แล้วย้ายลูกปลาไปอนุบาลในบ่อดินต่อ ซึ่งมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน (Liao et al., 2004., Su et al., 2000) คือ

ขั้นที่ 1 ลูกปลาอายุ 20-45 วัน จะเลี้ยงด้วยอาหารสำเร็จรูปลอยน้ำ ลูกปลาจะเจริญเติบโตเร็วมาก และมีนิสัยกินกันเอง ปลาใหญ่จะกินปลาเล็ก

บางครั้งติดปากตายทั้งคู่ ดังนั้นจึงมีการคัดขนาดทุก 4-7 วัน หรือทุก 10-14 วัน เพื่อลดการกินกันเอง การคัดขนาดอาจทำให้ลูกปลาบาดเจ็บหรืออ่อนแอได้ ควรใส่ยาปฏิชีวนะหลังการคัด เลี้ยงจนได้ขนาด 2-5 กรัม (ยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร) จึงย้ายลูกปลาไปอนุบาลในบ่อคอนกรีตหรือบ่อดินต่อ

ขั้นที่ 2 ลูกปลาอายุ 45-75 วัน ใช้บ่อดินขนาดโตขึ้น มากกว่า 300 ตารางเมตร ให้อาหารสำเร็จรูปจนอิ่ม 5-6 ครั้ง/วัน เลี้ยงจนได้ขนาด 30 กรัม จึงนำไปเลี้ยงในกระชังได้

ขั้นที่ 3 ลูกปลาอายุ 75-180 วัน เลี้ยงในบ่อดินจนได้ขนาด 600-1000 กรัม แล้วนำไปเลี้ยงในบ่อดินขนาดใหญ่หรือในกระชังในทะเล เพื่อเป็นปลาขนาด 6-10 กิโลกรัม

สำหรับการเพาะน้ำเขียว โรติเฟอร์ และโคพีพอด จะเพาะเลี้ยงในบ่อดิน โดยใช้น้ำเลือดจากปลาสดเติมเป็นปุ๋ย ความเค็มน้ำประมาณ 25 ส่วนในพันส่วน

การควบคุมคุณภาพน้ำ คุณภาพน้ำในบ่ออนุบาล ไม่ว่าจะเป็นบ่อคอนกรีตหรือบ่อดิน รวมทั้งการอนุบาลในกระชังเป็นปัจจัยหนึ่งนอกเหนือจากเรื่องอาหารและการควบคุมโรค คุณภาพน้ำจะมีผลต่อการเจริญเติบโตและอัตราการรอดของลูกปลา โดยเฉพาะปลาช่อนทะเล เป็นปลาที่มีการเจริญเติบโตเร็ว มีความต้องการอาหารที่มีโปรตีนและไขมันสูง เมื่ออาหารมีโปรตีนสูง ทำให้มีการขับถ่ายแอมโมเนีย ($\text{NH}_3\text{-N}$) ออกมาสูงด้วย ทำให้มีสารประกอบไนโตรเจน ($\text{NO}_2\text{-N}$) ในระบบน้ำที่อนุบาลลูกปลา ทั้งแอมโมเนียและไนไตรท์เป็นพิษต่อลูกปลา ประกอบการอนุบาลลูกปลาช่อนทะเลอย่างหนาแน่นยังทำให้แอมโมเนียและ ไนไตรท์มีค่าสูง

นอกจากค่าแอมโมเนียแล้วปริมาณออกซิเจนในน้ำยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่ออัตราการเจริญเติบโตและอัตราการรอด ปลาช่อนทะเลเป็นปลาที่มีพฤติกรรมว่ายน้ำว่องไวต้องการออกซิเจนสูง การอนุบาลลูกปลาควรควบคุมคุณภาพน้ำให้มีปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำไม่ต่ำ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

กว่า 5 มิลลิกรัมต่อลิตร ถ้าปริมาณออกซิเจนต่ำกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร การเจริญเติบโตจะลดลง และมีโอกาสเสี่ยงต่อการทำให้ปลาอ่อนแอมีโรคแทรกซ้อน หรือหากต่ำมากจะทำให้ปลาตายได้ ดังนั้นการควบคุมคุณภาพน้ำในการอนุบาลควรจะมีการตรวจวัดคุณภาพน้ำเป็นประจำ เพื่อนำข้อมูลมาจัดการคุณภาพน้ำ เช่น การบำบัดน้ำก่อนใช้ โดยใช้เครื่องกำจัดโปรตีน (protein skimmer) การฆ่าเชื้อด้วยโอโซน การเปลี่ยนน้ำ การทำความสะอาดบ่ออนุบาลและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการอนุบาล รวมทั้งการลดปริมาณอาหารในช่วงที่คุณภาพน้ำไม่ดี

4.3 การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในกระชัง

ข้อมูลในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเล ในช่วงที่ผ่านมายังมีไม่มากนัก มีเพียงการเลี้ยงเพื่อการทดลองในงานวิจัยเท่านั้น ในส่วนของชาวประมงส่วนใหญ่จะเลี้ยงคู่กับปลาชนิดอื่นในกระชังในทะเล ไม่ได้เลี้ยงอย่างจริงจังมากนัก โดยขนาดของกระชังก็จะเท่ากับการเลี้ยงปลาชนิดอื่นๆ คือ มีขนาดตั้งแต่ 3*3*2 เมตร ถึง 5*5*3 เมตร โดยลูกพันธุ์ปลาจะได้มาจากการรวบรวมปลาที่ติดมากับเครื่องมือประมงในธรรมชาติ และ การซื้อจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง จังหวัดภูเก็ต ส่วนการให้อาหารจะให้ปลาสดเป็นอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่จะได้มาจากการประกอบอาชีพประมงในแต่ละวันเช่นเดียวกัน ซึ่งถ้าได้ไม่พอชาวประมงก็จะรับซื้อจากเพื่อนบ้าน หรือเรืออวนรุนในพื้นที่ ปริมาณการให้อาหารจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการกินอาหารของปลาเป็นหลัก แต่นิสัยของปลาช่อนทะเลจะเป็นปลาที่กินแบบไม่รู้จักอิ่ม ผู้เลี้ยงบางรายก็จะให้กินอาหารแค่พออยู่ได้เท่านั้น ไม่ได้ให้อิ่ม ซึ่งการเลี้ยงในแต่ละพื้นที่ ก็จะไม่มีรูปแบบที่ตายตัว แล้วแต่กำลังและความต้องการของผู้เลี้ยงแต่ละคน เป็นหลัก ทั้งนี้จากประสบการณ์ การเลี้ยงปลาช่อนทะเล ในกระชังขนาดใหญ่ในทะเลลึก (กระชังมีเส้นรอบวง 50 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลาง 16 เมตร ลึก 6 เมตร) ของ ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งภูเก็ต พบข้อมูลที่น่าสนใจ และควรตระหนักถึงในการเลี้ยงปลาช่อนทะเล ดังนี้

- การเลี้ยงปลาไม่เคยหนาแน่นเกินไป เนื่องจากจะทำให้ปลาจะโตช้า จะใช้ระยะเวลาเลี้ยงนาน และเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพปลา

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

- พันธุ์ปลาที่จะปล่อยลงเลี้ยง ควรมีขนาดประมาณ 30-40 กรัม (ความยาวประมาณ 20 เซนติเมตร)
- ควรทราบสถานภาพของลูกปลา เช่น สุขภาพปลา หรือประวัติการให้ยาต่างๆ ซึ่งควรมีการบันทึกอย่างละเอียด ควรมีการตรวจสอบสุขภาพพันธุ์ปลาก่อนการลำเลียงหรือก่อนปล่อยลงเลี้ยงในกระชัง หากพบโรคพยาธิ ควรมีการกำจัดหรือรักษาให้หายก่อน การปล่อยลูกปลาที่มีสุขภาพไม่ดี ลงในกระชังอาจเกิดโรคระบาดได้
- สภาพแวดล้อมรอบกระชัง โดยเฉพาะเรื่องกระแสน้ำที่จะช่วยถ่ายเทน้ำในกระชังไม่ให้ขาดออกซิเจน และพัดพาของเสียออกจากกระชัง
- สำหรับวิธีการเลี้ยงหากมีแผนการที่จะคัดขนาดปลาสามารถปล่อยได้แน่นอน ประมาณ 8-10 ตัว/ลูกบาศก์เมตร จะคัดขนาดปลาเมื่อปลาโตได้ประมาณ 1 กิโลกรัม การคัดขนาดปลาจะทำให้ปลาโตได้ใกล้เคียงกัน สะดวกต่อการจับจำหน่าย หากการเลี้ยงโดยไม่คัดขนาด จะปล่อยปลาลงเลี้ยงประมาณ 4-5 ตัว/ลูกบาศก์เมตร เมื่อเลี้ยงจนจับจะมีปลาขนาดเล็กปะปนอยู่บ้าง
- การให้อาหาร ปลาขนาดเล็ก (30-40 กรัม) จะให้อาหารวันละ 3 มื้อ (เช้า เที่ยง และเย็น) เมื่อปลาโตขึ้น น้ำหนักประมาณ 0.5 กิโลกรัม จะให้วันละ 2 มื้อ (เช้าและเย็น) และเมื่อปลาโตมากกว่า 2 กิโลกรัม สามารถให้ 1-2 มื้อ/วัน ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นและสภาวะแวดล้อม เช่น ปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำในขณะนั้น จะต้องหลีกเลี่ยงการให้อาหารในช่วงน้ำตาย หรือในช่วงที่มีออกซิเจนต่ำ เนื่องจากให้อาหารในช่วงนี้ปลาจะใช้ออกซิเจนมากในการใช้พลังงานในการสันดาปอาหาร ทำให้ออกซิเจนในน้ำลดลงอาจเสี่ยงต่อการขาดออกซิเจนได้
- ให้อาหารจนปลาอิ่ม โดยสังเกตได้จากปลาหยุดสนใจในการให้อาหาร เสียงปลาที่ขึ้นมากินอาหารจะเบาลง และการแตกขุ่นของน้ำจะลดลง หยุดให้อาหารเป็นระยะในช่วงระหว่างการให้อาหารเพื่อสังเกตพฤติกรรมของปลา เพื่อดูว่าปลายังสนใจกินอาหารอยู่หรือไม่

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลาที่ 2

- การให้อาหารถ้าให้มากเกินไป จะทำให้เกิดการสูญเสียอาหารและจะทำให้อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อสูง (FCR) ถ้าให้น้อยไป อาหารที่ปลาได้รับจะเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและจะทำให้การเจริญเติบโตต่ำ ซึ่งส่งผลให้ค่า FCR สูง การให้อาหารในปริมาณที่ถูกต้องจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ FCR ต่ำที่สุด
- ควรมีการบันทึกปริมาณการให้อาหารต่อกระชังต่อมื้อ รวมทั้งสังเกตสิ่งผิดปกติต่างๆที่เกิดขึ้นต่อความต้องการอาหารของปลา

4.4 คุณค่าทางอาหารของปลาช่อนทะเล⁴

จากการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต พบว่า กรมประมง เผยคุณค่าปลาช่อนทะเลไทย ว่าเทียบเท่าปลาแซลมอน ทั้งชะลอภาวะแก่ก่อนวัย ควบคุมน้ำหนัก บำรุงสมอง และช่วยลดความเครียดได้ดี เตรียมส่งเสริมชาวประมงเพาะเลี้ยงเป็นสัตว์เศรษฐกิจ ทั้งนี้คุณค่าของปลาช่อนทะเล ประกอบด้วย โปรตีนย่อยง่ายที่นอกจากจะช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอแล้ว ยังมีกรดอะมิโนที่จำเป็นต่อร่างกายหลายชนิด โดยเฉพาะไลซีนและทรีโอนีน ที่มีปริมาณสูงถึงร้อยละ 92 เมื่อเทียบกับน้ำหนักตัวที่มีร้อยละ 91 เนื้อตัวร้อยละ 80 และผิวหนังร้อยละ 63 ซึ่งไลซีนและทรีโอนีน จะช่วยเสริมสร้างเอ็นให้แข็งแรง กล้ามเนื้อจะทำงานได้ดีขึ้น ทั้งยังเป็นส่วนประกอบของสารสร้างภูมิคุ้มกันโรค ทำให้นอนหลับสนิท สมองทำงานได้ดี ไม่เป็นหวัดง่าย และที่สำคัญช่วยชะลอภาวะแก่ก่อนวัยได้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวจำพวก DHA ที่ช่วยทำให้เซลล์มีความไวต่อการรับสัญญาณประสาท โดยเฉพาะตา และยังเป็นไขมันที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของเซลล์สมอง โดยพบว่ามีถึงร้อยละ 65 ซึ่งสมองมนุษย์มีไขมันชนิดนี้เป็นส่วนประกอบอยู่ครึ่งหนึ่งก่อนกำเนิด ส่วนที่เหลือจะได้มาในช่วงปีแรกของชีวิต เพราะฉะนั้น DHA จึงมีความสำคัญมากต่อสตรีในระยะตั้งครรภ์และมารดาในระยะให้นมบุตร ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า "กินปลาแล้วสมอง

⁴ <http://www.krobkruakao.com/ข่าว/13464/กินปลาช่อนทะเลชะลอวัย.html> สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2555

ติ" (ข้อมูล : กลุ่มวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จ.นนทบุรี)

สำหรับปลาช่อนทะเล นอกจากจะอุดมไปด้วยสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายแล้ว ยังช่วยป้องกันการสะสมตัวของไขมันอิ่มตัวหรือคอเลสเตอรอล อันเป็นสาเหตุของเส้นเลือดอุดตัน ซึ่งนำไปสู่โรคหัวใจ และเส้นเลือดในสมองแตก ทั้งยังช่วยในการควบคุมน้ำหนัก บำรุงสมอง ช่วยลดความเครียด บรรเทาอาการซึมเศร้า บรรเทาอาการของโรคไขข้ออักเสบ และลดการอักเสบของโรคผิวหนัง ส่วนโอโอตินซึ่งเป็นแร่ธาตุที่มีคุณสมบัติป้องกันโรคคอหอยพอก ชนิดที่เกิดจากการขาดธาตุโอโอติน และยังสามารถป้องกันภาวะปัญญาอ่อนในเด็กที่กำลังเจริญเติบโตได้ ก็มีอยู่ในเนื้อปลาชนิดนี้เช่นกัน

คุณสมบัติของปลาช่อนทะเลที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือเนื้อของปลาช่อนทะเลมีความเหนียวไม่เปื่อยยุ่ยง่ายเหมือนปลาบางชนิด อีกทั้งรสชาติก็อร่อยไม่แพ้ปลาแซลมอน สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารได้หลากหลายเมนู ไม่ว่าจะเป็น เมนูปลาช่อนทะเลทอดขมิ้น ปลาช่อนทะเลหมักใบ ปลาช่อนทะเลลวกจิ้ม ต้มยำปลาช่อนทะเลน้ำข้น แกงส้มปลาช่อนทะเลแป๊ะซะ ปลาช่อนทะเลโบราณ เมี่ยงปลาช่อนทะเล หรือจะพลิกแพลงทำเป็นเมนูต่างประเทศ อาทิ สเต็กปลาช่อนทะเล ปลาช่อนทะเลนึ่งกับ Tomato คองคัสเซ่ ซูชิหน้าปลาช่อนทะเลรมควัน หรือแม้แต่ทำเป็นปลาดิบแบบเดียวกับแซลมอนก็ได้ด้วย ซึ่งเมนูเหล่านี้มีระบุไว้ใน website ของกรมประมง จึงไม่น่าแปลกใจที่เนื้อปลาช่อนทะเลมีราคาซื้อขายที่สูงพอสมควร (กิโลกรัม ละ 85 - 120 บาท) และเหมาะแก่การเป็นสัตว์เศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง

4.5 ข้อมูลด้านการตลาดปลาช่อนทะเล

จากการศึกษาในเว็บไซต์ต่างๆ ได้ข้อมูลค่อนข้างตรงกันว่า ตลาดที่มีความต้องการปลาช่อนทะเลมาก ก็คือ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และฮ่องกง รวมถึง สิงคโปร์ด้วย ซึ่งนิยม นำไปทำอาหารประเภท ปลาดิบ หรือทำเป็น ซาชิมิปลาช่อนทะเล แทนปลาทูน่า ที่มีปริมาณลดลงมาก แต่ในตลาดออสเตรเลีย จะนิยมปลาช่อนทะเลที่มีเนื้อเป็นเส้นๆ ประกอบกับคุณค่าทางอาหารที่มีในปลาช่อนทะเล และรสชาติ หวานอร่อย สามารถประยุกต์เป็นเมนูอาหารไทยได้หลายชนิด ดังนั้น

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลหุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

กรมประมง จึงได้มีการสนับสนุนให้ชาวประมง หันมาเลี้ยงปลาช่อนทะเลในบริเวณ ชายฝั่งกันมาก ขึ้น ทั้งในเขต จังหวัด กระบี่ สงขลา จันทบุรี และ ภูเก็ต

โดยปี 2548 ได้มีการดำเนินงานวิจัยในโครงการนำร่องการเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง ขนาดใหญ่โดยรัฐบาล นอร์เวย์ ให้การสนับสนุนไทย ซึ่งกรมประมงได้เลือกทดลองเลี้ยงปลาช่อน ทะเล เพื่อศึกษาข้อมูลต่างๆ ให้ชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้เป็นทางเลือกใหม่ของการประกอบอาชีพ ประมงของไทย และมีการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายอยู่ช่วงหนึ่ง ระหว่าง ปี 2551-2554 หลังจากนั้น หลายพื้นที่ก็หยุดเลี้ยงโดยไม่ทราบสาเหตุ

สรุปจากการศึกษาเรื่องความรู้ทั่วไป การเพาะฟัก การอนุบาล และเลี้ยงปลาช่อน ทะเลที่ผ่านมา พบว่า เรื่องดังกล่าว มีการศึกษากันมานานในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน โดยศูนย์วิจัย และพัฒนาประมงชายฝั่ง จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ แต่ไม่ได้ส่งเสริมให้ชาวประมงเลี้ยง เนื่องจากขณะนั้นยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก และเพิ่มมีการศึกษากันอย่างจริงจังมากขึ้น ในช่วง หลังจากพื้นที่ฝั่งอันดามันประสบภัยพิบัติ สึนามิ ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจาก รัฐบาลนอร์เวย์ ภายได้โครงการความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยสึนามิ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ในช่วงปี 2548 โดยโครงการนำร่องการเลี้ยงปลาช่อนในกระชังขนาดใหญ่บริเวณรอยต่อ จังหวัดภูเก็ต และ จังหวัดพังงา ที่บ้านแหลมหิน อำเภอดงตาล จังหวัดพังงา ซึ่งโครงการดังกล่าวทางรัฐบาลนอร์เวย์ สนับสนุนทั้งเรื่องของอุปกรณ์และผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้ความรู้ในการทดลองเลี้ยงปลาในกระชัง ใน ทะเลลึก ซึ่งผลการทดลองนั้นพบว่าการเลี้ยงประสบความสำเร็จได้ปลาช่อนทะเลที่มีคุณภาพ เหมาะแก่การเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงบริเวณชายฝั่ง และเหมาะที่จะนำปลาช่อนทะเลไปทำ เป็นปลาดิบ และสนับสนุนให้ชาวประมงเลี้ยงมากขึ้น ทำให้มีความรู้ในเรื่องปลาช่อนทะเล ค่อนข้างมาก

ซึ่งข้อมูลที่ได้มาทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลมาก ขึ้น และเข้าใจปัญหาจากการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่ตนเองเคยเจอมากขึ้น เช่น ในกรณีที่ปลาช่อน ทะเลในคลองพุมเรียงตายในช่วงน้ำหลาก เมื่อปลายปี 2553 ในขณะที่ปลาจะพวยังสามารถมีชีวิต อยู่ในสภาพดังกล่าว ได้ ซึ่งพบว่า เกิดจาก การที่ปลาช่อนทะเลเป็นปลาที่เจริญเติบโตได้รวดเร็ว

โครงการปฎิบัติการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

มากเมื่อเทียบกับปลาชนิดอื่น คือ หนึ่งปี โตได้ 5-7 กิโลกรัม ในขณะที่ปลากะพงเติบโตได้ประมาณ 6-7 ซีด การโตเร็วขนาดนี้จึงมีความต้องการสูงมากในเรื่องของ ออกซิเจนในแหล่งน้ำและความเค็มของน้ำที่ต้องอยู่ในระดับที่เป็นน้ำเค็มไม่ใช่ น้ำกร่อย เมื่อปลาช่อนทะเลเจอสภาพน้ำกร่อยอย่างเฉียบพลัน ซึ่งนี่เป็นข้อจำกัดหนึ่งที่สำคัญในการเลี้ยง ส่วนข้อมูลในเรื่องการเพาะฟัก ขยายพันธุ์ ปลาช่อนทะเล จากการศึกษาข้อมูลพบว่ามีขั้นตอนที่ค่อนข้างยาก ต้องอาศัยเครื่องมือ และความรู้ความชำนาญการ ในการทำ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งบอกว่าเป็นเรื่องที่ชุมชนสามารถประยุกต์วิธีการในการทำได้ อย่างไรก็ตามเรื่องดังกล่าวชุมชนยังมองว่ายังเป็นเรื่องที่เกินศักยภาพของชุมชนอยู่

บทที่ 3
วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตประชากร

1) ทีมวิจัย

1. นายวินัย	เนตรวงศ์	หัวหน้าโครงการ
2. นางสาววัลย์	เนตรวงศ์	ทีมวิจัย
3. นายศักดิ์ชัย	เนตรวงศ์	ทีมวิจัย
4. นายยมนา	เนตรวงศ์	ทีมวิจัย
5. นางสาวสุภาภรณ์	ดำแดง	ทีมวิจัย
6. นายสมบัติ	สวัสดิ์นาค	ทีมวิจัย
7. นางสาววิไลพร	เจริญวงศ์	ทีมวิจัย
8. นางสาวศิริพร	หิตสมุย	ทีมวิจัย
9. นางภัทธีรา	มาฆทาน	ทีมวิจัย
10. นายสมศักดิ์	มาฆทาน	ทีมวิจัย
11. นายกิตติ	สวัสดิ์นาค	ทีมวิจัย
12. นางภัทราพรรณ	สัจจันทร	ทีมวิจัย
13. นายสรายุทธ์	ณ ตะกั่วทุ่ง	ทีมวิจัย
14. นางสาวศิริญา	เพชรรัตน์	ทีมวิจัย
15. นายจร	มาฆทาน	ทีมวิจัย
16. นายประเชาว์	เนตรวงศ์	ทีมวิจัย

2) ที่ปรึกษา

1. ศ.ดร.นพ.บุญเสริม วิทย์ชำนาญกุล ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนา
สายพันธุ์

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

กุ่มอำเภอลำไย

2. นายสนั่น รัตนสำเนียง ผู้ช่วยประมงอำเภอลำไย

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ หมู่ที่ 5 ตำบลพุมเรียง อำเภอลำไย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.2 กระบวนการในการดำเนินกิจกรรม

กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมของโครงการได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย และการศึกษาทดลองเลี้ยง ดังจะกล่าวคือ

3.2.1 เตรียมความพร้อมของทีมวิจัย

การเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย ทีมวิจัยได้ประชุมชี้แจงโครงการเพื่อชี้แจงภาพรวมของการทำงานทั้งโครงการให้ผู้เข้าร่วมได้รับทราบ และการประชุมทีมวิจัยเพื่อการสรุปและวางแผนการทำงานต่อไป

- 1) ทีมวิจัยได้ประชุมชี้แจงโครงการให้คนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่รู้และเข้าใจเกี่ยวกับการทำอาชีพประมงเป็นอย่างดี และมีองค์วิธีหลากหลายแห่งที่เข้ามาเข้ามาให้คำแนะนำในการเตรียมความพร้อมในการศึกษาข้อมูลของโครงการวิจัยนี้
- 2) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน เป็นการประชุมที่จัดขึ้นทุกเดือน ในสมาชิกในโครงการได้แลกเปลี่ยน พูดคุย สรุปสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงได้วางแผนการทำงานร่วมกัน

3.2.2 การรวบรวมลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลและการทดลองเลี้ยง

ในการทดลองเลี้ยง ทีมวิจัยได้มีการรวบรวมลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลและมีการทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเล โดยมีรายละเอียด คือ

- 1) รวบรวมลูกพันธุ์ปลาช่อน

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอลำไย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

จะมีการรวบรวมโดยการนำลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลที่ได้จากการประกอบอาชีพทางทะเลในแต่ละวัน และมีการประสานงานขอซื้อลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลที่ติดอวนของชาวประมงชายฝั่งมาเลี้ยง

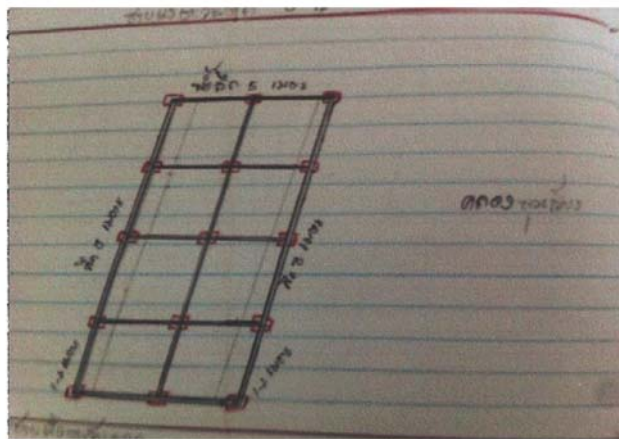
2) การทดลองเลี้ยง

การทดลองเลี้ยงจะมีการปรับปรุงต่อเติมกระชังให้เหมาะสมกับการเลี้ยงและนำลูกพันธุ์ที่หาได้มาเลี้ยงในกระชังและเก็บข้อมูลการเลี้ยงในเรื่องการให้อาหาร การเจริญเติบโตของปลาช่อนทะเลและการขายผลผลิต เปรียบเทียบต้นทุนกำไรที่เกิดขึ้น เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการเลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพเสริมของชุมชน

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

ในการทดลองเลี้ยงปลาช่อนทางที่มีวิจัยได้มีการจดบันทึกการทดลองเลี้ยงในแต่ละวันโดยจะมีการจดบันทึกเกี่ยวกับน้ำหนักของอาหารที่มีต่อวัน การเจริญเติบโต การตายของปลา และมีการปรับปรุงต่อเติมกระชังให้มีความเหมาะสมการการเลี้ยง ดังรูปภาพต่อไปนี้

ตารางการจดบันทึกเกี่ยวกับการทดลองเลี้ยงในแต่ละวันจะมีการจดบันทึกเกี่ยวกับน้ำหนักของอาหารที่มีต่อวัน การเจริญเติบโต การตายของปลา

ลำดับ ที่	น้ำหนัก อาหาร	ที่มีอ/ วัน	จำนวน เงิน	การ เจริญเติบโต	การ ตาย	หมายเหตุ
เดือนสิงหาคม 2556						
1						
2						
3						เป็นช่วงลมมรสุมฝ่าย ตะวันตก
4	0.5 กก.	1				
5	0.5 กก.	1				

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอสายยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

6	0.5 กก.	1				
7	0.5 กก.	1				
8	0.5 กก.	1				
9	0.5 กก.	1				
10						
11						
12	0.5 กก.	1				
13	0.5 กก.	1				
14	0.5 กก.	1				
15						
16	0.5 กก.	1				
17	0.5 กก.	1				
18	0.5 กก.	1				
19						
20						
21						
22	0.5 กก.	1				
23	0.5 กก.	1				
24	0.5 กก.	1				
25	0.5 กก.	1				
26	0.5 กก.	1				
27	0.5 กก.	1				
28	0.5 กก.	1				
29	0.5 กก.	1				
30						
31						
รวม	10 กก.	20 มื้อ		6 นิ้ว		

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เดือนกันยายน 2556						
1	0.5 กก.	1				
2	0.5 กก.	1				
3	0.7 กก.	1				
4	0.7 กก.	1				
5	0.7 กก.	1				
6	0.7 กก.	1				
7	0.7 กก.	1				
8	0.8 กก.	1				
9	0.8 กก.	1				
10						
11						
12						
13						
14	0.8 กก.	1				
15	0.8 กก.	1				
16	0.8 กก.	1				
17						
18						
19	0.8 กก.	1				
20	0.8 กก.	1				
21	0.8 กก.	1				
22	0.8 กก.	1				
23	1 กก.	1				
24	1 กก.	1				
25	1 กก.	1				
26	1 กก.	1				

โครงการปฏิบัติการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลาที่ 2

27	1 กก.	1				
28	1 กก.	1				
29	1 กก.	1				
30						
รวม	19.7 กก.	24 มื้อ		7 นิ้ว		
เดือนตุลาคม 2556						
1	1 กก.	1				
2	1 กก.	1				
3	1 กก.	1				
4	1 กก.	1				
5						
6	1 กก.	1				
7	1 กก.	1				
8	1 กก.	1				
9						
10						
11						
12	1 กก.	1				
13						
14	1 กก.	1				
15	1 กก.	1				
16	1 กก.	1				
17						
18	1 กก.	1				
19	1 กก.	1				
20	1 กก.	1				

โครงการปฎิบัติการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

21	1 กก.	1				
22	1 กก.	1				
23	1 กก.	1				
24						
25						
26						
27						
28	1 กก.					
29	1 กก.	1				
30	1 กก.	1				
31	1 กก.	1				
รวม	21 กก.	20 มี		1-2 ชีด		
เดือนพฤศจิกายน 2556						
1	1 กก.	1				
2	1 กก.	1				
3	1 กก.	1				
4	1 กก.	1				
5	1 กก.	1				
6	1 กก.	1				
7	1 กก.	1				
8						
9						
10						
11	1.5 กก.	1				
12	1.5 กก.	1				
13	1.5 กก.	1				
14	1.5 กก.	1				

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด
เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลา 2

15	1.5 กก.	1				
16						เริ่ม มี ม ร ทุ ม ฝ าย ตะวันออก
17						
18						
19	1.5 กก.	1				
20	1.5 กก.	1				
21						
22						
23						
24						
25						มีมรสุมฝนตกหนัก
26						
27						มีคลื่นลมแรง
28						
29						ออกเรือไม่ได้และเริ่มไม่มี
30						อาหารกิน
รวม	17.5 กก.	14 มีือ		2 ซีด		
เดือนธันวาคม 2556						
1						
2						
3						มีฝนและมีลมแรง
4						
5						เรือมีประกาศห้ามออก จากฝั่ง
6						

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอสายกา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

7						ฝนตกติดต่อกันหลายวัน น้ำ
8						เค็มดำมาก ถ้าฝนตกลง มาอีก
9						น้ำจะกลายเป็นน้ำจืด
10	2 กก.	1	20			อาจจะทำให้ปลาช่อน ตายได้
11	2 กก.	1	20			
12	2 กก.	1	20			
13						
14						
15						มีคลื่นลมแรง
16						
17						
18	2 กก.	1	20			
19	2 กก.	1	20			
20	2.5 กก.	1	20			
21	2.5 กก.	1	20			
22	2.5 กก.	1	20			
23						
24	2.5 กก.	1	20			
25	2.5 กก.	1	20			
26	2.5 กก.	1	20			
27	2.5 กก.	1	20			
28	3 กก.	1	30			
29						
30						มีมรสุมลมแรง

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็ก
 เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ฐานที่ 2

31						
รวม	30.5 กก.	13 มีอ	270 บาท	2-3 ซีด		
เดือนมกราคม 2557						
1						
2						มีมรตุมลมแรง
3						
4	3 กก.	1	30			
5	3 กก.	1	30			
6	3 กก.	1	30			
7	3 กก.	1	30			
8	3.5 กก.	1	30			อากาศเริ่มหนาวทำให้ ปลาไม่
9	3.5 กก.	1	30			ค่อยกินอาหาร
10	3.5 กก.	1	30			
11	3.5 กก.	1	30			
12						
13						
14						
15						
16	3 กก.	1	30			
17	3.5 กก.	1	30			
18	3.5 กก.	1	30			
19	3.5 กก.	1	30			
20	3.5 กก.	1	30			
21	3.5 กก.	1	30			
22	4 กก.	1	40			

โครงการปฏิบัติการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

23	4 กก.	1	40			
24						
25						
26						
27						
28	4 กก.	1	40			
29	4 กก.	1	40			
30	4.5 กก.	1	40			
31	4.5 กก.	1	40			
รวม	71.5 กก.	20 มี	660 บาท	3-4 ซีด		
เดือนกุมภาพันธ์ 2557						
1	4.5 กก.	1	40			
2	4.5 กก.	1	40			ระบบน้ำดี อากาศดี
3	4.5 กก.	1	40			
4	4.5 กก.	1	40			ปลากินอาหารเยอะ
5	4.5 กก.	1	40			
6	4.5 กก.	1	40			
7	4.5 กก.	1	40			
8	4.5 กก.	1	40			
9	5 กก.	1	50			
10	5 กก.	1	50			ปลามีความสมบูรณ์
11	5 กก.	1	50			
12	5 กก.	1	50			
13	5 กก.	1	50			
14	5 กก.	1	50			
15	5 กก.	1	50			

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด
เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลา 2

16	5 กก.	1	50			
17	5 กก.	1	50			
18						
19	5 กก.	1	50			เริ่มเข้าสู่ฤดูร้อน แต่ไม่มีผลกับ
20	6 กก.	1	60			ปลาช่อนทะเล
21	6 กก.	1	60			
22	6 กก.	1	60			
23	6 กก.	1	60			
24	6 กก.	1	60			
25	6 กก.	1	60			
26	6 กก.	1	60			
27	6 กก.	1	60			
28	6 กก.	1	60			
รวม	140 กก.	27 มี	1230 บาท	8-9 ซีด		
เดือนมีนาคม 2557						
1						ลมแรง
2	7 กก.	1	70			
3	7 กก.	1	70			อยู่ในช่วงปิดอ่าวทำให้ต้อง
4	7 กก.	1	70			ออกหาอาหารเอง
5	7 กก.	1	70			
6	7 กก.	1	70			
7	7 กก.	1	70			
8						
9	7 กก.	1	70			

โครงการปฎิบัติการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสายยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

10	7 กก.	1	70			
11	7 กก.	1	70			
12	6 กก.	1	60			
13						
14						
15	6 กก.	1	60			
16	7 กก.	1	70			
17	7 กก.	1	70			อากาศร้อนมาก
18	7 กก.	1	70			
19	7 กก.	1	70			อุณหภูมิน้ำอุ่น
20	7 กก.	1	70			
21	7 กก.	1	70			
22	7 กก.	1	70			
23	7 กก.	1	70			
24	7 กก.	1	70			
25	8 กก.	1	80			
26	8 กก.	1	80			
27	8 กก.	1	80			
28	8 กก.	1	80			
29	8 กก.	1	80			
30	8 กก.	1	80			
31	8 กก.	1	80			
รวม	194 กก.	27 มี	1940 บาท	1.2-1.3 กก.		
เดือนเมษายน 2557						
1	8 กก.	1	80			
2	8 กก.	1	80			

โครงการปฏิบัติการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลาที่ 2

3	9 กก.	1	90			
4	9 กก.	1	90			
5	9 กก.	1	90			
6	9 กก.	1	90			
7	9 กก.	1	90			
8	9 กก.	1	90			
9	9 กก.	1	90			
10	9 กก.	1	90			
11	9 กก.	1	90			
12	9 กก.	1	90			
13						
14						
15						
16	10 กก.	1	100			
17	10 กก.	1	100			
18	10 กก.	1	100			
19						
20						
21	10 กก.	1	100			
22	10 กก.	1	100			
23	10 กก.	1	100			
24	10 กก.	1	100			
25	10 กก.	1	100			
26						
27						
28	10 กก.	1	100			
29						

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด
เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลา 2

30	10 กก.	1	100			
รวม	206 กก.	22 มี	2060 บาท	1.5-2 กก.		
เดือนพฤษภาคม 2557						
1	10 กก.	1	100			
2	10 กก.	1	100			
3	11 กก.	1	110			
4	11 กก.	1	110			
5	11 กก.	1	110			
6	11 กก.	1	110			
7	11 กก.	1	110			
8	11 กก.	1	110			
9	11 กก.	1	110			
10	11 กก.	1	240			ปลาเนื้อ กก.ละ 20 บาท
11	11 กก.	1	240			เช่น ปลาทู ปลาอิน
12	12 กก.	1	240			
13	12 กก.	1	240			
14	12 กก.	1	240			
15	12 กก.	1	240			
16						
17						
18	12 กก.	1	180			
19	12 กก.	1	180			
20	12 กก.	1	180			มีการให้ปลากินอาหาร เป็น
21	12 กก.	1	240			ปลาเนื้อเพื่อให้ปลามีการ
22	12 กก.	1	240			เจริญเติบโตที่เร็วกว่ากิน

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด
เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

23						ลูกเปิด
24	12 กก.	1	240			
25	12 กก.	1	120			
26	13 กก.	1	260			
27	13 กก.	1	260			
28	13 กก.	1	260			
29	13 กก.	1	260			
30	13 กก.	1	260			
31						
รวม	316 กก.	27 มี	5090 บาท	2-2.5 กก.		
เดือนมิถุนายน 2557						
1	13 กก.	1	260			
2						
3	13 กก.	1	260			
4	13 กก.	1	260			
5	13 กก.	1	260			
6	13 กก.	1	260			
7	13 กก.	1	260			
8	13 กก.	1	260			
9	13 กก.	1	260			
10	13 กก.	1	260			
11	13 กก.	1	260			มีมรสุมฝ้ายตะวันตก
12	13 กก.	1	260			
13	13 กก.	1	260			มีฝนตกหนักลมกระโชก แรง
14	13 กก.	1	260			

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอสายยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

15	13 กก.	1	260			น้ำแห้งชอด
16	13 กก.	1	260			
17	14 กก.	1	280			
18	14 กก.	1	280			
19	14 กก.	1	280			
20	14 กก.	1	280			
21	15 กก.	1	300			
22	15 กก.	1	300			ความเค็มอยู่ที่ 20
23	15 กก.	1	300			
24	15 กก.	1	300			
25	15 กก.	1	300			
26	15 กก.	1	300			
27	15 กก.	1	300			
28	15 กก.	1	300			ให้ปลากินอาหารเป็นปลา
29	15 กก.	1	300			เนื้อ ซึ่ง ทำให้ ปลา เจริญเติบโต
30	15 กก.	1	300			เร็ว
รวม	401 กก.	29 มีอ	8020 บาท	3-4 กก.		

จากการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่ผ่านมา 11 เดือนตามตารางที่ได้แสดง ผลปรากฏว่าจำนวนลูกพันธุ์ที่เลี้ยงไว้จำนวน 90 ตัว ขนาดความยาว 4 นิ้ว ปล่อยลงกระชังที่มีความกว้าง 3.5*3.5 เมตร ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2556 ถึง เดือนมิถุนายน 2557 รวมทั้งสิ้น 11 เดือน ซึ่งผ่านความเสี่ยงในเรื่องของมรสุมในช่วงเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์มาได้ และในการเลี้ยงก็มีปัญหาและอุปสรรคเพียงเล็กน้อยเพราะช่วงนี้เป็นช่วงฤดูน้ำแห้ง ทำให้ระดับน้ำที่กระชังตื้นขึ้น ทำให้ปลาวายน้ำเป็น

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

พื้นที่น้อยลง แต่ไม่นานน้ำก็จะขึ้นในระดับที่เหมือนเดิม และเมื่อสภาพอากาศดีจะทำให้ปลากินอาหารที่เยอะขึ้นและปลาจะไม่ค่อยกินอาหารเมื่อสภาพอากาศหนาว นอกจากนี้การเลี้ยงปลาโดยให้ปลาเนื้อเป็นอาหารจะทำให้ปลามีการเจริญเติบโตที่เร็วขึ้น แต่จะมีราคาแพงกว่าอาหารปกติแต่เราสามารถให้เป็นระยะได้ ดังนั้นการเลี้ยงปลาช่อนทะเลก็สามารถเลี้ยงได้มีปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงเพียงเล็กน้อย ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงก็ไม่สูงมากเนื่องจากในระยะ 4 เดือนแรกไม่มีค่าใช้จ่ายในเรื่องของอาหารปลาจะมีค่าอาหารในช่วง 7 เดือนหลัง ทั้งนี้ขนาดของปลาที่โตเต็มที่ก็มีขนาด 4 กิโลกรัมต่อ1ตัว

บทที่ 5

สังเคราะห์ผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาข้อมูลของปลาช่อนทะเลและได้นำมาทดลองเลี้ยง เพื่อศึกษาปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเล เพื่อศึกษาวงจรชีวิต พฤติกรรมและสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของปลาช่อนและเพื่อศึกษาความต้องการปลาช่อนทะเลของท้องตลาด ซึ่งมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

ประสบการณ์การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในคลองพุมเรียง และปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในช่วงที่ผ่านมา

ชาวประมงชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ เริ่มทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเล มาตั้งแต่ปี 2550 เนื่องจากเห็นว่าในช่วงที่ผ่านมา มักจะมีลูกปลาช่อนทะเล ติดมากับอวน ซึ่งบางคนมองว่าปลายังขนาดเล็กยังไม่เป็นที่ต้องการของท้องตลาด จึงได้นำมาทดลองเลี้ยงในกระชังเลี้ยงปลากะพง บางคนมองว่า ปลามีลักษณะที่สวยงามจึงได้ทดลองเลี้ยง โดยการเลี้ยงจะให้ปลาเหยื่อเป็นอาหารพบว่า ปลาเจริญเติบโตดี ราคาดี ไม่มีโรค จึงคิดว่าน่าจะทดลองเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมดู เมื่อเห็นว่าเลี้ยงได้ผลจึงได้รวบรวมพันธุ์ปลาจากธรรมชาติมาเลี้ยง โดยซื้อลูกพันธุ์จากชาวประมงชายฝั่งในพื้นที่ ซึ่งจากการทดลองเลี้ยงที่ผ่านมาไม่เคยประสบปัญหา จนกระทั่ง ปลายปี 2553 เกิดฝนตกหนักน้ำหลากลงสู่คลองพุมเรียงอย่างรวดเร็วทำให้ปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงไว้ตายทั้งหมด ทำให้ได้รู้ปัญหาว่าปลาช่อนทะเล ตายง่ายในสภาพน้ำจืด แต่เหตุการณ์ดังกล่าวก็ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยมากนัก

จากการทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่ผ่านมา พบว่า มีผู้สนใจทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเล ในกระชังประมาณ 10 คน จากการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับเรื่องประสบการณ์การเลี้ยงที่ผ่านมา ได้ข้อมูลในด้านต่างๆ ดังนี้

ลูกพันธุ์

ส่วนใหญ่ได้จากการรวบรวมลูกพันธุ์ในธรรมชาติ จากเครื่องมือประมง 3 ชนิดด้วยกัน คือ อวนปลา ลอบปู และอวนรุน โดยลูกปลาช่อนทะเลที่ติดมากับเครื่องมือแต่ละชนิด จะมีความบอบช้ำต่างกัน กล่าวคือ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

- **อวนปลา** พบว่า ลูกปลาช่อนทะเลที่ติดมากับอวนปลาทราย อวนล้อม และอวนปลากูเรา ซึ่ง ลูกปลาช่อนทะเลที่ได้จากอวนปลานี้ส่วนใหญ่จะยังคงมีชีวิตอยู่ และไม่ได้รับความบอบช้ำมากนัก เนื่องจากอวนปลาทราย และอวนปลากูเรา เป็นอวนที่วางในระยะสั้น คือ ใช้เวลาแค่ประมาณ 20 นาที ซึ่งปลาช่อนทะเลที่ได้มาส่วนใหญ่จะไม่บอบช้ำมากนักสามารถนำมาเลี้ยงต่อในกระชังได้ดี
- **ลอบปู** ส่วนใหญ่ปลาที่ได้มาจะตาย เนื่องจากลอบปูจะวางไว้ข้ามคืนจึงจะเก็บกู้ ซึ่งถ้าปลาช่อนทะเลติดอยู่ในลอบนานเกินไปก็จะบอบช้ำและตายในที่สุด แต่ถ้าเป็นปลาที่เพิ่งเข้ามาติดก่อนเก็บกู้ ก็จะมีชีวิตรอด สามารถนำมาเลี้ยงต่อในกระชังได้
- **อวนรุน** ส่วนใหญ่ปลาที่ได้มาจะตายเนื่องจากได้รับความบอบช้ำจากการอยู่กันอย่างแออัดมากเกินไป

จะเห็นว่าเครื่องมือประมงทั้ง 3 ชนิด ที่มักจะมีปลาช่อนทะเลติดมาด้วย แต่เครื่องมือที่ต้องใช้เวลาในช่วงการวางและเก็บกู้นาน ปลาช่อนทะเลที่ติดมาส่วนใหญ่ จะบอบช้ำ และตายก่อนถึงฝั่ง ส่วนเครื่องมือที่ ใช้เวลาในการวาง และเก็บกุก้น้อย ปลาช่อนทะเลจะยังคงมีชีวิตอยู่ และมีความบอบช้ำน้อย สามารถนำมาเลี้ยงต่อในกระชังได้ดี มีอัตราการรอดสูง ซึ่งเมื่อพบว่าได้ปลาช่อนทะเลติดมากับเครื่องมือประมง ถ้ายังมีชีวิตอยู่ต้องจับชั่งแยกเพื่อให้ปลาช่อนทะเลบอบชำน้อยที่สุด และถ้าสามารถเพิ่มออกซิเจนให้กับน้ำได้ก็จะทำให้อัตราการรอดของปลาช่อนทะเลสูงขึ้น

แหล่งที่พบปลาช่อนทะเล

จากการแลกเปลี่ยนข้อมูล พบว่า ในพื้นที่น้ำกร่อย (รอยต่อน้ำจืดกับน้ำเค็ม) จะมีปลาช่อนทะเลเข้ามาหากินมาก สังเกตเห็นว่าช่วงที่น้ำจืดลง จะได้ปลาช่อนทะเลมากกว่าช่วงอื่นๆ โดยส่วนใหญ่พบบริเวณ สันดอนทราย และริมร่องน้ำต่างๆ และมักจะติดอวนเป็น คู่ๆ ขนาดประมาณ 5-6 นิ้ว พบใหญ่สุดประมาณ 5-6 กิโลกรัม ช่วงเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม จะพบปลาช่อนทะเลเยอะกว่าช่วงอื่นๆ เนื่องจากช่วงน้ำหลาก ปลาจะหนีน้ำจืดออกนอกชายฝั่ง เป็นช่วงที่มีอาหารปลาช่อนทะเลสมบูรณ์ เพราะปลาช่อนทะเลจะเข้ามากินสัตว์ทะเลที่มีขนาดเล็กกว่าเป็น

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

อาหาร ตามธรรมชาติปลาช่อนทะเลเป็นสัตว์ที่เร่ร่อนไม่อยู่ประจำที่หากินทั่วไปอยู่ได้ทั้งหน้าดิน กลางน้ำ ผิวน้ำ อยู่เรียบง่าย แต่จะหากินแบบไล่ล่า ที่ไหนมีสัตว์น้ำขนาดเล็กเยอะ ก็มักจะพบปลา ช่อนทะเลไปหากินอยู่แถวนั้นด้วย

จากการรวบรวมลูกพันธุ์จากธรรมชาตินั้นจะได้ปลามาหลายรุ่นหลายขนาด ถ้านำลง มาเลี้ยงในกระชังเดียวกันอาจจะมีปัญหาในการเลี้ยง เนื่องจากปลาที่โตกว่า แข็งแรงกว่า จะ ได้เปรียบเรื่องการแย่งชิงอาหาร ทำให้ปลาที่ตัวเล็ก อ่อนแอ จะแคะแกร็น ไม่โต และกลายเป็น อาหารของปลาที่ตัวโตกว่าในที่สุด ดังนั้นจึงต้องแยกขนาดปลาที่มีขนาดใกล้เคียงกันไว้ในกระชัง เดียวกัน ทั้งนี้ในเรื่องลูกพันธุ์ที่ได้ก็จะไม่แน่นอนซึ่งมีผลต่อการขยายด้านการตลาดในอนาคต ดังนั้น ถ้าจะเลี้ยงอย่างจริงจัง จะต้องหาแหล่งลูกพันธุ์ที่เพียงพอต่อความต้องการในการเลี้ยง การเลี้ยง

เมื่อได้ลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล มาจากธรรมชาติแล้ว ชาวประมงจะนำมาเลี้ยงใน กระชัง ขนาด ประมาณ 3.5*3.5 เมตรลึก 5 เมตร ซึ่งเป็นขนาดที่ได้ปรับเปลี่ยนจากในระยะแรกที่ เดิม กระชังมีขนาด 4*4 เมตร ลึก 2 เมตร โดยปลาจะมีขนาดประมาณ 4 นิ้วและปล่อยเลี้ยง ประมาณ 90 ตัว จากเดิมในระยะแรกปลาจะมีขนาด 0.3-0.5 กิโลกรัม จะเลี้ยงรวมกันได้ ประมาณ 50

ทั้งนี้ ขนาดปลาช่อนทะเลที่ตลาดต้องการ คือ มีขนาดตั้งแต่ 5 กิโลกรัมขึ้นไป และ พบว่าอัตราการเจริญเติบโตของปลาช่อนทะเล อยู่ที่ ประมาณ 1 กิโลกรัมต่อเดือน ใน สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือน้ำเค็มจัด สภาพภูมิอากาศดี และอาหารสมบูรณ์จะทำให้ปลากิน อาหารเยอะขึ้น

การให้อาหาร

จะให้อาหารเป็นอาหารสลับการการให้ปลาเนื้อ คือ ปลาทุหรือปลาอินหรือจะเป็น ปลาเหยื่อที่เข้ามาตามฤดูกาลซึ่งแต่ละช่วงเดือนจะไม่เหมือนกัน ให้วันละ 1 มื้อ จากเดิมที่เคยให้ใน ระยะที่ 1 คือการให้อาหารจะให้ปลาสดเป็นอาหาร วันละ 2 มื้อ ซึ่งอาหาร จะเป็นปลาเหยื่อหรือ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ปลาเปิดที่เข้ามาตามฤดูกาล ซึ่งแต่ละช่วงเดือนจะมีความสมบูรณ์ไม่เท่ากัน โดยปลาเหยื่อที่ได้มา เป็นอาหารปลาช่อนทะเล จะมี ดังตาราง

ตารางแสดงชนิดสัตว์น้ำที่เป็นอาหารปลาช่อนทะเลในแต่ละช่วงเดือน

ชนิดสัตว์น้ำ	เดือน											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ปลาทุ												
ปลาซีเก												
ปลาโคบ												
ปลาลูกทรา												
ปลาแบริ												
ปลาจวด												
ปลาเหล็กโคน												
ปลากะตัก												
ปลาหลังขาว												
ปลาหลังเขียว												
ปลาแมว												
ปลาข้างลาย												
ปลาข้างเหลือง (ติด อวนรุน อยู่ทะเลเปิด)												
ปลาขนมโก												
หัวมันทะเล												
ปลาหัวโขน												

หมายเหตุ แหล่งที่มาของอาหารปลาช่อนทะเล กรณีเลี้ยงน้อย ปลาที่ได้มากับเครื่องมือประมง

พื้นบ้านก็เพียงพอต่อความต้องการ แต่ถ้าเลี้ยงมากก็จะต้องซื้อปลาจากอวนรุนมาเพิ่มเติม

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด
เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะเวลา 2

จากตารางจะเห็นว่า ปลาเหยื่อสามารถหาได้ตลอดทั้งปี และจะมีชุกชุมในช่วงเดือน ธันวาคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ แต่ช่วงมรสุมที่ชาวประมงชายฝั่ง ไม่สามารถออกไปหาปลาได้ ก็ต้องอาศัยซื้อจากเรืออวนรุน ในราคา กิโลกรัม ละ 6 บาท

การตลาด

จะเน้นขายให้แก่ค้าคนกลางที่มาจากจังหวัดภูเก็ตซึ่งมารับซื้อถึงที่ ขายตามงานเลี้ยง และขายปลีกตลาดในพื้นที่ โดยราคาขายจะอยู่ที่ 130-150 บาท ต่อกิโลกรัม

ปัญหาจากการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในคลองพุมเรียง และการแก้ไข้ปัญหา

จากการทดลองเลี้ยง ตั้งแต่ ปี 2550 ที่ผ่านมา พบว่าในเรื่องของการเลี้ยง ไม่พบปัญหาเกิดขึ้นมากนัก นอกจากปัญหา ของน้ำจืด ที่ไหลลงสู่คลองพุมเรียง ที่มีมากผิดปกติ ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2553 โดยที่ผู้เลี้ยงไม่ทันได้ตั้งตัว ทำให้ปลาช่อนทะเล ที่เลี้ยงไว้ตาย ทั้งหมด แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ก็เป็นเหตุการณ์ผิดปกติ ที่ไม่ได้เกิดขึ้นทุกปี เนื่องจาก ตั้งแต่ ปี 2551 ที่ผ่านมา ในช่วงน้ำหลากปกติ หรือฝนตกไม่หนักมาก ปลา ก็จะสามารถปรับสภาพต่อ ภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ และสามารถเลี้ยงปลาช่อนทะเลผ่านช่วงดังกล่าวมาได้ เพิ่งจะมา เกิดปัญหา เมื่อ ปี 2553 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ปกติของพื้นที่ ซึ่งเป็นภัยธรรมชาติที่ไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เหตุการณ์ ดังกล่าวจึงไม่น่าจะเป็นสาเหตุให้ต้องหยุดเลี้ยงปลาช่อนทะเล แต่เป็น เหตุการณ์ ที่พึงระวัง ในกรณีที่เกิดภาวะสุ่มเสี่ยงแบบนี้ อีก ในการเลี้ยงปลาช่อนทะเลใน อนาคต

ซึ่งในกรณีที่ฝนตกหนัก และอาจเกิดภาวะน้ำจืดหลากแบบฉับพลันนั้น ทีมวิจัยได้ แลกเปลี่ยน เพื่อหาแนวทางแก้ไข ซึ่งมี ทางเลือก 2 ทาง คือ

- การนำขึ้นมาเลี้ยงในบ่อซีเมนต์ หรือบ่อปูนในช่วงที่น้ำหลาก เนื่องจากในบ่อดิน และบ่อ ซีเมนต์นั้น แม้ฝนจะตกหนักน้ำก็จะมีจืดอย่างฉับพลันเหมือนกับในคลองเนื่องจากไม่มี น้ำที่อื่นไหลมาสมทบมากนัก อาจประสานศูนย์วิจัยสายพันธุ์กุ้ง เพื่อขอให้บ่อปูนในการ พักปลาช่อนทะเลชั่วคราวในกรณีที่มีน้ำหลาก แต่ถ้าเลี้ยงปลาจำนวนมากก็จะมีปัญหา เรื่องการเคลื่อนย้าย และสถานที่อาจไม่เพียงพอ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

- วางแผนการเลี้ยง และการขาย ก่อนช่วงปลายปี ซึ่งจะมีความเสี่ยงในเรื่องน้ำหลากลงสู่คลองพุมเรียง ซึ่งจะมีผลทำให้ปลาตายได้ ทั้งนี้ ผู้เลี้ยงต้องวางแผนการเลี้ยง และการขายให้รัดกุมมากขึ้นเพื่อลดความเสี่ยง

นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่สร้างความกังวลใจให้กับสมาชิกเกี่ยวกับการตัดสินใจเลี้ยงปลาช่อนทะเลในอนาคต ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรตระหนัก ดังนี้

- เรื่องลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล ในธรรมชาติที่รวบรวมจากเครื่องมือประมงยังหาได้ปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการเลี้ยง ทำให้ปัจจุบันการเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมยังทำได้ยาก ดังนั้น จะต้องหาแนวทางการเพาะพัก หรือ แหล่งขายลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล เพื่อให้ได้ปริมาณตามความต้องการที่จะเลี้ยง
- เรื่องการตลาด จากการเลี้ยงที่ผ่านมา เป็นการทดลองรวบรวมพันธุ์ปลาช่อนทะเล จากธรรมชาติมาเลี้ยง ซึ่งมีปริมาณ ไม่มากนัก เรื่องตลาดจึงยังไม่มีปัญหา เนื่องจากสามารถขายตลาดในพื้นที่ได้ และมีแม่ค้าจากภูเก็ตมารับซื้อ แต่ในกรณีที่เลี้ยงเป็นอาชีพเสริม ซึ่งถ้าหาแหล่งขายลูกพันธุ์ได้ ปริมาณการเลี้ยงอาจมากกว่าเดิม ซึ่งผู้เลี้ยงจะต้องมองช่องทางการตลาดไว้ด้วยว่าสามารถส่งไปขายที่ไหนได้บ้าง เพราะอาจมีปัญหาลมพัดไล่ตลาดในช่วงการขายได้

ดังนั้น การเลี้ยงปลาช่อนทะเล จะต้องคำนึงถึงข้อจำกัด และโอกาส หรือผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเลี้ยง เพื่อเตรียมตัวรับมือกับความเสี่ยงในเรื่องต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

สถานการณ์การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่อื่นๆ

นายนิวัติ สุธีมีชัยกุล อธิบดีกรมประมง เคยได้กล่าวไว้ว่าปลาช่อนทะเลเป็นปลาที่เจริญเติบโตได้รวดเร็วมาก ซึ่งเมื่อเทียบกับการเลี้ยงปลากะพงหรือปลากะพงขาวโดยใช้เวลา 1 ปี ถ้าเลี้ยงปลากะพงจะเติบโตได้ประมาณ 6 - 7 ซิต แต่ถ้าเลี้ยงปลาช่อนทะเลจะสามารถเติบโตได้ถึงประมาณ 5 - 7 กิโลกรัมทีเดียว และการที่ปลาช่อนทะเลเจริญเติบโตได้รวดเร็วมากขนาดนี้จึงมีความต้องการสูงมากในเรื่องของ ออกซิเจนในแหล่งน้ำและความเค็มของน้ำต้องอยู่ในระดับที่เป็นน้ำเค็มไม่ใช่ น้ำกร่อย ซึ่งก็เป็นอีกข้อจำกัดหนึ่ง เพราะฉะนั้นแหล่งที่เลี้ยงต้องเป็นปากแม่น้ำที่มี

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอบางสะพาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ความเค็มค่อนข้างสูงหรือตามเกาะ ต่างๆ ที่มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำอยู่ โดยทั่วไปแล้วในพื้นที่การเลี้ยงปลาในกระชังใน 23 จังหวัดชายทะเลของไทยนั้นก็สามารถเลี้ยงปลาช่อนทะเลได้แต่ต้องเลือกพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณที่ไม่มีผลกระทบของมรสุมและมีความเค็มของน้ำที่พอเหมาะ ปลอดภัยจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัย⁵

การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในประเทศไทย มีมานานแล้วตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดสึนามิ แต่เพิ่งมีข่าวประชาสัมพันธ์ เรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลกันมากขึ้น ในช่วงหลังเหตุการณ์ สึนามิ เนื่องจากมีการศึกษาเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลกันอย่างจริงจังมากขึ้น โดยรัฐบาลนอร์เวย์ได้ให้ความช่วยเหลือประเทศไทย ภายใต้โครงการความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยสึนามิและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่ปี 2548 โดยโครงการนำร่องการเลี้ยงปลาช่อนในกระชังขนาดใหญ่ บริเวณรอยต่อ จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดพังงา ที่บ้านแหลมหิน อำเภอดูหมื่น จังหวัดพังงา ซึ่งโครงการดังกล่าวทางรัฐบาลนอร์เวย์สนับสนุนทั้งเรื่องของอุปกรณ์และผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้ความรู้ ในการทดลองเลี้ยงปลาครั้งแรกจำนวน 20,000 ตัว เมื่อปี 2549 ซึ่งผลการทดลองนั้นพบว่า การเลี้ยงประสบความสำเร็จได้ปลาช่อนทะเลที่มีคุณภาพ เหมาะดีกว่าการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงบริเวณชายฝั่ง และเหมาะที่จะนำปลาช่อนทะเลไปทำเป็นปลาดิบ และสนับสนุนให้ชาวประมงเลี้ยงมากขึ้น ทั้งนี้ ตัวอย่างประสบการณ์การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่ต่างๆ มีดังนี้

- **ชุมชนบางพัฒน์⁶** ตำบลบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา เดิมมีการเลี้ยงปลาช่อนทะเลกันค่อนข้างมาก แต่เดี๋ยวนี้มีน้อย เนื่องจากประสบกับปัญหาค้นหาลูกปลาในช่วงสึนามิ ทำให้กระชังพังเสียหาย และหลายคนไม่มีเงินลงทุนเพียงพอ ประกอบกับปลาชนิดนี้กินอาหารเก่งด้วย คุณไหยบ วาหะรักษ์ ผู้เลี้ยงปลาช่อนทะเลในกระชัง เล่าว่า "เดิมปลาชนิดนี้เลี้ยงไว้ดูเล่นในกระชังเท่านั้น แต่มีนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมาเห็นและถ่ายรูปกลับไป ปรากฏว่าหลังจากนั้นมีการสั่งซื้อเข้ามา ทำให้ชาวบ้านที่นั่นตื่นตัวเลี้ยงกันมาก

⁵ ข้อมูลจาก <http://www.ku.ac.th/e-magazine/dec50/agri/DPPH.htm> หัวข้อ "ช่อนทะเล ปลาเศรษฐกิจที่น่าจับตามอง" จัดทำโดย : สำนักบริการคอมพิวเตอร์, 28 ธันวาคม 2550 (สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2554)

⁶ ไชย สองอาชีพ วารสารเทคโนโลยีชาวบ้าน วันที่ 15 ตุลาคม 2551 ปีที่ 21 ฉบับที่ 441 หัวข้อ "ปลาช่อนทะเล เลี้ยงง่าย โตเร็ว ตลาดเปิดกว้าง"

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

กลายเป็นสัตว์เศรษฐกิจตัวใหม่แทนปลาเก๋า ปลาจะพวงไปเลย แต่เมื่อมีสินามิเกิดขึ้น ความเสียหายก็มาเยือน ปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงไว้ในกระชังก็ไปกับกระแสน้ำทั้งหมด" หลังจาก สินามิ คุณโหยบได้สร้างกระชังเลี้ยงปลาเก๋าและปลาจะพวงเป็นหลัก ส่วนปลาช่อนทะเลเป็นงานเสริมเพียง 1-2 กระชัง วางอวนจับปลาตามธรรมชาติมาเป็นอาหาร โดยให้กินอาหารวันละ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่จะเป็นปลาข้างเหลือง ปลาทุ หรือปลาเปิดพร้อมตรวจดูสิ่งผิดปกติที่เกิดขึ้น เช่น สุขภาพปลา และความแข็งแรงของกระชังเลี้ยง เป็นต้น หากพบก็จะรีบแก้ไข โดยกระชังเลี้ยงปลาทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 3 เมตร และลึก 2 เมตร โดยใช้โฟมเป็นทุ่นรองรับน้ำหนัก ปลอ่ยปลาช่อนทะเลเลี้ยง 50 ตัวต่อกระชัง พันธุ์ปลาที่นำมาปลอ่ยเลี้ยงในกระชังนั้น ส่วนใหญ่จับมาจากธรรมชาติเกือบทั้งหมด โดยคุณโหยบให้เหตุผลว่า แข็งแรงกว่าปลาที่เพาะขยายพันธุ์จากโรงเพาะฟัก เนื่องจากไม่มีการขนย้ายและสภาพน้ำที่เลี้ยงก็ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทำให้สุขภาพปลาทุกตัวแข็งแรงมาก ส่วนใหญ่ได้มากับอวนปูม้า ซึ่งออกไปวางทุกวัน หากหาเองได้ไม่พอเลี้ยงก็จะรับซื้อจากเพื่อนบ้าน ในราคาตัวละ 80-100 บาท (ขนาดความยาว 8-10 นิ้ว) โดยแรกๆให้อาหารสับ 3-5 กิโลกรัม/ วัน/ กระชัง เมื่อเข้าเดือนที่ 2 จะสับปลาใหญ่ขึ้นและเพิ่มปริมาณอาหารเป็น 10 กิโลกรัม/วัน/กระชัง เดือนที่ 2 ให้ 12 กิโลกรัม/วัน เดือนที่ 4 ให้ 15 กิโลกรัม/วัน หลังจากนั้นปรับอาหารขึ้นเล็กน้อยเฉลี่ยเดือนละ 1 กิโลกรัม เนื่องจากปลาพวกนี้จะกินอาหารเยอะ ให้เท่าไรก็กินหมดการให้จึงเป็นเพียงเพื่อประทังชีวิต เมื่ออายุครบ 1 ปี ปลาจะมีน้ำหนัก 4-5 กิโลกรัม/ตัว และอาหารที่ให้ วันละ 20 กิโลกรัม/วัน เมื่อเลี้ยงครบ 2 ปี ปลาจะมีน้ำหนักประมาณ 10 กิโลกรัม/ตัว อาหารที่ให้อยู่ที่ประมาณ 25-30 กิโลกรัม/วัน ทั้งนี้คุณโหยบมีประสบการณ์การเลี้ยงปลาช่อนทะเลมาหลายรุ่นแล้ว แต่ละรุ่นประสบความสำเร็จปลาเจริญเติบโตดี และไม่มีโรค ราคาขายอยู่ที่ 130 บาท/กิโลกรัม

- กลุ่มชาวประมงผู้เลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งบ้านหาดแก้ว⁷ หมู่ที่ 1 ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นกลุ่มที่เลี้ยงปลาในกระชัง ทั้งปลา ปลากะพงขาว, กะพงแดง, เก๋า และปลาอื่นๆ มานานกว่า 25 ปี ที่ได้รับการสนับสนุนจาก “โครงการเพิ่มผลผลิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง” ภายใต้โครงการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยกรมประมงได้เพาะพันธุ์ และแจกจ่ายให้ สมาชิกกลุ่มชาวประมงผู้เลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเลี้ยง ซึ่งในการเลี้ยงปลาช่อนทะเลของที่นี่จะใช้กระชังขนาด 5*5 เมตร อัตรากระชังละ 200 ตัว พร้อมกับให้อาหารจำพวกปลาเบ็ดหรือหัวปลากะตักบดผสมรำและข้าวสุกวันละ 3 มื้อ ในช่วง 1 เดือนแรก จากนั้นให้ปลาขับในเดือนที่สองพร้อมกับลดปริมาณลงเหลือวันละ 2 มื้อ ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ 10 เดือนเมื่อปลามีขนาดน้ำหนักตัวละ 5-10 กิโลกรัมก็จับไปขายกันได้ โดยตลาดภายในประเทศราคาปลีกอยู่ที่กิโลกรัมละ 130 บาท ขณะเดียวกันพ่อค้าจาก ประเทศสิงคโปร์เข้ามารับซื้อ ในราคาแบบเหมา กิโลกรัมละ 100 บาท เอากันทีละ 3-5 ตันต่อรอบ ซึ่งสร้าง รายได้ให้กับชาวประมงบ้านหาดแก้วให้อยู่ได้อย่างพอเพียงและ เป็นที่น่าพอใจเพราะปลาช่อนทะเลในกระชังของเกษตรกรนั้น มีอัตราการรอดตายสูงมากถึง 99%
- กลุ่มวิสาหกิจกลุ่มเลี้ยงปลาในกระชังบ้านท่าประดู่⁸ ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอกลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมประมง ภายใต้โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรด้านการประมงเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ จังหวัดกระบี่ ให้เลี้ยงปลาช่อนทะเลประมาณ 50 ราย รายละประมาณ 1,000 ตัว แต่จากการเลี้ยงผ่านไป 8-9 เดือน ก็ไม่สามารถนำปลาออกจำหน่ายได้ เนื่องจากไม่มีพ่อค้ามารับซื้อ จึงได้ออกสื่อเพื่อให้ภาครัฐหามาตรการเพื่อแก้ไขปัญหา เนื่องจากการเลี้ยงต่อจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น

⁷ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 12 กันยายน 2549

⁸ ASTVผู้จัดการออนไลน์ 24 มิถุนายน 2550 เข้าถึงได้จาก

<http://www.manager.co.th/South/ViewNews.aspx?NewsID=9500000073449>

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เรื่อยๆ และอาจประสบปัญหาขาดทุนในอนาคต เนื่องจากต้องจ่ายค่าอาหารประมาณ วันละ 200 บาท ในขณะที่ไม่สามารถขายปลาได้

- **กลุ่มวิสาหกิจกลุ่มเลี้ยงปลาเก่าคลองจิหลาด**⁹ หมู่ที่ 7 ตำบลไสโท อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับนายเรวัต บุญสห (บังเจด) และสมาชิกกลุ่ม เลี้ยงปลาเก่า พบว่ากลุ่มเลี้ยงปลาเก่า เป็นการรวมกลุ่มเพื่อการสนับสนุนการประกอบ อาชีพจากภาครัฐ และแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่ม แต่การเลี้ยงและการ ขายของสมาชิกแต่ละคนมีอิสระต่อกัน สำหรับบังเจดได้นำปลาช่อนทะเลเข้ามาเลี้ยง ควบคู่กับปลาชนิดอื่นๆมา ประมาณ 3 ปี ใช้กระชังขนาด 3*3 เมตร ลึก 2.5 เมตร (140 ตาข่าย) ซึ่งเป็นขนาดเดียวกับที่ใช้เลี้ยงปลาชนิดอื่นๆ ข้อดี ของปลาช่อนทะเล ราคาดี ขายส่งกิโลกรัมละ 110 บาท เป็นปลาที่มีเนื้อเยื่อและรสชาติอร่อย และหารับประทาน ยากเพราะคนเลี้ยงน้อย แต่ก็มี ข้อเสีย ปลาช่อนทะเลจะกินอาหารจุ (ปลาเหยื่อ) ปัจจุบันเลี้ยงอยู่ 300 ตัว ให้อาหารประมาณวันละ 90 กิโลกรัม/ 1 วัน (ถ้าให้กินปลาสด จะปลาช่อนจะโตเร็ว) สำหรับลูกค้า จะสั่งซื้อจากศูนย์วิจัย และพัฒนาประมง ชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ขนาด ประมาณ 5-6 นิ้ว ราคา ตัวละ 17 บาท เลี้ยงประมาณ 7-8 เดือน ได้ปลาช่อนทะเลน้ำหนัก 6-7 กิโลกรัม ปลาเหยื่อจะหาเองในธรรมชาติ หรือถ้าไม่ พอก็จะซื้อในราคากิโลกรัม ละ 10 -11 บาท ทั้งนี้กรมประมงจะรับเพาะพันธุ์จำหน่าย ใน กรณีที่มียอดการสั่งซื้อ 10,000 ตัว ขึ้นไป ดังนั้น ผู้เลี้ยงจะต้องรวมตัวกันให้ได้ จำนวน การสั่งซื้อ 10,000 ตัว แล้วจึงไปแจ้งศูนย์วิจัยฯ ภูเก็ต ให้ผลิตลูกพันธุ์ให้ การทำกระชัง จะใช้โฟมเป็นท่อน้ำด้วย สแตนพรางแสง 80% พบว่าโฟม สามารถอยู่ได้นานถึง 3 ปี โดยไม่ต้องซ่อม นอกจากนี้การเลี้ยงปลาสดหินไว้ในกระชังด้วย จะช่วยให้สัตว์พวกติบ มาเกาะน้อยลง กระชังสะอาดขึ้น และจากการแลกเปลี่ยน พบว่า คลองจิหลาด มี สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเลี้ยงปลาในกระชัง เพราะไม่ได้รับการรบกวนจาก

⁹ ข้อมูลจากการศึกษาดูงานเมื่อวันที่ 1-3 กุมภาพันธ์ 2556

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ชุมชน ไม่มีเรือแล่นผ่านมากนักทำให้ไม่มีคลื่นรบกวนซึ่งช่วยยืดอายุการใช้งานของ กระชังได้นานกว่าพื้นที่ที่มีคลื่นรบกวน พื้นที่เปิดกว้าง น้ำสะอาด น้ำในกระชังมีระดับ ความเค็มพอดี ระดับความเค็มไม่ต่ำกว่า 30 (นับเป็นข้อได้เปรียบในพื้นที่นี้)

จากตัวอย่างพื้นที่ที่กล่าวมาจะเห็นว่า การเลี้ยงปลาช่อนทะเล มีมานานในบางพื้นที่ บางพื้นที่ก็เพิ่งทดลองเลี้ยง และบางพื้นที่ก็หยุดเลี้ยงไปแล้ว แม้ว่าช่วงหลังสึนามิ กรม ประมงได้ศึกษาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลอย่างจริงจัง และได้สนับสนุนให้ชาวประมง ชายฝั่งในพื้นที่ต่างๆ เลี้ยงกันมากขึ้น ทำให้ผลผลิตล้นตลาดไม่มีผู้มารับซื้อ เกิดปัญหา ขาดทุน เห็นได้ชัดในพื้นที่ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ที่เป็น ปัญหาจนต้องออกสื่อเพื่อเรียกร้องให้ภาครัฐเข้าช่วยเหลือ ส่วนในพื้นที่อื่นๆก็มีการเลี้ยง ควบคู่ไปกับปลานิลชนิดอื่น จากการส่งเสริมของกรมประมงมาได้ระยะหนึ่ง ในช่วงปี พ.ศ. 2548-2553 ความนิยมเลี้ยงปลาช่อนทะเลก็มีอยู่ช่วงหนึ่ง และลดลงหลังจากนั้น เนื่องจากไม่มีตลาดมารับ และคนไทยยังไม่นิยมบริโภค ตลาดส่วนใหญ่จึงยังคงเป็น ตลาดในต่างประเทศ เมื่อไม่มีความมั่นคงในเรื่องการตลาด ชาวประมงจึงเลี้ยงน้อยลง โดยเลี้ยงเสริมกับปลานิลชนิดอื่นๆ เพื่อลดความเสี่ยง

ในขณะนั้นศูนย์วิจัยประมงชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ได้เลี้ยงโดยนำเทคโนโลยีการชัง ทะเลน้ำลึกจากประเทศนอร์เวย์มาทดลองใช้ และมีการเพาะลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลส่งขายให้กับ ชาวประมง ซึ่งเมื่อชาวประมงหลายรายหยุดเลี้ยง ปริมาณความต้องการลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลก็ ลดน้อยลง การเพาะพันธุ์ปลาช่อนทะเลของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งจังหวัดภูเก็ตจึงต้อง หยุดไปด้วย เนื่องจากความไม่คุ้มทุน ปัจจุบันจึงทำตามการสั่งซื้อของชาวประมง เป็นครั้งๆ ไป โดยต้องมียอดการสั่งซื้อไม่ต่ำกว่า 10,000 ตัว และทำในงานวิจัยเท่านั้น

ในส่วนของปัญหาในเรื่องรูปแบบการเลี้ยง หรือการเกิดโรคของปลา พบว่า มีน้อย มาก ปลาที่เลี้ยงสามารถเจริญเติบโต และรอดเกือบทั้งหมด ซึ่งในเรื่องอัตราการเจริญเติบโตนั้น แต่ละพื้นที่จะไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และความสมบูรณ์ในการให้อาหาร ของผู้เลี้ยงแต่ละราย ซึ่งถ้าให้อาหารอย่างเพียงพอและสภาพแวดล้อมเหมาะสม ปลาช่อนทะเลก็

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

จะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สำหรับปลาช่อนทะเลที่เคยทดลองเลี้ยงในคลองพุมเรียงตั้งแต่ช่วงปี 2551 ที่ผ่านมานั้น ก็ประสบปัญหาเฉพาะในช่วง ปลายปี 2553 ซึ่งเป็นช่วงที่มีฝนตกหนัก น้ำป่าไหลหลาก จนทำให้น้ำในคลองพุมเรียงกลายเป็นน้ำจืด และปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงในคลองทั้งหมดตาย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ผิดปกติที่ไม่ได้เกิดขึ้นทุกปี เนื่องจากหลังจากปี 2553 ก็ยังสามารถเลี้ยงปลาช่อนทะเลได้ปกติ

แนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผ่านมา พบว่าปลาช่อนทะเล สามารถเลี้ยงได้ทั้งฝั่งอ่าวไทย และฝั่งอันดามัน ทั้งนี้ ในช่วงหลังสิ้นปีได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย เพื่อช่วยเหลือผู้ประมงภัยสิ้นปีในฝั่งอันดามัน โดยการสนับสนุนของกรมประมง ทำให้พื้นที่เลี้ยงปลาช่อนทะเลส่วนใหญ่อยู่ในฝั่งอันดามัน โดยศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งภูเก็ต เป็นหน่วยงานหลักที่เพาะพันธุ์ปลาช่อนทะเลกระจายสู่ผู้เลี้ยง ส่วนฝั่งอ่าวไทยกรมประมงเคยสนับสนุนให้ กลุ่มชาวประมงผู้เลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งบ้านหาดแก้ว หมู่ที่ 1 ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ใน “โครงการเพิ่มผลผลิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง” ภายใต้โครงการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เมื่อปี 2549

อย่างไรก็ตามการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในหลายพื้นที่ก็ทำอยู่ได้เพียงระยะหนึ่งก็ต้องหยุดลง เนื่องจากตลาดรองรับยังน้อย และส่วนใหญ่เป็นตลาดต่างประเทศ สำหรับตลาดในประเทศยังเป็นที่รู้จักกันเฉพาะกลุ่มเท่านั้น การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในปัจจุบันจึงเป็นการเลี้ยงเสริมที่ทำควบคู่ไปกับการเลี้ยงปลาชนิดอื่นๆ เท่านั้น ในด้านการตลาดก็จะขายให้กับแม่ค้าคนกลางเพื่อส่งไปขายยังต่างประเทศอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้จะขายในตลาดท้องถิ่น และตามงานเลี้ยงต่างๆ เป็นต้น

แม้ว่าในช่วงหลังสิ้นปี ชาวประมงในฝั่งอันดามันได้รับการสนับสนุนเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลกันอย่างจริงจังจากกรมประมง แต่สำหรับคลองพุมเรียงนั้นแทบจะไม่มีใครรู้จักเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเลย การทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเลจึงเกิดจากประสบการณ์การทำอาชีพประมงที่ผ่านมา ซึ่งมักจะพบเห็นปลาช่อนทะเลติดมากับเครื่องมือประมงอยู่บ่อยครั้ง โดยปกติ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ชาวประมงก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับปลาช่อนทะเลมากนัก แต่เห็นว่าปลาช่อนทะเลมีรูปทรงและสีส้มที่สวยงามจึงนำมาทดลองเลี้ยงในกระชังเลี้ยงปลากระพง โดยใช้ปลาเหยื่อขนาดเล็กที่ได้จากเครื่องมือประมงเป็นอาหาร การเลี้ยงในช่วงแรกไม่ได้หวังจะเลี้ยงเพื่อขาย หรือเพื่อเป็นอาชีพแต่อย่างใด แต่เมื่อเลี้ยงไปได้ระยะหนึ่งก็พบว่าปลาช่อนทะเลเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และเป็นปลาที่มีรสชาติดี สามารถนำมาปรุงอาหารได้หลายเมนู หลังจากนั้นเมื่อได้ปลาช่อนทะเลติดมากับเครื่องมือประมง ก็ก็นำมาเลี้ยงต่อในกระชัง และรับซื้อเพิ่มเติมจากเพื่อนบ้านและเลี้ยงมาเรื่อยๆ เมื่อปลามีขนาดโตขึ้นจะขายได้ราคา ดี คือ ประมาณ กิโลกรัมละ 120 บาท (ปี 2553) ทำให้มีคนสนใจที่จะเลี้ยงปลาช่อนทะเลมากขึ้น

ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านมา ทั้งจากเอกสาร อินเทอร์เน็ต การศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ทีมวิจัยมีความรู้และเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลมากขึ้น และเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของคลองพุมเรียง ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้

1) คุณภาพน้ำที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงปลาช่อนทะเล

ในด้านคุณภาพน้ำที่เหมาะสมกับการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่สำคัญ และเป็นปัจจัยทางธรรมชาติ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ มีอยู่ 2 ส่วน คือ ความเค็มของน้ำ และค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำ ดังจะกล่าวได้ดังนี้

- ความเค็มของน้ำ พบว่า ปลาช่อนทะเลอยู่ได้ในช่วงความเค็มของน้ำที่ค่อนข้างสูง คือ ในช่วง 22 ppt ถึง 44 ppt คือต้องเป็นพื้นที่ที่เป็นน้ำเค็ม ไม่ใช่ น้ำกร่อย ความเค็มที่ต่ำกว่านี้ จะทำให้ปลาอ่อนแอ และเป็นโรคได้ง่าย
- ค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำ (DO) พบว่า ปลาช่อนทะเลแสดงอาการเครียดเมื่อออกซิเจนต่ำกว่า 5 มิลลิกรัมต่อลิตร

ทั้งนี้ ปัจจัยทั้งสอง มีความสำคัญต่อการเลี้ยงปลาช่อนทะเลมาก เนื่องจากปลาช่อนทะเลเป็นปลาที่เจริญเติบโตได้รวดเร็วจึงมีความต้องการสูงมากในเรื่องของ ออกซิเจนในแหล่งน้ำ และ ความเค็มของน้ำต้องอยู่ในระดับที่เป็นน้ำเค็มไม่ใช่ น้ำกร่อย ซึ่งเมื่อพิจารณาความเหมาะสม

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ระยะที่ 2

ของพื้นที่คลองพุมเรียงแล้ว พบว่า คุณภาพน้ำบริเวณปากคลองพุมเรียง อำเภอไชยา น้ำมีความเค็มในช่วงประมาณ 20-32 ppt เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นในช่วง ธันวาคม ถึง มกราคม ความเค็มของน้ำในบริเวณนี้ลดต่ำลงมาอยู่ที่ระดับ 10 ppt ซึ่งเป็นระดับความเค็มต่ำสุดเนื่องจากเป็นช่วงฤดูฝน ส่วนค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำ (DO) อยู่ที่ 4.6 -7.3 mg/l¹⁰ ซึ่งเป็นช่วงที่ปลาช่อนทะเล สามารถมีชีวิต และเจริญเติบโตอยู่ได้ สอดคล้องกับประสบการณ์ การเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่ผ่านมาของสมาชิกที่สามารถเลี้ยงได้ทุกปี ยกเว้น ปลายปี 2553 ที่เกิดวิกฤติฝนตกหนักติดต่อกันนาน ทำให้น้ำจืดไหลหลากลงสู่คลองพุมเรียงอย่างรวดเร็ว และปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงในคลองพุมเรียงทั้งหมดตาย ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นเหตุการณ์ผิดปกติที่ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยนัก จึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลาช่อนทะเลของสมาชิก แต่เป็นเหตุการณ์ที่พึงระวังหากเจอสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันอีกครั้ง

อย่างไรก็ตามการเลี้ยงของสมาชิกในช่วงที่ผ่านมาไม่ได้มีความรู้เรื่องค่าความเค็มของน้ำ หรือ ค่าออกซิเจนที่ละลายน้ำมากนัก เพียงแต่เห็นว่า ถ้าปลาช่อนทะเล สามารถติดเครื่องมือประมงมาจากธรรมชาติได้ ก็แสดงแสดงว่าสภาพน้ำในคลองก็สามารถเลี้ยงได้ เนื่องจากระบบน้ำขึ้นน้ำลงของธรรมชาติ ทำให้ความเค็มในพื้นที่ปากคลองไม่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นมากนัก และเมื่อนำปลาช่อนทะเลมาทดลองเลี้ยงก็พบว่าสามารถเจริญเติบโตได้ตามปกติ

2) ลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล

แม้ว่าจะมีสภาพแวดล้อมในคลองพุมเรียงสามารถเลี้ยงปลาช่อนทะเลได้ แต่ในพื้นที่ก็ไม่สามารถหาลูกพันธุ์ได้ตามจำนวนที่ต้องการ ทั้งนี้แหล่งลูกพันธุ์ ที่นำมาทดลองเลี้ยงที่ผ่านมาได้จากการรวบรวมลูกพันธุ์จากธรรมชาติซึ่งติดมากับเครื่องมือประมงมาเลี้ยง ซึ่งในอนาคตสมาชิก จะประสานขอซื้อลูกพันธุ์ ปลาช่อนทะเล จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งภูเก็ตเข้ามาเลี้ยง ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของลูกพันธุ์จากทั้ง 2 แหล่ง ได้ข้อมูล ดังนี้

- การรวบรวมลูกพันธุ์จากธรรมชาติมาเลี้ยง

¹⁰ คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549 โครงการจัดทำแผนแม่บทในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนา
ด้านการประมงและผลิตภัณฑ์ประมง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ข้อดี คือ ต้นทุนต่ำ เนื่องจากหาเอง หรือรับซื้อจากเพื่อนบ้าน ซึ่งถ้าปลาที่ได้มาไม่บอบช้ำมากก็
จะสามารถเจริญเติบโตได้ดี เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่อยู่ไม่ได้แตกต่างไปจากเดิมมากนัก

ข้อเสีย คือ การรวบรวมลูกพันธุ์ปลาจากธรรมชาติที่ติดมากับเครื่องมือประมง ยังมีค่อนข้างน้อย
ไม่เพียงพอต่อความต้องการเลี้ยงของสมาชิก ซึ่งส่วนหนึ่งนั้นปลาจะบอบช้ำจากการติดเครื่องมือ
ประมง และจะตายก่อนที่จะมาถึงฝั่ง นอกจากนี้ปลาที่ได้มีขนาดที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก ซึ่ง
ถ้านำมาเลี้ยงรวมกัน ปลาขนาดเล็ก หรือตัวที่อ่อนแอกว่า อาจโดนทำร้ายจากปลาตัวโต หรือ ปลา
ที่แข็งแรงกว่า

แนวทางป้องกันและแก้ไข ในกรณีนำลูกพันธุ์ปลาจากธรรมชาติมาเลี้ยง คือ เมื่อได้ปลาที่ติดมา
กับเครื่องมือประมงมา ก็จับแยกมาใส่ถังพัก และ ให้ออกซิเจน เพื่อให้ปลาฟื้นตัวได้เร็วขึ้น ซึ่ง
อัตราการรอดจะสูงขึ้น และเมื่อนำมาเลี้ยงแล้ว ต้องแยกขนาดที่ต่างกันออกจากกัน

- การซื้อลูกพันธุ์จากศูนย์วิจัยประมงชายฝั่งภูเก็ตเข้ามาเลี้ยง

ข้อดี คือ จะได้ปลาในปริมาณที่ต้องการ และมีขนาดที่เท่ากัน ทำให้ไม่ยุ่งยากในขั้นตอนการ
เลี้ยง

ข้อเสีย คือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อ และขนส่ง แหล่งลูกพันธุ์อยู่ไกล ปลาอาจป่วยและบอบ
ช้ำจากการขนส่งได้ ปลาที่นำมาเลี้ยงต้องปรับตัวสูง เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน นอกจากนี้
การส่งลูกพันธุ์มาเลี้ยง ต้องรวมตัวกัน เพื่อส่งให้ได้ตามปริมาณที่ศูนย์วิจัย จะผลิตส่งให้ได้ คือ ไม่
ต่ำกว่า 10,000 ตัว ถ้าไม่ครบอาจต้องรอนาน เนื่องจากศูนย์วิจัยฯ ต้องรอยอดสั่งซื้อให้ครบตามที่
กำหนด ก่อนจะเริ่มเพาะฟัก

3) อาหารปลาช่อนทะเล

ปลาช่อนทะเล จะกินปลาขนาดเล็ก หรือ ปลาเหยื่อเป็นอาหารเหมือนปลาชนิดอื่นๆ
ที่เลี้ยงในกระชัง และเนื่องจากปลาช่อนทะเลเป็นปลาที่กินง่ายโตเร็ว จึงต้องให้อาหารในปริมาณ
ที่มากกว่าปลาชนิดอื่นที่เลี้ยง ซึ่งที่ผ่านมาผู้เลี้ยงปลาในกระชัง จะเอาปลาขนาดเล็กซึ่งเป็นผล
พลอยได้จากการประกอบอาชีพประมงมาให้เป็นอาหารปลา แต่ถ้าช่วงไหนที่ปลาเหยื่อไม่พอ ก็
หาซื้อได้ง่ายจากเรืออวนรุน ซึ่งเป็นข้อดีของพื้นที่คลองพุมเรียงที่อาหารในการเลี้ยงปลาจะมี

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด
เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เพียงพอต่อความต้องการตลอดทั้งปี ไม่เหมือนพื้นที่อื่นที่บางช่วงจะเสริมด้วยอาหารเม็ด เนื่องจากอาหารในธรรมชาติไม่เพียงพอต่อความต้องการ

4) ปัญหาในการเลี้ยงปลาช่อนทะเล

ปัญหาจากการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในคลองพุมเรียง ที่มวิจัยยังไม่พบปัญหาอื่น นอกจากปัญหาเรื่องน้ำจืดเมื่อปลายปี 2553 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากที่ผ่านมามีปริมาณการเลี้ยงที่ค่อนข้างน้อย คือเลี้ยงตามจำนวนที่สามารถรวบรวมได้จากธรรมชาติ ไม่ได้เลี้ยงกันอย่างจริงจัง ไม่พบโรค หรือสาเหตุต่างๆ ที่มีผลต่อสุขภาพปลา อย่างไรก็ตามหากมีการเลี้ยงกันอย่างจริงจัง อาจมีปัญหาบางอย่างเกิดขึ้นมากกว่าเดิม จึงต้องมีการเก็บข้อมูลการเลี้ยงที่ละเอียดมากกว่าเดิม เพื่อการเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพ และสามารถป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วทั้ง

5) ตลาดปลาช่อนทะเล

จากการแลกเปลี่ยนกับพื้นที่ต่างๆ พบว่าตลาดปลาช่อนทะเลยังไม่มี ความชัดเจนมากนัก ที่ผ่านมา ในพื้นที่ฝั่งอ่าวไทยที่มีการเลี้ยงปลาช่อนทะเลกันเป็นอาชีพ จะส่งขายให้กับแม่ค้าคนกลาง เพื่อส่งต่อไปยังตลาดปลาดิบ ประเทศไต้หวัน และญี่ปุ่น แต่ในช่วงที่ผ่านมา พบว่า แม่ค้ามารับซื้อปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงในพื้นที่ต่างๆ น้อยลง ในขณะที่คนไทยยังไม่นิยมกินปลาช่อนทะเลกันเท่าที่ควร ทำให้บางพื้นที่ต้องประสบปัญหาในการขาย ผู้เลี้ยงหลายรายต้องเลิกเลี้ยง หรือเลี้ยงน้อยลง และเรื่องการตลาดจะเน้นในเรื่องการจัดส่งตามงานเลี้ยงต่างๆ ที่มีในพื้นที่มากขึ้น สำหรับพื้นที่คลองพุมเรียงที่ผ่านมา ยังมีการเลี้ยงกันไม่มากจึงยังไม่มีปัญหาเรื่องการตลาด อย่างไรก็ตาม ถ้ามีการเลี้ยงกันมากขึ้นหากไม่มีแม่ค้าคนกลางจากนอกพื้นที่มารับซื้อ ก็ยังมีทางเลือกในการขายปลีกตามตลาดนัด เนื่องจากตลาดนัดบริเวณใกล้เคียงมีหลายแห่ง หรือขายตามงานเลี้ยงต่างๆ ได้ นอกจากนี้ในพื้นที่ยังมีหาดแหลมโพธิ์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยว จึงเป็นโอกาสที่จะประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ได้รู้จักเมนูอาหารที่ทำจากปลาช่อนทะเลมากขึ้นได้

6) สภาพแวดล้อมของพื้นที่เลี้ยง

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

สภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงปลาช่อนทะเล คือต้องเป็นพื้นที่บริเวณปากคลองที่ระบบน้ำถ่ายเทได้สะดวก ไม่มีโรงงาน อยู่ห่างจากย่านชุมชน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเลี้ยงไม่มีเรือสัญจรไปมามากนัก เนื่องจากจะทำให้ไม่เกิดคลื่น ซึ่งจะมีผลต่อกระชัง ทำให้วัสดุในการทำกระชังชำรุด และจะมีอายุการใช้งานสั้นกว่าพื้นที่ที่ไม่มีคลื่นมากระทบ ซึ่งถ้ามองตรงจุดนี้ จะเห็นว่าพื้นที่คลองพุมเรียง ยังมีปัญหาในเรื่องระบบน้ำ เนื่องจากเป็นย่านชุมชน ที่ยังมีน้ำเสียจากครัวเรือน นอกจากนี้ยังมี นาุ้ง และการเกษตรบนฝั่งที่อาจปล่อยน้ำเสียลงสู่คลองส่งผลต่อการเลี้ยงปลาช่อนทะเลได้ รวมถึงยังมีเรือเข้าออกปากคลองอยู่เป็นประจำ ทำให้กระชังเลี้ยงปลาได้รับความกระเทือนจากคลื่นตลอดเวลาซึ่งทำให้อายุการใช้งานสั้นลง ดังนั้น การเลี้ยงปลาช่อนทะเลต้องเลือกเลี้ยงในพื้นที่ที่น้ำถ่ายเทสะดวกเนื่องจากระบบน้ำขึ้นน้ำลง จะช่วยเจือจางสิ่งสกปรกออกไปได้อย่างรวดเร็ว

7) หน่วยงานที่สนับสนุน

จากการทำงานที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือจากศาสตราจารย์ ดร.นพ.บุญเสริม วิทยชำนาญกุล ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้งอ่าวไทย ที่ให้ความสนใจในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเล มาตั้งแต่เริ่มแรกของการทำโครงการ เนื่องจากเห็นความน่าสนใจของปลาช่อนทะเลที่เป็นสัตว์โตเร็ว และเลี้ยงง่าย น่าจะเป็นปลาเศรษฐกิจได้ในอนาคต จึงอยากทดลองเลี้ยงและศึกษาข้อมูลในเรื่องการเพาะพันธุ์ปลาช่อนทะเล ทั้งนี้จากการมีโอกาสไปศึกษาดูงานที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งภูเก็ตร่วมกับ ดร.นพ.บุญเสริม และดร.นพ.บุญเสริม ได้สั่งซื้อลูกพันธุ์ปลาจำนวน 10,000 ตัว ขนาดตัวยาว 1 นิ้ว ราคาตัวละ 4 บาท โดยศูนย์วิจัยฯ ภูเก็ต จะใช้เวลาในการอนุบาลลูกปลา ประมาณ 2 เดือน (หลังจากแม่พันธุ์พ่อพันธุ์ผสมพันธุ์และฟักไข่) จากนั้นจะจัดส่งต่อไป โดยทางศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้ง อ่าวไทย จะนำมาอนุบาลต่ออีก 2 เดือน ให้มีขนาดโตขึ้น ประมาณ 4-5 นิ้ว โดย ดร.นพ.บุญเสริม รับปากว่าจะแจกจ่ายลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลที่ได้ให้สมาชิกกลุ่มนำไปทดลองเลี้ยงในคลองพุมเรียง โดยประมาณการณับจากวันที่ไปศึกษาดูงาน (2 กุมภาพันธ์ 2556) สมาชิกกลุ่มจะได้พันธุ์ปลาพร้อมเลี้ยงประมาณเดือนมิถุนายน 2556 นอกจากนี้ยังมี คุณเสน่ห์ รัตนสำเนียง ประมงอ่าวไทย ที่คอยให้ความ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อ่าวไทย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ช่วยเหลือในเรื่องข้อมูลวิชาการ หรือการประสานพื้นที่เพื่อการศึกษาดูงานเพิ่มเติมความรู้ให้กับทีมวิจัย จึงเป็นโอกาสดีของพื้นที่ ที่มีหน่วยงานทั้งสองส่วนให้ความสนใจร่วมมือด้วยดีเสมอมา

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่า แม้ว่าในพื้นที่คลองพุมเรียงจะมีสภาพบางอย่างที่อาจมีปัญหาต่อการเลี้ยงปลาช่อนทะเล เช่น ในเรื่องของการปล่อยน้ำเสียจากแหล่งชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร และการทำนากังบนฝั่ง แต่จากการทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเลในช่วงที่ผ่านมา ก็ไม่พบปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของการเลี้ยงปลาช่อนทะเลแต่อย่างใด อาจเนื่องมาจากพื้นที่เลี้ยงที่อยู่ใกล้ปากคลองพุมเรียง ซึ่งมีน้ำถ่ายเทสะดวกตลอดทั้งปี ทำให้ไม่มีภาวะที่มีน้ำเสียตกค้างอยู่บริเวณพื้นที่เลี้ยง มีเพียงปัญหาในกรณีฝนตกหนักติดต่อกัน และน้ำท่วมฉับพลันเมื่อปลายปี 2553 เท่านั้นซึ่งเป็นความผิดปกติที่ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยมากนัก และหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวทีมวิจัยยังได้ทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเลต่อมาเรื่อยๆ โดยจำนวนที่เลี้ยงมากน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณที่หาได้ตามธรรมชาติ ซึ่งยังสามารถเลี้ยงได้โดยไม่มีปัญหา

ทั้งนี้ เมื่อมองถึงโอกาสในการเลี้ยงปลาช่อนทะเลของชุมชนในอนาคต พบว่า สภาพในพื้นที่ยังมีข้อได้เปรียบกว่าในพื้นที่อื่นๆ ในเรื่องอาหาร ที่มีอย่างเพียงพอ สามารถหาได้เองจากการประกอบอาชีพประมง หรือในช่วงมรสุมที่ไม่สามารถออกเรือได้ ก็สามารถซื้อจากเรือประมงพาณิชย์ในพื้นที่ใกล้เคียงได้ ในราคา กิโลกรัมละ 6 บาท ส่วนในเรื่องลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล ในช่วงที่ผ่านมาหาได้ค่อนข้างน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการเลี้ยง แต่จากการไปศึกษาดูงานในระยะที่ 1 ทำให้รู้จักกับกลุ่มผู้เลี้ยงปลาคลองจินลาด จังหวัดกระบี่ และรู้แหล่งขายลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล สามารถรวมตัวกันเพื่อสั่งซื้อลูกพันธุ์จากศูนย์วิจัย และพัฒนาประมงชายฝั่งภูเก็ตได้ เพื่อให้ได้ปริมาณตามที่วางไว้ คือยอดรวมในการสั่งซื้อไม่ต่ำกว่า 10,000 ตัว ศูนย์วิจัยจึงจะสามารถผลิตลูกพันธุ์ให้ได้ เนื่องจากถ้าจำนวนน้อยกว่านี้จะไม่คุ้มทุนในการผลิต นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจาก ศาสตราจารย์ ดร.นพ.บุญเสริม วิทย์ชำนานกุล ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้งอ่าวไทย ที่ประสานของซื้อลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล ขนาด 1 นิ้ว จากศูนย์วิจัย และพัฒนาประมงชายฝั่งภูเก็ตมาทดลองเรื่องการอนุบาลต่อจนได้ขนาด 4-5 นิ้ว และ

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

กระจายลูกพันธุ์ให้สมาชิกกลุ่มนำมาทดลองเลี้ยงในกระชัง ซึ่งถ้าสามารถเลี้ยงได้ดี และในอนาคต ศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้งสามารถเพาะฟัก และผลิตลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลได้เอง ผู้เลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่ก็จะมีแหล่งลูกพันธุ์ที่อยู่ใกล้ ซึ่งจะช่วยลดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปซื้อลูกพันธุ์ที่ภูเก็ตได้ รวมถึงลดความบอบช้ำของลูกพันธุ์จากการขนส่งได้

สำหรับสิ่งที่น่าห่วงในกรณีนี้ที่เลี้ยงกันในปริมาณที่มาก คือ ในเรื่องของการตลาด ที่ยังไม่สามารถคาดเดาได้มากนัก เนื่องจากตลาดที่ผ่านมาจะส่งขายในประเทศได้วัน และญี่ปุ่น โดยมีแม่ค้าคนกลางมารับซื้อไปขายอีกทอดหนึ่ง ส่วนตลาดในประเทศยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก คือ รู้จักบริโภคกันเฉพาะกลุ่มเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่มีหาดแหลมโพธิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีร้านอาหารหลายร้านซึ่งสามารถนำปลาช่อนทะเลมาปรุงเป็นเมนูอาหารขายให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องปลาช่อนทะเลไปสู่ผู้บริโภคให้มากขึ้น ดังนั้นการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพเสริมในพื้นที่ สามารถทำได้ แต่ยังไม่ควรเลี้ยงมากเกินไป เนื่องจากแม้ว่าปลาช่อนทะเลจะสามารถเจริญเติบโตได้ในคลองพุมเรียงแต่ก็ไม่มีตลาดรองรับที่ชัดเจนเหมือนกับปลากะพงที่เลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในพื้นที่ ดังนั้นผู้เลี้ยงจึงควรระมัดระวังถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งถ้าผู้เลี้ยงไม่มีปัญหาในเรื่องการเงินก็สามารถเลี้ยงปลาช่อนทะเลข้ามปีให้ปลามีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ และทยอยขายตามความต้องการของตลาดได้ การเลี้ยงก็จะสามารถดำเนินอยู่ได้โดยไม่มีปัญหา

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ผ่านมาเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะเลี้ยงปลาช่อนทะเลของชุมชน เนื่องจากเห็นว่าเลี้ยงได้ในคลองพุมเรียง โตเร็ว กินอาหารเก่ง และราคาดี จึงอยากจะเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม แต่เนื่องด้วยการเลี้ยงปลาช่อนทะเล เป็นสิ่งใหม่สำหรับพื้นที่ และการเลี้ยงที่ผ่านมาก็มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำจืดในช่วงหน้าฝน รวมถึงทีมยังไม่มีความรู้เรื่องปลาช่อนทะเลมากนัก จึงได้จ้างงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการศึกษาข้อมูล โดยมีคำถามวิจัยว่า "ปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเป็นอย่างไร และแนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของชาวประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ควรเป็นอย่างไร" และมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษา

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในช่วงที่ผ่านมา, ศึกษาวงจรชีวิต พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของปลาช่อนทะเล, ศึกษาการจัดการด้านการจัดหาลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลจากธรรมชาติมาเลี้ยง และปฏิบัติการทดลองเลี้ยงปลาช่อนทะเลในกระชัง, ศึกษาความต้องการปลาช่อนทะเลของท้องตลาด และเส้นทางการตลาดปลาช่อนทะเล และศึกษาหาแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยมีรายละเอียดการทำงานที่ผ่านมา ดังนี้

กระบวนการทำงาน

จากการทำงานที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้เน้นในเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ และปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่ การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีประสบการณ์การเลี้ยงปลาช่อนทะเลจากนอกพื้นที่ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และอินเทอร์เน็ต ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นในเรื่องของ ปัญหาและประสบการณ์การเลี้ยงปลาช่อนทะเลทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่ การตลาด รวมถึงการเพาะฟักและการอนุบาลเป็นหลัก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้กับการทำงานในระยะต่อไป ส่วนในเรื่องของการทดลองเลี้ยงนั้นสมาชิกในกลุ่มยังทำมาเรื่อยๆ โดยการรวบรวมลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลในธรรมชาติมาเลี้ยง แต่ก็ยังรวบรวมได้ในปริมาณที่น้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการเลี้ยงของสมาชิก

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ามาหนุนเสริม และให้ความรู้ในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเล เช่น คุณเสน่ห์ รัตนสำเนียง เจ้าหน้าที่จากสำนักงานประมงอำเภอไชยา ซึ่งสามารถหนุนเสริมข้อมูลเชิงวิชาการและจัดหาสถานที่สำหรับศึกษาดูงานสำหรับสมาชิก รวมถึงยังมี ศาสตราจารย์ ดร.นพ.บุญเสริม วิทย์ขำนาญกุล ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้ง อำเภอไชยา ที่ให้ความสนใจในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลมาตั้งแต่เริ่มต้น ได้นำปลาช่อนทะเลจากทีมวิจัยไปทดลองเลี้ยงในบ่อของศูนย์วิจัยฯ และมีแนวคิดจะศึกษาเรื่องการเพาะฟักปลาช่อนทะเลด้วย ซึ่งในอนาคตถ้าศูนย์วิจัยสามารถทำได้ สมาชิกก็จะสามารถมีลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลสำหรับเลี้ยงในกระชังได้ตามจำนวนที่ต้องการ

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ในเรื่อง **ความรู้ทั่วไป การเพาะพัก การอนุบาล และ เลี้ยงปลาช่อนทะเล** พบว่า ปลาช่อนทะเลเป็นปลาทะเลขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง ที่นิยมตกกันเป็น เกมกีฬา ลักษณะนิสัยชอบติดตามสัตว์ขนาดใหญ่ เช่น ปลาฉลาม เต่า ปลากระเบน เพื่อกินซาก เนื้อที่เหลือ ทั้งนี้เรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเล มีการศึกษากันมานานในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน โดย ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ แต่ไม่ได้ส่งเสริมให้ชาวประมง เลี้ยงเนื่องจากขณะนั้นปลาช่อนทะเลยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก จากนั้นมีการศึกษากันอย่างจริงจัง มากขึ้น ในช่วงหลังจากพื้นที่ฝั่งอันดามันประสบภัยพิบัติ สึนามิ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก รัฐบาลนอร์เวย์ ภายใต้โครงการความช่วยเหลือผู้ประสบภัย สึนามิ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ในช่วงปี 2548 โดยโครงการนำร่องการเลี้ยงปลาช่อนในกระชังขนาดใหญ่บริเวณรอยต่อ จังหวัด ภูเก็ต และจังหวัดพังงา ที่บ้านแหลมหิน อำเภอดงเรือกู้ จังหวัดพังงา ซึ่งโครงการดังกล่าวทาง รัฐบาลนอร์เวย์สนับสนุนทั้งเรื่องของอุปกรณ์และผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้ความรู้ในการทดลองเลี้ยง ปลาในกระชัง ในทะเลลึก ซึ่งผลการทดลองนั้นพบว่าการเลี้ยงประสบความสำเร็จได้ปลาช่อน ทะเลที่มีคุณภาพ และเหมาะที่จะนำไปทำเป็นปลาดิบ และสนับสนุนให้ชาวประมง เลี้ยงมากขึ้น ทำให้ปัจจุบันมีความรู้ในเรื่องปลาช่อนทะเลค่อนข้างมาก

ซึ่งข้อมูลที่ได้มาทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลมาก ขึ้น รวมถึงเข้าใจปัญหาจากการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่ตนเองเคยเจอมากขึ้น เช่น ในกรณีที่ปลา ช่อนทะเลในคลองพุมเรียงตายในช่วงน้ำหลาก เมื่อปลายปี 2553 ในขณะที่ปลากะพงยังสามารถ มีชีวิตอยู่ในสภาพดังกล่าว ได้ ซึ่งพบว่า เกิดจาก การที่ปลาช่อนทะเลเป็นปลาที่เจริญเติบโตได้ รวดเร็วมากเมื่อเทียบกับปลาชนิดอื่น คือ หนึ่งปี โตได้ 5-7 กิโลกรัม ในขณะที่ปลากะพงเติบโตได้ ประมาณ 6-7 ซีด ซึ่งการโตเร็วขนาดนี้ทำให้ปลาช่อนทะเลมีความต้องการออกซิเจนที่สูง และ ความเค็มของน้ำที่ต้องอยู่ในระดับเค็ม ประมาณ 20 ppt ขึ้นไปไม่ใช่ น้ำกร่อย บัณฑิตจึง เป็นเป็นข้อจำกัดที่สำคัญในการเลี้ยงปลาช่อนทะเล ส่วนข้อมูลในเรื่องการเพาะพัก ขยายพันธุ์ ปลาช่อนทะเล จากการศึกษาข้อมูลพบว่ามีขั้นตอนที่ค่อนข้างยาก ต้องอาศัยเครื่องมือ และ ความรู้ความชำนาญการ ในการทำ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมง

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาด เล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ชายฝั่งบอกว่าเป็นเรื่องที่ชุมชนสามารถประยุกต์วิธีการในการทำได้ แต่เรื่องดังกล่าวชุมชนยังมองว่ายังเป็นเรื่องที่เกินศักยภาพของชุมชนอยู่ อย่างไรก็ตามยังมีศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้งอำเภอไชยา ซึ่งเป็นหน่วยงานในพื้นที่ที่มีเครื่องมือพร้อมและอาจสามารถเพาะฟักปลาช่อนทะเลได้สำเร็จในอนาคต

สำหรับพื้นที่คลองพุมเรียงโดยปกติจะมีการเลี้ยงปลาในกระชังอยู่แล้ว โดยส่วนใหญ่จะเป็นปลากะพง และมีการเลี้ยงปลาเก๋าเสริมอีกเล็กน้อย ส่วนเรื่องประสบการณ์การเลี้ยงปลาช่อนทะเล และปัญหาเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในช่วงที่ผ่านมา พบว่า การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในคลองพุมเรียงเริ่มมีในช่วง ปี 2551 ที่ผ่านมา ซึ่งการเลี้ยงเริ่มแรกเป็นเพียงการคิดเลี้ยงเพื่อความสวยงามโดยเอามาปล่อยในกระชังปลากะพงที่ว่างจากการเลี้ยง โดยให้ปลาเหยื่อเป็นปลาสดเป็นอาหาร เมื่อเห็นว่าปลาโตเร็ว เลี้ยงง่ายได้ผลดี ทำให้มีสมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ เลี้ยงเพิ่มมากขึ้น จากนั้นในช่วง 2552 พบว่าปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงขายได้ราคาดี คือ ราคา กิโลกรัมละ 120 บาท จึงเห็นว่าสามารถเลี้ยงปลาดังกล่าวเป็นอาชีพเสริมได้ แต่เนื่องจากปลาช่อนทะเลที่รวบรวมได้ในธรรมชาติมีน้อย ในขณะนั้นผู้เลี้ยงบางรายจึงได้เลี้ยงปลาข้ามปี จนปลามีน้ำหนักตัวประมาณ 18-20 กิโลกรัม หลังจากนั้นก็ประสบปัญหาเรื่องอุทกภัย ฝนตกหนักติดต่อกันอย่างต่อเนื่องมีปริมาณน้ำจืดมากเกินไป ส่งผลให้ปลาช่อนทะเลทั้งหมดตายอย่างเฉียบพลัน ซึ่งจากการเลี้ยงที่ผ่านมา ปัญหาหลักคือไม่สามารถหาลูกพันธุ์ได้เพียงพอตามความต้องการ และปัญหาเรื่องน้ำจืดในวงหน้าฝน แต่ปัญหาเรื่องน้ำจืด ก็ไม่ได้เกิดขึ้นทุกปีตั้งแต่เลี้ยงปลาช่อนทะเลมา ก็เคยเจอเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ในปีหลังจากนั้นก็ยังสามารถเลี้ยงได้ปกติ

ในเรื่องการรวบรวมลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลจากธรรมชาติมาเลี้ยง จะได้จากเครื่องมือประมงในพื้นที่ ทั้งจากอวนปลา ลอบปู และอวนรุน เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่า อวนที่วางและเก็บกู้ในระยะสั้น เช่น อวนปลา จะวางประมาณ 20 นาที ซึ่งจะได้ลูกปลาช่อนทะเลที่แข็งแรง และสามารถนำไปเลี้ยงต่อได้ดี ส่วนลอบปู และอวนรุน ส่วนใหญ่ปลาช่อนทะเลจะตายก่อนเก็บกู้เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ใช้เวลาดำน้ำนาน โอกาสที่ปลาจะบอบช้ำและตายจึงมีมากกว่า

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

เครื่องมือที่ใช้เวลานั้น ซึ่งเมื่อได้ปลามา ก็ควรจะจับแยกไม่ให้ปลาแออัด และควรให้ออกซิเจน เพื่อให้ปลาฟื้นตัวได้เร็วขึ้น

ทั้งนี้จากการศึกษาเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่อื่นๆ พบว่า บางพื้นที่ก็มีมานานแล้วและเลี้ยงมาอย่างต่อเนื่อง บางพื้นที่ก็เพิ่งทดลองเลี้ยง และบางพื้นที่ก็หยุดเลี้ยงไปแล้ว แม้ว่าช่วงหลังสิ้นامي กรมประมงได้ศึกษาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลอย่างจริงจัง และได้สนับสนุนให้ชาวประมงชายฝั่งในพื้นที่ต่างๆ เลี้ยงกันมากขึ้น แต่การเลี้ยงที่เพิ่มขึ้นนั้นทำให้ผลผลิตล้นตลาดไม่มีผู้มารับซื้อ เกิดปัญหาขาดทุน เห็นได้ชัดในพื้นที่ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ที่เป็นปัญหาจนต้องออกสื่อเพื่อเรียกร้องให้ภาครัฐเข้าช่วยเหลือ

จากการส่งเสริมของกรมประมงมาได้ระยะหนึ่ง (ในช่วงปี พ.ศ. 2548-2553) ในช่วงนั้นความนิยมเลี้ยงปลาช่อนทะเลก็เพิ่มขึ้น และลดลงหลังจากนั้นไม่นาน เนื่องจากไม่มีตลาดมารับซื้อ และคนไทยยังไม่นิยมบริโภคเนื้อปลาช่อนทะเลมากนัก ตลาดส่วนใหญ่จึงยังคงเป็นตลาดต่างประเทศ เมื่อไม่มีความมั่นคงในเรื่องการตลาด ชาวประมงจึงเลี้ยงน้อยลงโดยเลี้ยงเสริมกับปลาชนิดอื่นๆ เพื่อลดความเสี่ยง

ในขณะนั้นศูนย์วิจัยประมงชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ได้เลี้ยงโดยนำเทคโนโลยีการชั่งทะเลน้ำลึกจากประเทศ นอร์เวย์มาทดลองใช้ และมีการเพาะลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลส่งขายให้กับชาวประมง (ในช่วงปี พ.ศ. 2548-2553) ซึ่งเมื่อมีปัญหาการตลาดชาวประมงหลายรายหยุดเลี้ยง ปริมาณความต้องการลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลก็ลดน้อยลง การเพาะพันธุ์ปลาช่อนทะเลของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งจังหวัดภูเก็ตจึงต้องหยุดไปด้วย เนื่องจากความไม่คุ้มทุน ปัจจุบันจึงทำตามการสั่งซื้อของชาวประมง เป็นครั้งๆ ไป โดยต้องมียอดการสั่งซื้อไม่ต่ำกว่า 10,000 ตัว และทำในงานวิจัยเท่านั้น

สำหรับรูปแบบวิธีการเลี้ยงของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ขนาดกระชัง มีขนาด กว้าง*ยาว*ลึก ตั้งแต่ 3*3*2 เมตร จนถึงขนาด 5*5*3 เมตร โดยส่วนใหญ่ชาวประมงจะเลี้ยงควบคู่ไปกับการเลี้ยงปลาชนิดอื่น แหล่งลูกพันธุ์จากมาจาก 2 แหล่ง คือ การรวบรวมลูกพันธุ์จากธรรมชาติที่ติดมากับเครื่องมือประมง และ ซื้อลูกพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและพัฒนา

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลทุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ประมงชายฝั่งภูเก็ต เพราะปักจำหน่าย ส่วนอาหารจะเป็นปลาสด ปริมาณที่ให้นั้นแล้วแต่ความพร้อมของผู้เลี้ยง โดยอาศัยการสังเกตและการตัดสินใจของผู้เลี้ยงเองเป็นหลัก บางรายให้อาหารเพียงเพื่อให้ปลาอยู่รอด เพราะ ด้วยความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของปลาช่อนทะเล ทำให้เป็นปลาที่มีพฤติกรรมการกินอาหารแบบไม่รู้จักพอ ทั้งนี้การให้อาหารในปริมาณมากจะทำให้ปลาช่อนทะเลเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

สำหรับปัญหาในเรื่องโรคและศัตรูแทบไม่พบเลยปลาที่เลี้ยงสามารถเจริญเติบโต และรอดเกือบทั้งหมด ซึ่งในเรื่องอัตราการเจริญเติบโตนั้น แต่ละพื้นที่จะไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และความสมบูรณ์ในการให้อาหารของผู้เลี้ยงแต่ละราย ซึ่งถ้าให้อาหารอย่างเพียงพอและสภาพแวดล้อมเหมาะสม ปลาช่อนทะเลก็จะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สำหรับปลาช่อนทะเลที่เคยทดลองเลี้ยงในคลองพุมเรียงตั้งแต่ช่วงปี 2551 ที่ผ่านมานั้น ก็ประสบปัญหาเฉพาะในช่วง ปลายปี 2553 ซึ่งเป็นช่วงที่มีฝนตกหนัก น้ำป่าไหลหลาก จนทำให้น้ำในคลองพุมเรียงกลายเป็นน้ำจืด และปลาช่อนทะเลที่เลี้ยงในคลองทั้งหมดตาย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ผิดปกติที่ไม่ได้เกิดขึ้นทุกปี และหลังจากปี 2553 ก็ยังสามารถเลี้ยงปลาช่อนทะเลได้ปกติ ส่วนสภาพแวดล้อมของคลอง ที่ยังเป็นที่ยอมรับน้ำเสียจากชุมชน นาุ้ง หรือสารเคมีจากการเกษตร ที่ผ่านมาก็ยังไม่มากถึงขนาดที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อการเลี้ยงปลาในกระชังที่เลี้ยงในพื้นที่

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูล ในเรื่อง แนวทางการเลี้ยงปลาช่อนทะเลที่เหมาะสมกับพื้นที่คลองพุมเรียง พบว่า สามารถเลี้ยงได้ แต่ก็ควรตระหนักถึงในเรื่องกระแสน้ำที่ต้องถ่ายเทสะดวกด้วย ทั้งนี้การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่ในช่วงที่ผ่านมายังมีจำนวนไม่มาก เนื่องจากยังไม่สามารถหาลูกพันธุ์ได้ตามจำนวนที่ต้องการ แต่ในกรณีที่มีแหล่งลูกพันธุ์และเลี้ยงกันมากขึ้นในอนาคต ควรระมัดระวังเป็นพิเศษในช่วงปลายปี ซึ่งอาจมีฝนตกหนัก น้ำจืดมากเกินไปจะส่งผลให้ปลาช่อนทะเลตายได้ ดังนั้น ถ้าไม่มั่นใจก็ควรวางแผนการเลี้ยงให้สั้นลง คือ ปล่อยปลาหลังฤดูฝนประมาณต้นปี และจับปลา ก่อนช่วงฤดูฝน ระยะเวลาประมาณ 8-9 เดือน จะได้ปลาน้ำหนัก 5-6 กิโลกรัม เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

ในส่วนของผู้พันธุ์ปลาช่อนทะเล พบว่าในพื้นที่มีน้อยไม่สามารถรวบรวมได้เพียงพอตามความต้องการเลี้ยง การแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นสำหรับการเลี้ยงปลาช่อนในอนาคต คือ ศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้งอำเภอไชยา ได้รับปากจะซื้อผู้พันธุ์ปลาช่อนทะเลขนาด 1 นิ้ว จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต มาทดลองอนุบาลต่อให้ได้ขนาด 4-5 นิ้ว และรับปากจะแจกจ่ายให้สมาชิกทดลองเลี้ยงในกระชังในคลองพุมเรียง ซึ่งปัจจุบันกำลังรอการติดต่อกลับจากศูนย์วิจัยฯ ภูเก็ตอยู่ และถ้าศูนย์วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์กุ้ง สามารถผลิตผู้พันธุ์ปลาช่อนทะเลได้เองในอนาคต สมาชิกกลุ่มก็จะมีแหล่งผู้พันธุ์ปลาช่อนทะเลที่ใกล้ขึ้น ซึ่งจะลดระยะเวลาและต้นทุนในการขนส่งปลาช่อนทะเลได้ หรืออีกทางหนึ่งคือการสั่งซื้อผู้พันธุ์ปลาช่อนทะเล ขนาด 4-5 นิ้วจากศูนย์วิจัยฯ ภูเก็ตมาเลี้ยง แต่การสั่งซื้อต้องรวมกลุ่มกับพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้ได้ยอดการสั่งซื้อตามจำนวนที่ศูนย์วิจัยฯ ภูเก็ตกำหนดไว้ คือต้องไม่น้อยกว่า 10,000 ตัว

ทั้งนี้การเลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่ก็ไม่ควรมีมากเกินไป เนื่องจากอาจมีปัญหาในเรื่องการตลาดได้ เพราะการบริโภคปลาช่อนทะเลยังเป็นที่รู้จักกันเฉพาะกลุ่ม ไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายนัก ตลาดที่มีส่วนใหญ่มักยังเป็นตลาดต่างประเทศ และการเลี้ยงควรเลี้ยงควบคู่กับปลาชนิดอื่นเพื่อลดความเสี่ยง อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาในเรื่องการตลาดนั้น พบว่า ชุมชนพอจะมีแนวทางการประชาสัมพันธ์ ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปได้มากขึ้น เนื่องจากในพื้นที่มีหาดแหลมโพธิ์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีร้านอาหารหลายร้าน สามารถนำปลาช่อนทะเลมาปรุงเป็นอาหารเมนูต่างๆ เพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้ปลาช่อนทะเลเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น ประกอบกับข้อมูลจากกรมประมง พบว่าคุณค่าปลาช่อนทะเลมีเทียบเท่าปลาแซลมอน ทั้งช่วยชะลอภาวะแก่ก่อนวัย ควบคุมน้ำหนัก บำรุงสมอง และช่วยลดความเครียดได้ดี รวมถึงคุณสมบัติของปลาช่อนทะเล ที่เนื้อมีความเหนียวไม่เปื่อยยุ่ยง่ายเหมือนปลาบางชนิด อีกทั้งรสชาติก็อร่อยไม่แพ้ปลาแซลมอน สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารได้หลากหลายเมนู ทั้งทอดขมิ้น ลวกจิ้ม ต้มยำน้ำข้น แกงส้มแป๊ะชะ และเมี่ยงปลาช่อนทะเล หรือจะพลิกแพลงทำเป็นเมนูต่างประเทศ อาทิ สเต็กปลาช่อนทะเล ซูชิหน้าปลาช่อนทะเลรมควัน หรือแม้แต่ทำเป็นปลาดิบแบบเดียวกับแซลมอน ซึ่งคิดว่าคุณสมบัติดังกล่าว จะสามารถทำให้คนรู้จักได้ไม่ยากนัก

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

บทเรียน และข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัย

จากการทำงานที่ผ่านมา พบการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น หลักๆ มี 2 เรื่อง คือ ศักยภาพของบุคลากร และ ความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่าย ดังจะสรุปได้ดังนี้

1) ด้านศักยภาพของบุคลากร

- ทีมวิจัยได้เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีม และมีการแบ่งหน้าที่กันทำงานได้อย่างเป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้วยเหตุผล และรับฟังซึ่งกันและกันมากขึ้น
- ทีมวิจัยบางคนได้พัฒนาทักษะกระบวนการจัดกระบวนการทำงาน สามารถเขียนกระดาษปริบชาร์บออกเล่าเรื่องราวการทำงาน และสรุปการประชุมได้
- ทีมวิจัยมีทักษะการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมงานได้ดีขึ้น เช่น การประสานเจ้าหน้าที่ประมงอำเภอไชยาเข้ามาเป็นที่ปรึกษาในการทำงาน

2) ด้านความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเครือข่าย

- ศูนย์วิจัยและพัฒนาสาหร่ายแพลงก์ตอนอำเภอไชยา นำโดย ศาสตราจารย์ ดร.นพ.บุญเสริม วิทย์ชำนาญกุล ผู้อำนวยการศูนย์ฯ ให้ความสนใจในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเล และ ได้นำปลาช่อนทะเลจากทีมวิจัยไปทดลองเลี้ยงในบ่อของศูนย์วิจัยสาหร่ายแพลงก์ตอน รวมถึงมีความต้องการที่จะศึกษาในเรื่องการเพาะฟักลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเล ซึ่งที่ผ่านมาได้ไปศึกษาดูงานที่ศูนย์วิจัยฯ ภูเก็ตด้วยกัน ศูนย์วิจัยสาหร่ายแพลงก์ตอน จึงได้สั่งซื้อลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลขนาด 1 นิ้ว จำนวน 10,000 ตัว และรับปากกับทีมวิจัยว่าจะอนุบาลต่อประมาณ 2 เดือนให้ได้ขนาด 4-5 นิ้ว แล้วจะกระจายให้ทีมวิจัยทดลองเลี้ยงในคลองพุมเรียง ซึ่งศูนย์วิจัยสาหร่ายแพลงก์ตอนจะเป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการให้กับทีมวิจัยได้ในอนาคต
- คุณเสน่ห์ รัตนสำเนียง ผู้ช่วยประมงอำเภอไชยา คอยให้คำปรึกษาในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเล และประสานสถานที่ในการศึกษาดูงานให้กับทีมวิจัย

โครงการปัญหาการเลี้ยงปลาช่อนทะเลและแนวทางการจัดการเลี้ยงปลาช่อนทะเลเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกของประมงชายฝั่งขนาดเล็กชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

- มีเครือข่ายผู้เลี้ยงปลาช่อนทะเลในพื้นที่คลองจินลาด จังหวัดกระบี่ ซึ่งสามารถติดต่อหากัน ในกรณีที่ต้องการสั่งซื้อลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลจากศูนย์วิจัยฯ เกิดเนื่องจากการสั่งพร้อมกันเพื่อให้ได้ลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ศูนย์วิจัยฯ กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้ได้ลูกพันธุ์ปลาช่อนทะเลมาเลี้ยงเร็วขึ้น และสามารถปรึกษาหารือและเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องการเลี้ยงปลาช่อนทะเลร่วมกันได้

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

- 1) ทีมวิจัยยังไม่ค่อยมีความพร้อมในการเข้าร่วมประชุมเท่าที่ควร ประกอบกับภาระในการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ทีมวิจัยมีเวลาว่างที่ไม่ค่อยตรงกัน ส่งผลให้การทำงานล่าช้ากว่ากำหนด
- 2) ทีมวิจัยยังไม่มีความถนัดในเรื่องการจดบันทึกข้อมูล เท่าที่ควร ทำให้ข้อมูลบางส่วนจากการทำกิจกรรมขาดหายไป และต้องมีการทบทวนข้อมูลในบางเรื่องกันใหม่

ภาคผนวก

ภาพการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

